

عەبدوللّا پەشیو ئەستێره گەشەى سەر قەلا

دەقەقار

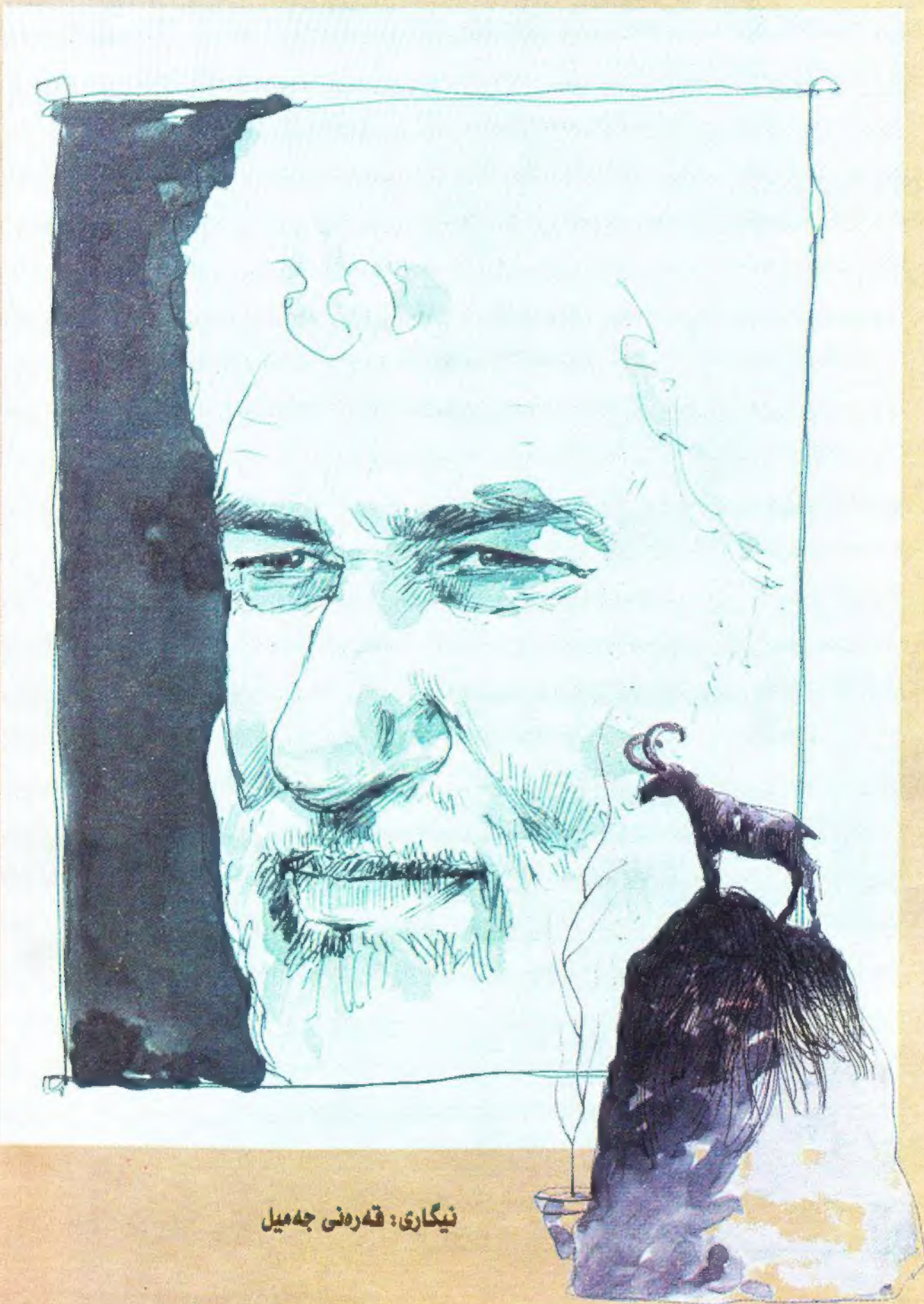
36

دەقەقار
ڕۆژنامە - ئێران

بلاوکراوە پێشەکی ڕۆژنامەیی یەکەم و هەڵبژاردنی تایبەتە بە دامەزرێتەری
دەرگای چاپ و پەخشى سەرۆکم دوو مانگ جارێک دەریدەمکات

نیکاری: قەرەنى جەمیل

پۇقارنى ئۇ مەجارە

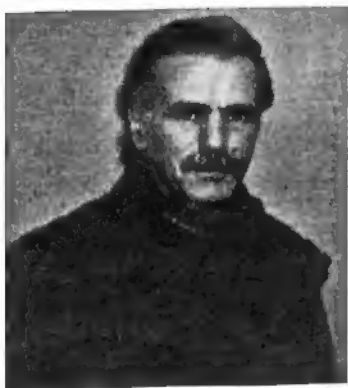
وتيان: يا ئەم ئۇ مەجارە تازىيە "پۇقار" بۇ شاعىرى يان نووسىرو پوئىناكىرىكى بەسەر زىندو
تەرخانىكەين! وت: بۇنا! بەلام خۇ ئەمە يەكەم جارىشمان نىيە، وەك ئەزانن، لەمەو بەر چەندىن
ئۇ مەمان بۇ مەندى لەم ئەدىيانە تەرخانكرد كە لە ژياندان و بەچاوى خۇيان پۇقارنى خۇيان بىنى.
وتيان: كەواتە باشمەجارە، لەسەر خۇت بى و پەوايشە! وت: ئەمەيان نا. چونكە مەن بۇ خۇم خاوەن
مالم و خاوەن مالىش ئەگەر خۇى پۇز لە خۇى بگرى و ئامەنگ بۇ خۇى بگرى و پۇنى خۇى بداتەو
لەپىش و سىمىلى خۇى، ئاجۇرەو پەسەند نىيە، چاكتروايە بۇ مەر داهىنەرىكى تىرى و بەلام بۇخۇم
نەبىت!

وتيان: ئەي باشە بۇكى!

تۇزى پامام و لەدوانىدا وت: بۇ عەبدوللا پەشىوى شاعىر! وتيان: گەن باشە. بەلام لە راستىدا
ئىمە چاوەرئى ئەمەمان ئەنەكرد تۇ وابلىنى، چونكە ئەزانن لەدەمى سالدەو، بەيىنقان ساردەو
پەيوەندى جارى جارانتان ئەماو.

وت: راستە. بەلام چەند جوانتر و شارستانى تر و شاعىرانە ترە ئەم سەنورانە بىشكىنن و لە چاوى
شيعرو ئەدەبەو تەماشاي ئەم ھەقە بىكەين و واز لە مەسەلە شەخسىەكان بەيىنن و بەيىنى سارد و
گەرم ئەكەينە پىوانە! وتيان: لە دىناي ئالۇز و پەر لە ئاتەبايى ئەدىياندا، ئەمە ھەنگاوىكى تازە و
شەفافیەتتىكى راستەقىيە، وت: ئەمە ھىچ مەنىيىكى تىدا نىيە. چونكە بەر لە ھەرىشت، پەشىو بە
دەمىنان و شاعىرىتى خۇى و دەورى لەمەرچاوى لە شيعرى ھاوچەرخى كوردىدا ئەم پىزو
خۇشەويستىيە خۇى سەلماندەو و ئەمە ئىمەش ئەيكەين پىزلىنىنانىكە لەم پۇلو دەورە ئەم.
وتيان: ئىتر لەم دەقىقەيەو، دەستبەكار ئەيىن و ئۇ مەرى تازەمان بۇ عەبدوللا پەشىوى شاعىر ئەبى.
خەرىكىوون بىرۇن. وت لە بىرتان ئەچىت، بۇ ئاوينىشنى سەر بەرگى پۇقارنىش. بىنوسن:
عەبدوللا پەشىو
ئەستىزەگەشەي سەر قەلا!

شېركۇ بىكەس

ھونەر مەند قەرەنى جەمىل

۱۹۵۴ لە شارى ھەولېر لەدايىكېوۋە.

۱۹۷۷ پەيمانگەي ھونەر مەندەكانى تەواو كىردۈۋە لە بەغدا.

چەند پېشانگى تاپىمەتى و گەن پېشانگەي ھاۋبەشى كىردۈتەو لە
ولات و دەرمەوى ولات.

ئىستاش لە ھەولېر دەۋى و سەرنووسەرى گۇفارى شىۋەكارىيە.

ئۇ مەركانى رابردو

ئىبراھىم ئەھمەد، مەھمەد مەلۇد (مەم)، كەمال مەزھەر، لەتىف ھامىد، سوارەي ئىلخانى زادە،
مەھمەد زەنگەنە، ئەھمەد ھەرى، يەلماز گۇناي، ئىسماعىل بېشكچى، مۇھەررەم مەھمەد ئەمىن،
دەدار، مەستۇرەي ئىردەلانى، مەولانا خالىدى ئەقشەندى، جەمال عىرفان، مەلا عەبدولكەرىمى
مۇدەرىس، جەلالى مىزا كەرىم، عەبدولخالىق مەعرف، ھىمەن، ھىسەن جۇزى موكرىيانى، ئەمىن قەيزى،
كامەران موكرى، جەلال قەقى، ھەمە سالىح دىلان، ھەزار، شاكىر قەتاج، كاكەي قەلاح، عەلەئەدىن
سەجەدى، شىخ مەھمەدى خال، ھىسەن عارف، عەل ئىشرفى دەرىشيان، سەلىم بەرەكات، پېشەوا
قازى مەھمەد، مەھمۇد مەلا غىززەت، قايەق بىكەس

سەربەشتىيارى گشتى

شېركۇ بىكەس

راۋىزگار

ئەكرەم قەرەداخى

سەرتىرى پۇقار

ياسىن عومەر

سەربەشتىيارى ھونەرى

قادر مىرخان

مۇنتازى گۆمبەتەر

يادگار ئەۋرەھمان

سەربەشتىيارى چاپ

فەرھاد رەفىق

(پۇقار) پلاۋىكراۋىيەكى پۇشنىرىيە ھەر

ئۇ مەرى تايىبەتە بە داهىنەرىك،

دەزگاي چاپ و پەخشى سەردەم

دو مانگ جارىك دەرىدەكات

ئاۋىشان

سلىمانى - فولكەي يەكگرتن

دەزگاي چاپ و پەخشى سەردەم

ت: ۲۱۲۹۶۰۹

لە دەرمەوى ولات

Tel: 00441628477660

Fax: 00441628486008

Web Site

www.sardam.info

Email

Sardam@sardam.info

چاپخانەي (پۇت)

عەبدوللا پەشىۋو

قەبرانچ شۋوناس لەكەلئوور & نوپن و پىشۋولدا

عەتاقەرداخى

يەشى يەكەم

يەكەك لەشيعره ديارەكانى عەبدوللا پەشىۋو ئەو شيعرەيە كە بۇ بىرمەندى ديارى عىراقى (ھادى عەلەوى) گوتووھو لەو شيعرەدا ۋەسفيكى قولى كەسيىتى عەلەوى دەكات لەپاي ھەلويىستى مرقانەى سەبارەت بەسياسەت و رەفتارى رژىمى تۆتالىتارى عىراقى بەرامبەر بەكورد، پەشىۋو لەم شيعرەدا كۆمەلنى پرسىياري پر بايەخ بەرز دەكاتەو بەرامبەر بەكەسيىتى عەلەوى و ميژوو كەلتورى ئەو نەتەوھەي كە عەلەوى ئەنداميكە لىي، ھەرەھا بابەتى دان پيدانان و پاكانە ۋەكو دوو چەمكى مرقانەى پەيوەست بەقۇناغى ژيانى كۆمەلگاي شارستانى دەخاتەرۋو، ھەرەك لەپان ئەوانەشدا ۋەسفيكى قولى كۆمەلگاي رۆژھەلاتى و عەقلى كۆمەلگاي رۆژھەلاتى دەكات كە لەوھشدا لەناسىتى نەگوتراودا بنەماى جۇرئەك لەبەرۋورد لەنيوان كۆمەلگەو عەقلى رۆژھەلاتى و رۆژئاواييدا دەرەكەوئيت.

دەقى شيعرەكە:

تۆ لەسەردەمى كورتە بالايان
بالاي بەرزى خۆت لەكوي ھىناو؟
تۆ لەسەردەمى قاتى و نەھاتا
ۋەرزى سەوزى خۆت لەكوي ھىناو؟
لەبەر خرىنگەي
شېرو... زرينگەي
ئالتونى قورەيش
چۈن گوئت لەنالەو نركەي عەلى بو؟
چۈن لەبەر زاۋەى ئايىشەو خەفسان
گوئت لەسكالاي ماريەى قىيىت بو؟

***

خۇ سەدەكانى ئېمە ھەموويان
لكى درەختى چاخى جاھيلين
كلىسەو مزگەوت،

پر بەدەنگ يانگ دەى

ئەى رۆژھەلاتى كورتە بالايان،

ئەم بالا بەرزەت سەد جار پىرۋزىن

ئەى چاخى قاتى و سالانى نەھات

ئەم ۋەرزە سەوزەت سەد جار پىرۋزىن

پىش ھەر ئاخاوتنىك لەسەر ئەم دەقە شيعريەى عەبدوللا پەشىۋو، ئەوھمان لا ئاشكرايە كە پەشىۋو يەكەكە لەدەنگە ديارەكانى شيعرى كوردى دواى گۆران، كە لەپووى جىھانبينى و زمانى شيعريەو سەر بەھەمان ئەزموونى، شيعرى ئەو قۇناغەيەو لەپووى بنيادى شيعرى و پرسىياري شيعريشەو تا ئەندازەيەكى ئاشكرا لەئەزموونى شيعرى لەتيف ھەلمەتەو نزيكە يان باشتەر بلىين ھاوشىۋەن، ديارە ھاوكتيش زمانى پاراوو بىگىرى و ويىنەى سادەو زۆرجاريش كاريگەرۋ سەرنجراكيش ئەو پايانەن كە گوتارى شيعرى ئەم شاعىريەيان بەرھەم ميناو كە زياتر گوتارىكى سياسىيە، كە گەوھەرى ئەم گوتارەش پەيوەستە بەكەسيىتى كوردى و مەسەلەى كوردى و ئاسۋى ئايندەى كوردەو.

ئەگەر سەرنجى بەرھەمەكانى پەشىۋو بەدەين بەگشتى دەقەكانى كورتەن، ئەوھش بەگشتى پەيوەنديان ھەيە بەجىھانبينى دەقەكانەو بەگوتارى شيعرى ئەم شاعىرەو كە گوتارى كوردىيە، مەوداي جىھانبينى دەقەكان لەسنورى ميژوو و سياسەتى كورديدا دەسپرىنەو بەشيكى زۆريان كاردانەوھن بۇ سياسەت و ھەلسوكەوت و رەفتارى ئەوى دى (داگىركەن) بەرامبەر بەكورد، بەمانايەكى دى، ھىزى بەرھەمەيىنى زۆرەى دەقەكان پالەنەرى كاردانەوھەي، نەك پىرۋزەيەكى فيكرى يان مەعريفى كە لەچارچىۋەى زمانى شيعرىدا گوزارشت لەخۆى بكات، ئەم شىۋازە دەرپىنەش بەرجەستەكردنىكى رىيالىستانەى واقعى سياسى و ميژوويى و كۆمەلەيتى و كەلتورى و عەقلى كوردىيە كە لەھىچكام لەو بوارانەدا ميژووي ئىمە ھەلگىرى پىرۋزەى درىژخايەن نەبوو، ھەر ئەوھش واى لىكردوھ كە بەپىنى رۆيشتىنى كات ئامادەبوونى بەردەوامى نەيىت، بەلەكو

شوراو بەرلەمان،

بارەكاو ديوان،

ھەموو بازاري گەرمى عوكلازن...

نايىفەكانيش ھەمان نايىفەن.

خودايان ۋرگە... ئەوھى بەرازان،

لەملا بەرزكى شاى غەساسىنە باوھشەن دەكەن،

لەولا بۇ بىپىنى شاى مەنازىرە ۋەك بەردەبازن.

***

لەرۋزەھەلاتى رۆژ لەبن پيدا

لەرۋزەھەلاتى

دەستىۋىز ھەلگرتەن بەخۋىن و پىترۋل

لەرۋزەھەلاتى

مارە بەجاش و

رشك و ئەسپىدا

لەرۋزەھەلاتى

نامووس فېرارەو

پەناپەرىكە لەناو دەرپىدا،

سەرم سۈرماو،

چۈن توانىت گەورەم

يىدەنگى قانگ دەى؟

تۆ چۈن زاتت كرد

ئەو كۆلەكەيە بەدەى بەغەرداۋ

لەئاسىتى سنووردادى لىماۋى كورتخايەندا
ھەندى جار دەرىكەۋىت، تەننەت نەبۈۋەتە
بەكرىكى رووداۋ دروستكەرى ئەكتىڭ كە
تواناى سەلماندى خۇي ھەبۈۋىت، كورتى
دەقەكانى پەشۋو لەروۋى بىناىدى زامانەۋە
ھەر بەر پىيەش بەرھەمەتتە ماناۋ دەلالت
بەبى پىكەتتە زامانى ۋەكو (دال)
ھاۋشۋىيە لەگەل مېژۋى پىچر پىچرى
ئىمەدا، مېژۋىيەك كە ئاراستەى
ھەلەكشانى بەرھەمەتتە تىيدا ۋەكو سەربارى
بارى پىچر پىچرى لەسەر شىۋەى بازەنى
دەجۈلەت، ئەم شىۋەى پەشۋو كاردانەۋە
بەرامبەر بەھەلۋىستى مېژۋەنى دور
لەھەستى شۇقۇننى بىرەندى دىبارى عىراقى
ھادى ەلەۋى كە بىيەرى بوۋنى خۇي
لەپژىمى تۆتالىتارى بەغسى ەرەبى و
لەسەركەدى شۇقۇننى ئەو ئاراستەىيەى
ناسىۋنالىزىمى ەرەبى و تەننەت بى
لايەنبۈۋنى خۇي لەئاسنامەى ەرەبىش
راگەياند لەبەرامبەر ئەو كارە دژ
بەمۋىيەنى كە ئەو ناسىۋنالىزىمە بەرامبەر
بەگەلى كورد بەگشتى و لەھەلەبجەدا
بەتايىيەتى كرىدى، ۋەك ئامازەمان بۇ كرى ئەم
دەقە لەئەنجامى كاردانەۋەدا بەرھەمەتتە،
بەلام دەقەكە لەروۋى مېژۋىيەى و كەلتورى
ۋەنەماكانى يەكتەر قېۋل نەكرىن و قەيرانى
ماف و دادپەرۋەرەتتەىيەۋە بايەخىكى زۆرى
ھەيە چەندىن ھىماى مېژۋىيەى
لەخۇگرتۋەۋە چەندىن ماناۋ دەلالتىش
لەسنوورى ئەم دەقەدا بەرھەمەتتە.

-۲-

پەشۋو باسى سەردەمەك دەكات كە
بەسەردەمەى كورتە بالاكان ۋەسفى دەكات،
ئەو سەردەمە لەروۋى مېژۋىيەۋە ئەو
سەردەمەىيە كە تىايدا بەھاي مېژۋە و
مېژۋەيەتى روۋخىندارۋە مېژۋە كە
لەراستىدا بەھادارتىن سەرمایەى
گەردۈۋەنەۋە بەھىزىرتىن بوۋنەۋەرە نەۋىش
بەھۋى ژىرىيەۋە، لەو مېژۋەدا كە شاعىر
باسى دەكات گەۋەرە ماھىيەتى خۇي
لەدەستداۋە بوۋتە پىكەتتەىيەكى لاۋازو
نانامادەۋە ناكردە، نەۋىش لەبەرامبەر ھىزى
پىر لەنەننى گەردۈۋەنە، بەلكو لەبەرامبەر
ئەو دەسەلاتانەى كە خۇي بەرھەمەى ھىناۋن،

بەجۈرىك كە بىدەنگى و مەكەچى و
خۇيەدەستەۋەدانى بۇ ئەو دەسەلاتانە
ئاشكراۋ لەبەرچاۋ بىت، ئەو قۇناغەى كە ئەو
لەى دەۋىت قۇناغەىكى كورت نىيە، بەلكو
ھەموۋ ئەو مېژۋە دەگىتتەۋە كە مېژۋە
ئازادى مېژۋە تىا داگىر كىرۋە، كە دەستەۋ
ئىتتىكە جىاۋازەكان لەپىگەى بەدەستەتتەنى
دەسەلاتەۋە ھەموۋ تىواناى خۇيان
خىستەكار بۇ كوشتىنى بوۋن و ئازادى
ئەۋانى دى، ئەو سەردەمە كە مېژۋە لەپىگەى
بەدەستەتتەنى دەسەلاتەۋە ھەۋلى كوشتىنى
ئازادى ئەۋانى تىر دەدات، ماناى وايە
پىژۋەى كوشتىنى ئازادى جىيەجىدەكرىت
كە لەمەشدا تەننە (قوربانى) ئازادى
ئادۇرپىتتە، بەلكو جەلادىش ئازادى خۇي
دەۋرپىتتە، كەۋاتە كۆمەلگا بەگشتى ئەو
زەمىنەى لەدەستتەجىت كە بىنەماكانى
بوۋنى تىا فەراھەم دەپت، ھەموۋ ئەۋانەى
كە ئازادى دەكۈن ھەموۋىان مېژۋە قەزەم و
ئىفلىچىن بەر پىيە لەم سەردەمەدا كە ئازادى
جگە لەۋەھەم شىتتىكى تىر نىيە ئەك ھەر
لەۋلاتەكانى ھادى ەلەۋى و پەشۋودا،
بەلكو لەپىژۋەلەتتە بەگشتى، لەئاسىتى
دوۋەدا ئەۋانەى بەبەرچاۋيانەۋە ئازادى
دەكۈرپىت و بىدەنگىن ئەۋانىش كورتەبالان،
لەئاسىتى سىيەمەدا ئەۋانەى سەر بەنەتەۋە
يان ئىتتىكى دەسەلاتدارن و نەتەۋەكەى
ئەۋان ئازادى دەكۈرپىت و رۆلى جەلاد
دەپىتتە و كەچى ئەۋان بەرامبەر بەر
رەفتارە دژ بەمېژۋەلەى كە دەسەلاتى
نەتەۋەكەيان دەپكات ئەمان بىدەنگىن و
رازىن، ھەمان ئاسنامەى ئەو جەلادەيان
ھەپت ئەۋە ئەۋانىش دىسان بىستە بالان،
ھادى ەلەۋى ئەو كەسەيە كە بىيەرى بوۋنى
خۇي لەو نەتەۋەيە رادەگەيەنەت كە
دەسەلاتەكەى يان ناسىۋنالىستەكەى ئازادى
ئەۋانى تىر دەكۈرپىت و خۇي دەپتتە جەلاد
ئەۋانى دىش دەكاتە قوربانى، لەم
روانگەيەۋە ئەگەر كاركرىن بۇ فەراھەم
كرىنى ئازادى بەھەنگاۋان بەرھەمەتتە
ۋەگەشتىن بەرۋى رەھاي كۆمەلگا دابىرپىت
ۋە لەو ئاقارەشدا كە ئازادى دەستەبەر دەپت
مېژۋە تەۋاۋ پىيگات، ئەۋا لەنەنبۈۋنى
ئازادىدا ھەم جەلاد ھەم قوربانى

ھەردۈۋىيان دەپنە مېژۋە ئاتەۋا، پەشۋو
لەسەردەمەكەدا كە ئازادى بوۋنى نىيەۋە بەر
پىيەش مېژۋە تەۋاۋ دروست ناپىت، باس
لەبوۋنى مېژۋەكى تەۋاۋ دەكات، مېژۋەكى
لەئاسىتى يەكەمەدا خۇي لە(گشت)
جىادەكاتەۋە ناسنامەى تاكەكەسى خۇي
بەدەستىتتە، بەمانايەكى دى لەقۇناغى
قەيرانى شوۋناس و دروست نەبۈۋنى
كەسىتتەدا مېژۋەكىمان بۇ بەرچەستە دەكات
كە خاۋەنى كەسىتتەىيەۋە بەر پىيەش
شوۋناسى ھەيە، شوۋناسى مېژۋە تەۋاۋ.

-۳-

تۆ لەسەردەمەى كورتە بالاكان
بالاى بەرزى خۇت لەكۈى ھىناۋە؟
تۆ لەسەردەمەى ئانى و نەھانا
ۋەرزى سەۋزى خۇت لەكۈى ھىناۋە؟
لەسەردەمەكەدا كە قەيرانى شوۋناس و
كەسىتتە دەسەلاتى بەسەر ۋاقىدا كىرۋە،
بەجۈرىكى ئەۋتۈكە دەشپت ئەو سەردەمە
بەپىي ئەو قەيرانە ئاسنامەى بۇ بىكرىت كە
ئەۋىش سەردەمەى بى ئاسنامەى يان
سەردەمەى ۋەبوۋنى شوۋناس يان سەردەمەى
روۋخاندنى كەسىتتەىيە، لەباردۇخىكى
ۋەھادا (ھادى ەلەۋى) لەپروانىنى پەشۋەۋە
خۇي لەھەموۋ ئەۋانى ەرەب جىادەكاتەۋە
لەسەر بىنەماى بەدەستەتتەنى (جورنەت)،
ئەو پەيۋەستبۈۋنە ئىتتىكە رەتدەكاتەۋە كە
ئەۋ ئەو جەلادانە پىكەۋە دەبەستىت كە
جىنۇسايىدى مىللەتلىك ئەنجام دەدەن،
بەمانايەكى دى ەلەۋى ھىندە بەسۈك
سەپرى ئاسنامەى جەلاد دەكات كە پىيى
شەرمە ئەۋو جەلاد لەيەك رەگەز بن، ھەر
ئەۋەش ۋاى لىدەكات كە دوۋ ھەلۋىست
لەيەك كاتدا نىشان بەدات، يەكەمەيان
رايدەگەيەنەت كە ئەۋو ئەو جەلادانەى كە
تاۋانى جىنۇسايىد ئەنجام دەدەن بەرامبەر
بەمىللەتلىك كە مېژۋە كىرۋەتتەىيەتى باقورپانى
ھەمىشەىيە، لەيەك رەگەز نىن، يان پاشتر
بلىن ئەم بەراشەتى خۇي لەو رەگەز مېژۋە
ۋەكەلتۈۋەرە رادەگەيەنەت كە جەلاد
بەرھەمەتتە، دوۋمەيان، پاكەنە بۇ ئەۋى
قوربانى دەكات و نەفرەت لەو مېژۋەۋەش
دەكات كە كىرۋەتتەىيەتى بەقوربانى و ھەر

رۇژەي بەجۇرىك لەبەردەم چەقۇي جەلاددا رايىدەگىرىت.

دىارە ئەم روانىنە روانىنى ئاشكرائى خۇدى شاعىرەو غەلەوى كراوئەو مەبەست يان ھۆكار بۇ بەرجەستە بوونى ئەم بۇچوونە، پەشىئو لەئاستى نەگوتراوى دەقەكەدا كورد بەراورد دەكات بەيەكەمىن قوربانى واتە بەئىسماعىل، بەلام قەسايەكەي ئىسماعىل باوكى بوو، قەرمانى بەقوربانى كىردىنىش لاي خواو ھاتبوو، ئىبراھىم لەپىئاوى رازىكردنى خۇي خۇيدا ئامادەبوو كۆرەكەي خۇي بىكات بەقوربانى، ديارە ئىبراھىم لەنىوان دوو ھەلۆيىستدا راسابوو، ھەلۆيىستى بەجىھىئانى قەرمانى خوداو ھەلۆيىستى ئازارى كوشتىنى پارچەيەك لەجگەرى خۇي، ھەر ئەوئەش وامان لىدەكات كە وەھا سەيىرى ئىبراھىم بىكەين كە ھەرچەندە لەپروكەشدا وەكو جەلاد دەردەكەوي، بەلام لەراستىدا ئەويىش قوربانىيە، قوربانى بارودۇخىك كە ناتوانىت لىنى ياخى بىيىت، بەلام بەگويىرەي ئەو بارودۇخەي كە پەشىئو كىردىيەتە پايەي بەرھەمەيئانى دەقەكەي و غەلەوي كىردۆتە پالەوانى بەرجەستەكەرى ئەو واقىيە مەسەلەكە جىاوازە، ئەوي دىكتاتۇرو ناسىئونالىزىمى غەربى و عەقلى و كەلتۇورو مېژووي ئەو ناسىئونالىزىمە لەبوونىاندا بەقايىرۇسى كوشتن و سېرەووە لەنىويردىنى ئەوانى دى بارگەكراون و بۇ جىبەجى كىردى ئەو پىرۇژەيەش كە پىرۇژەي پاكىتاوى ئەوانى دىيە ھەرگىز لەگوماندا نەبوو ھەرگىزىش وىژدانىك نەبوو لەناووە وىرايان بىكاتەو و بىانجولنىيىت بۇ دووركەوتنەو يان پاشەكشەكردن يان پەشىمان بوونەو ھەيەن لەو كارە ترسناكانەيەن، بەلكو بەپىچەوانەو ھەلۆيانداو ئەو كارە ترسناكانەيەن بىخەنە چوارچىوھى ئايىنەو و پىرۇژىشى پى بېرن، كەواتە ھىچ روويەككى لىكچوون لەنىوان ئىبراھىم و ئەوي دىكتاتۇرو ناسىئونالىزىمى غەربىدا دروست نابىت، ھەرەك لىكچوون

لەنىوان ئىسماعىل و كوردىشدا دروست نابىت، ئىسماعىل لەبەر باوكى و ملكەجى بۇ ئەوي باوك بەناچارى مىلى دا بۇ ئەوي بىكىتە قوربانى، بەلام ئەمى كورد دوور لەويىستى خۇي و دوور لەرازىبوونى خۇي بەزەبىر ھىزۇ نەقرەتى مېژوو، لەپىئاوى بەرژەوئەندى ھاويەشى جەلادى جۇراوچۇردا لەقۇئاغىكى مېژوويىدا ناسنامەي قوربانى بۇ كراو و ئەو ناسنامەيەش وەكو نەقرەت تىكەلۆي رۇخى بوو و لىنى رىگار نابىت. لەكاتىكدا كە غەلەوي لەھەمان رەگەزى ئەوي جەلاد، پاكانە بۇ خۇي دەكات كە ئەو دى كارەكانى ئەو جەلادەو ئەو كەلتۇورو عەقلىيەتەشە كە جەلاد بەرھەمدىيىت، پەشىئو پىنى وايە ھەموو جەلادەكان مۇقى ئىفلىجىن، ديارە ئىفلىجى جەستەيى نا، بەلكو ئىفلىجى نەقلى و دەروونى، بەھەمان شىو ئەوي قوربانىش ھەر بەئىفلىج دەبىيىت، بۇيە بەگشتى ئەو سەردەمە بەسەردەمى مۇقى ئىفلىج ئاودەبات، ئەوي جەلاد ئىفلىجە لەو روانگەيەو كە دەيەويىت لەپرووي ھىزەووە بەكوشتن و بىرەنەو بوونى خۇي سەپىيىت و لەو رىگايەو گىرى كەموكورتى خۇي پىر بىكاتەو، ئەوي قوربانىش ئىفلىجە لەو روانگەيەو كە ناتوانىت دەنگى خۇي بەرن بىكاتەو لەپرووي جەلاددا بوەستىت شىتر گىرىگ نىيە چ بارودۇخىك ئەوي كىردۆتە قوربانى.

پەشىئو ئەو قۇئاغە مېژوويە بەقۇئاغى پيارە كورتە بالاكان ئاودەبات و پىنى وايە كەس پىركىشى ئەو ناكات پەردە لەسەر راستىيەكان لايىبات، چونكە سۇقى تەواو دەتوانىت كاريكى لەو جۇرە بىكات، لەو زەمىنە قەيراناويەدا ھادى غەلەوي وەكو مۇقىنىكى تەواو دەردەكەويىت و پەردە لەپرووي راستى لادەدات و بەوئەش لەسەردەمى پيارە قەزەمەكاندا ئەم وەكو بالا بەرژىك دەردەكەويىت- بەواتا شىروناسى مۇقى تەواو بەدەست دەھىيىت- ئەمەش ئەو دەلالەتە ھەلدەگىرىت كە تەنيا مۇقى تەواو دەبىيىتە خاوندى ناسنامە، مۇقى

تەواويش ئەو كەسەيە كە خاوندى جورنەت و پىركىشى بىت وەكو ھادى غەلەوي. لەبەر خرىنگەي شىرو... زرىنگەي ئالتوونى قورەبىش چۇن كۆپت لەئالەو نىركەي غەلى بوو! چۇن لەبەر زاوئى ئايىشەو خەفسان كۆپت لەسكاللى ماريەي قىبىت بوو! شاعىر دەمانگىرپتەو بۇ مېژوويەكى تا ئەندازەيەك دوور كە مېژووي سەردەمى پىغەمبەرى ئىسلامەو دەيەويىت پەيوەندىيەك لەنىوان ئەو مېژووەو مېژووي كىمىيى بارانكردنى كوردستان و پاكىتاو كىردنى رەگەزى كورددا دروست بىكات، لەم پەيوەندى دروستكردنەشدا مەبەستى ئەويە بى عدالەتى و ئايەكسانى و پى نان لەماف و چارەنووسى كەسانىك يان نەتەرەيسەك دەربىخات، ئەوئەش ھەروا بەسەندىيى و وەكو رووداويكى راگوزارى باسى ناكات، بەلكو دەيەبەستىتەو بەكاركردنى عەقلى و كەلتۇورىكەو كە رەگ رىشەيەكى قولى ھەيەو كاريگەرى ئەو عەقلى و كەلتۇورە كۆنەستى كۆمەلەيتى ھەموو نەتەرەكەي ھادى غەلەوي بەتايىبەتى و ھەموو رۇژەلەلەدا بەگشتى جىگىرە. شاعىر سەردەمى دەسەلەتى دىكتاتۇرى بەغدا ھاوشىو دەكات بەسەردەمى پىغەمبەر، ئەويىش لەو روانگەيەو كە سەردەمى پىغەمبەر دابەش بوو بۇ دوو جۇر لەپەيوەندى يان دوو ئاستى جىاواز لەپەيوەندى پىغەمبەر ھاوئەلانى كە سەرەتا وەكو قوربانى دەرەكەوتوون لەبەرامبەر ئەوي قورەشدا كە بەرامبەر بەپىغەمبەر ھاوئەلانى دەورى جەلادىيان بىنىووە، بەواتا ناسىئونالىزىمى غەرب و جەلادانى بەغدا ھاوشىو قورەيشن، كوردىش ھاوشىو پىغەمبەر ھاوئەلانىيەتى، بەلام ئەو ھاوشىو كىردنە لەئاستى بىنراوى دەقەكەدا بوونى نىيەو ھەرەك لەئاستى نەبىنراويشدا لەبەردەم لىكەدانەويەكى ترە لاواز دەبىيىت و تا ئەندازەيەك پاشەكشە دەكات، ئەويىش

ئاخاوتقە لەسەر مەسەلەى عەدالەت لەنىو
پىڭكەتەى ھاۋەلانى پىڭمەبەر ۋەندامانى
خىزانەكەيدا، شاعىر (ھادى عەلەۋى) دەكاتە
چاۋدىرى ۋە مىژۋوۋە لەپروۋى بەراۋرد
كردنەۋە دەيگىرپىتەۋە بۇ سەردەمى
پىڭمەبەر ۋە پىرسىيارى ئاراستە دەكات
كە ئايا لە مىژۋوۋە تارىك و پىر لەكىشەو پىر
لەۋىستى سەرۋەت و سامان و كاركردن
بەعەقلى شمشىردا چۆن ئەم توانىۋىيەتى
دەنگى حەقى عەلى كۆپى ئەبوتالىب
بىيىستىت؟ دەنگى عەلى دەنگى عەدالەت
خۋازانە لەسەرەتاۋە لەپاشانىش دەبىتە
دەنگى قورىانى، ئايا لەسەردەمى بەقورىانى
بوۋنى عەلى-دا عەقلىك ھەبۋە كە
گوپىستى ئالەى عەلى بىت و لەگەۋەرۋ
ماھىيەتى غەدر تىبگات؟

ئالەۋ نىركەى عەلى دەشى مەبەست تەنيا
لەساتەۋەختى شەھىدكردنى نەبىت، بەلكو
زىاتر قەسەكردن بىت لەسەر ۋە مىژۋوۋەۋەى
كە ئىمامى عەلى تىيدا ژىاۋەو چۆن خىلى
قورەيش سەرگەرمى كۆكردنەۋەى سەرۋەت
و سامان بوۋن و چۆن بەلۋجىكى ھىزو
بەعەقلى شمشىر بىريان لەھەموو شت
كردۋتەۋەو چۆن لە ساتەۋەختەشدا عەلى
ۋەكو پىاۋىكى ژىرى ئەھلى فىكرو
مەعرىفەت دەرگەۋتوۋە لەنىۋ قەۋمى
نەزانىشدا بەھى ئەۋى سەنەتكار چەند
لاۋاز بوۋە ۋەۋەش ماىەى نازارو ژان بوۋە
بۇ، ئايا لە چركەساتەدا عەقلىك ھەبۋە
گوپى لەعەلى بىت و لەۋىست و ئاۋاتەكانى
ئەۋ تىبگات، كاتى نەزانىن بالى بەسەر
كۆمەلدا كىشاۋە ۋەۋەى بايەخى پىنەدراۋە
زانىن و فىكر بوۋە، بەمانايەكى دى دەتوانىن
نامازە بۇ ئەۋە بىكەين كە ھەر لە مىژۋوۋە
عەلى ۋەكو ھىماى قورىانى دەستى نەزانىن
دەرگەۋتوۋەو پاشانىش بوۋەتەۋە قورىانى
رىگاي راستى و عەدالەت و زاننى، كەسىك
دەتوانىت ئەۋ دەنگى حەقە بىيىستىت كە
خۇى ھەلگىرى پەيامى حەق بىت، بىگومان
ھادى عەلەۋى لەپروانىنى پەشىۋەۋە ھەلگىرى
ئەۋ پەيامە، بۇيە لەلەيك دەيگىرپىتەۋە

سەردەمى دەرگەۋتنى ئىسلام و دەيكاتە
چاۋدىر بەسەر ۋە مىژۋوۋە كە تاكو
ئىستاش ماىەى ئاخاوتقە لەسەر كىردنى
زۆرە، لەلەيكە تىرىشەۋە عەلەۋى خۇى
لەنىستادا ھەلۋىستى راستەقىنەى خۇى
بەرامبەر بەنىمەى قورىانى و برا جەلادەكانى
خۇى دەرپىت و دەبىتە لايەنگىرى ئىمەى
قورىانى و نەفرەت لەۋى جەلادى براى
دەكات و حاشا لەناسنامەى عەرەبى خۇى
دەكات، مادەم ئەۋى عەرەب يان باشتىن
بلىن ئەۋى ناسىۋنالىزمى عەرەبى دەۋرى
جەلاد دەبىنىت بەرامبەر بەمنى كوردو
دەمكات بەقورىانى. عەلەۋى ئەۋ ھەلۋىستەى
برا جەلادەكانى رەت دەكاتەۋە.

شاعىر بەراۋردى نىۋان قورەيش و ھەموو
خاسىت و سىفاتەكانىان و ئالەۋ نىركەى
ئىمامى عەلى بەجىدەھىلىت و دەگۋازىتەۋە
بۇ سنوۋرى قەسەكردن لەچۋارچىتەۋە
خىزانى پىڭمەبەردا، لەۋىشدا دوۋ لايەن
دىارى دەكات لەنىۋان ھاۋسەرەكانى
پىڭمەبەردا، لايەنى بالادەست و لايەنى
مافخوراۋ، ئايشەى كچى ئەبۋبەكرى سدىق
و حەفسەى كچى عومەرى كۆپى خەتاب
لايەنى بالادەست و ماریەى قىبىتى كە
كچىكى كۆيلەى مىسرى بوۋ، بەدىارى بۇ
پىڭمەبەريان ھىنابوۋ رەمى قورىانى و
مافخوراۋى بوۋ، با لەۋە بگەپىن كە بوۋنى
چەند ژنىك لەيەك كاتدا بەگۋىرەى ئەۋى ژن
چى دەگەپىنەت، بەلام ئەۋەى زىاتر جىاۋازى
دەردەخات يان بەرھەمدىنىت ئەۋەى
لەكاتىكدا ماریەى قىبىتى كچىكى كۆيلەى
بەدىارى ھىنراۋە، ئايشەو حەفسە كچى
دوۋان لەھاۋەلە نىركەكانى پىڭمەبەرن كە
ھەردوۋكىيان لەخەلىفەكانى راشدىنن و
لەسەردەمى دەرگەۋتنى ئىسلامدا بەزوۋى
بوۋنەتە موسولمان و پالپىشتى پىڭمەبەريان
كردوۋە ۋەۋەش سامانىكى مادى و
مەعنەۋى گەۋرەى بۇ پىڭكەتەۋەن كە ئەك ھەر
بوۋن و ئامادەبوۋنى بەخۇيان بەخشىۋە،
بەلكو بەمال و مندالەكانىشى بەخشىۋە،
ئەۋەش ۋاى كردوۋە كە ئايشەو حەفسە

ھەست بىكەن ئەمان سەربارى ئەۋەى خىزانى
پىڭمەبەرن، كچى دوۋان لەھاۋەلە دىيارەكانى
پىڭمەبەرىش، ئەۋەش بۇتە ھىزىكى بەرلاۋ
بۇ مومارەسەكردنى دەسەلاتيان، بەلام
ماریەى قىبىتى كچىكى كۆيلەى رابوۋردوۋ
نادىارى بەدىارى ھىنراۋە ۋەكو ھەر پارچە
كالايەكى تر، دىيارە جىاۋازى ھەيە لەگەل
ئايشەو حەفسەداۋ ئەم ۋەكو كالامەلەى
پىۋە دەكرىت و لەناستى ئەۋانىشدا لاۋازەو
ماق پىشلى دەكرىت، ھەرەك ئەۋ ھەراۋ
پەشىۋىيەى كە ئايشەو حەفسە دەپىنەۋە
بوۋر بۇ بىستى دەنگى لاۋازى ماریەى
قىبىتى ئاھىلىتەۋە، دەشى ئايشەو حەفسە
لەپلەى يەكەمدا ھاۋەلۋىست بىن بەرامبەر
بەماریە لەۋ روۋەۋە كە ئەمان كچى خەلىفە
يان كچى ھاۋەلى پىڭمەبەرن و خۇيان
لەناستىكى بەرزى ئەۋتۇدا بىيىن كە پىيان
رەۋا نەبىت كۆيلەيەكى بەدىارى ھىنراۋ
ھاۋشانى ئەۋان بىيىتە ھاۋسەرى پىڭمەبەر،
ھەرەك دەشى لەلەيكە تىرىشەۋە مەبەست
لەزاۋەژاۋى ئايشەو حەفسە ناكۆكى و
ئازاۋەى نىۋان ئەۋ دوۋانە خۇيان بىت كە
بەجۆرىك مالى پىڭمەبەريان پىر كىرەبىت
لەنازاۋەو ئالۋزى تەننەت خودى پىڭمەبەر
گوپى لەھاۋارو ئالەى ماریەى قىبىتى خىزانى
نەبۋىيىت، ھەلەت لىرەۋە دەردەكەۋىت كە
عەبدوللا پەشىۋەلىكچوۋن لەنىۋان كوردو
ماریەى قىبىتىدا دەكات، ھەرچەندە مىژۋوۋى
ئەم دوۋانە جىاۋازە، بەلام لەپروۋى مافخوران
و غەدر لىكردنەۋە ھاۋشىۋەن، دىسان
ھاۋشىۋەكردنى ئايشەو حەفسە لەگەل
داگىرەران و دژەكانى كورددا دەردەكەۋىت
كە بەمەبەست ھەلىياندەۋە پەردە لەسەر
نازارەكانى كورد بىنن و دەنگى كورد كپ
بىكەن و رىگا نادەن دەنگى لەھىچ لايەكەۋە
بىيىستىت، لەساتىكدا كە كورد كىمىياۋى
باران دەكرىت و پاكتاۋى رەگەزى دەكرىت
تەنيا كەسىك كە گوپى لەھاۋارو ئالەى كورد
بىت و لەنازارەكانى تىبگات ھادى عەلەۋى-
يە، بەلام ئەۋ پىرسىيارە سەر ھەلدەدات ئايا
ھىچ كەس گوپى لەھاۋارو ئالەى ماریەى

قیبیتی بووه؟ پەشیو له ناستی نهگوتراودا
هاوشیوه بوون له نیوان هادی عهلهوی و
پیغه مبهردا دروست دهکات، کاتی دهپرسی
چۆن له بهر ژاوهی شایشهو جهفسه گویت
له سکاڵای ماریه ی قیبتی بوو، دیاره عهلهوی
تهنیا نهوهنده په یوهندی بهمهسهلهی
پاکتاوی رهگهزی کوردهوه هیه که لههه مان
نهژادی نهو جهلادانهیه که نهو کارهیان
نهجامداوه، بهلام پیغه مبهردا خوی و
بهویستی خوی ماریه ی قیبتی که له بهر نه
قوربانیه، دووباره دهکاتهوه به قوربانیه،
دهشی بهروانی پیغه مبهردا نهو چاکه بیته
له گهل ماریه دا دهکات و بهنامانجی
رزگارکردنی بیته له حالهتی قوربانیه بوون،
بهلام له راستیدا ماریه له قوربانیه کی
کزیلهوه، دهکریته قوربانیه کی زیندانی و
له زیندانی رۆح و جهسته دا پهل بهست
دهکریته.

-5-

خۆ سهده کانی ئیمه ههموویان
لکی درهختی چاخی جاهلین
کلێسهو مزگهوت
شوروا پهرله مان
باره گاو دیوان
ههموو بازاری گهرمی عوکارن
نایه کانی بهمان نایه
خودایان ورگهو... نهوهی بهرازان
له ملا بهرزی شای غهسانیه باوهشین دهکهن.
لهولا بۆ بن پنی شای مهنازیره وهک بهرده بزان
عهبدوللا پەشیو رووبهری شاخواتن له
دهقه دا فراوان دهکات و تهنیا لهستووری
نهوی جهلادی ناسیونالیزی عهرهبی و منی
کوریدی قوربانیدا نایه نهیهوه، بهلکو
دهمانگیریهوه بۆ میژووی رابوردو،
ههمووه سهرجهم عهقل و کهلتووری
رۆژه لاتیش دهمنیهوه بهردهم لیدوان و
پنی وایه سهرچاوهی دروستبوونی جهلادی
قوربانیه له رووبهردا بهرهمی نهو عهقل و
کهلتووریه که نامادهیهو کاردهکات و ههر
کارکردنی نهو عهقل و کهلتووره داخراوه شه
که وایکردووه له رووبهردا فراوانه دا

ناسنامه کان تیکه لاو بین و زۆرجار جیاوازی
له نیوان قوربانیه و جهلادی نهکریته. پەشیو
وای نیشان دهکات که میژووی ئیمه واته
میژووی ههموو رۆژه لات یهک ناسنامه ی
هیه که نهویش له سهرچاوه که یهوه بهرهم
هاتووه که عهقل و فیکر کاری تیدا
نهکردووه، له چاخی کهوه سهرچاوه یان
گرتووه که چاخی نهزانینه، بهواتا تاکو
نیستاشی له گهلدا بیته میژووی رۆژه لات
له وهه و جهالهتی چاخی نهزانینهوه
دهستپیدهکات و ههر نهویش وایکردووه که
له واقیعه دا ههموو شته کان تیکه لاوی بهکتر
بین و هیچیان تاییه تهندی خویان نه بیته و
هیچیشیان نهکی راسته قینهی خویان
جیبه جی نهکهن، یان رۆلی خویان نه بینن،
یان هیچ جدیه تیکان تیدا نه بیته، بهجۆرنیک
کلێسهو مزگهوت، شوروا پهرله مان، باره گاو
دیوان ههموویان وهکو بازاری عوکار وهسف
دهکات، ههموو نهوه دهزانین که له بازاری
عوکاردا شاعیران شه ره شیعیان دهکرد یان
شیعیان دهخویندهوه، دیاره نهکی
ههریه که لهو دامهزراوه جیاوازهو هیچ
کامیان له راستیدا دهوری نهویتیان
نایه نهیه، بهلام له وهسف کردنه کی شاعیردا
ههموویان بوونه ته شوینی خویندهوهی
شیعر، که واته ههموویان ناسنامه ی خویان
له دهستداوه یان ههر له بهر نهیه ته نه بوون
به خاوهنی ناسنامه، بۆیه ههموویان یهک کار
دهکهن، نه مهش له راستیدا خویندهوه یه کی
واقیعه یانه ی کۆمه لگای رۆژه لاتیدا بهگشتی،
که دامهزراوه کان ههریه که خوی
به نه لاتیه تیشی ههموو دامهزراوه کانی تر
دهزانیت و له راستیدا خویشی بهجۆرنیک
کاردهکات و دهجولیت که کاره کی که متر
په یوهندی بهو نهکهوه هیه که دهبی نهو
دامهزراوه له راستیدا جیبه جیتی بکات،
نه مهش له راستیدا په یوهندی بهدوده هیه
که له کۆمه لگای رۆژه لاتیه بهگشتی و
له کۆمه لگای دواکه وتووی وهکو ئیمه دا
عهقلی دامهزراوه یی دروست نه بووه عهقلی
بالاو ناماده عهقلی شمولی سهرکرده ی

نایه، سیاسی، خیالی تاییه که خوی
به جیگره وهی ههموو کۆمه لگا دهزانیت و
له بری کۆمه لگا بیرده کاته وهو بریار دهکات،
له کاتی که عهقلی تاکه کهس و لیکدانه وهو
تیرامانی نوخبه ی به ناگا هیچ رۆلیکی نه بیته
له کۆمه لگادا، نهوا نهو عهقلیه ته باوه
شمولیه کاردهکات که ههموو شته کان
له بهر وهه گه وهری خویان رووت دهکاتهوه،
له کۆمه لگای رۆژه لاتیدا ههره که عهقلی
دامهزراوه یی دروست نه بووه تاییه تهندی
نه بوته خاسیتیکای بالادهست له رووبهردا
ههموو نهو دهزگایانه ی ههر وهکویه که
کاردهکهن و هاوشیوهش دهکریته له گهل
بازاری عوکاردا، هه لته له بازاری عوکاردا
شیعر دهخویندراوه، دیاره به های شیعر
په یوهست بهو دامهزراوه عهقلی
دامهزراوه یی گرنگیه کی نه وتوی نییه،
به تاییه تیش نهو شیعره ی که له ویدا
خویندراوه تهوه رینگای تیناچیت شیعره ی
جدی بوو بیته.

پەشیو وای نیشان دهکات سهرجهم
دامهزراوه کانی کۆمه لگای رۆژه لاتیه
به دامهزراوه ی نایه ی و به دامهزراوه ی
عهلمانی و بهر نهو بهر نهوه ههموویان یهک
شووناسیان هیه که نهویش له بهر نهیه ته
شووناسی راسته قینه ی خویان نییه، بهلکو
ههموویان جۆرنیک له بازاری عوکار، بازاری
عوکاریش له خۆیدا شووناسیکه مینه پر
بایه خی نییه، چونکه شوینی خویندهوه ی
شیعر بووه، پاشاو دهسه لاتداری تیا مه دح
کراوه جیگای شه ره شیعر بووه له پیناوی
بهزاندنی یهکتردا نه که له پیناوی بیناکردن و
تهواو کردنی یهکتردا، بههه مان شیهوه
مزگهوت و کلێسهو شوروا پهرله مان و
باره گاو دیوان که نه مانه شوینی ته قسه
نایه نهکان و گفتوگو و بریاردان و جیگای
حزب و دهوله تیش ههمان عهقلیه تی بازاری
عوکار بهر نهو یان دهبات و جیگای شه ره
قسه نه له پیناوی بهزاندنی یهکتردا، نه مهش
نهو دهاله ته هه لته گریت که هیچکام له
دهزگایانه ی کۆمه لگای رۆژه لاتیه عهقلی

يەكتەر خويندەنەمۇ يەكتەر قبولكردن بەرپۈەيان نابات و هيچ كاميشيان كارو رووداو دروستكردن تيايادا نەبۇتە بنەماو پېۋانە بۇ ھەلسەنگاندن چ ھەلسەنگاندن نەندامانى ئىۋ دامەزراۋەكان خۇيان بىت چ ھەلسەنگاندن كۆمەلگاۋ خەلكى دەرەۋەى دامەزراۋەكان بىت، بەلكو لەھەمووان زۇر بلى ترو زمان درىژتر زياترين دەسلەتلى دەپىت لەو دەزگاپانەدا، لەبنەرەتیشەۋە ئەم دامەزراۋە غەقل ئىشيان تىدا ناكات، بەلكو بەسۇزو خەيال و ھەلچوونى شىعرى دەپۇن بەرپۈە لەپىشتى ئەم روانىنەۋە ئەم دەلالەتە بەرھەمدىت كە لەدامەزراۋەكانى كۆمەلگاۋ رۇژھەلانىدا لەبرى غەقل و فيكرو لىكدانەۋە، خەيال و سۇزو ھەلچوونى شاعىرانە كاردەكات و ھەر بەو پىيەش لەم كۆمەلگاۋە لەبرى ئەۋەى غەقل كۆمەل بىات بەرپۈە، خەيال و ھەلچوون دەبىيات بەرپۈە، ھەر ئەۋەش ھۇكارى سەرەكپىيە بۇ ئەۋەى لەبەردەم ئەۋەى رۇژاۋادا ۋەكو پەراۋىز دەرېكەۋىت و ھەمىشە پاشكۇ بىت بۇ غەقلى رۇژاۋا. لەزەمىنەيەكى لەمجۇردەدا تاكەكەس بەناسانى دروست ناپىت، ھەر بۇيە تواناى دان پىدانان و قبولكردن ئەۋەى دى نايەتە ئاراۋە ھەركەس پەيۋەستە بەنەتەۋە ئىتتىك و دامەزراۋە ئايىنى و ھزىى و خىلاپەتەيەكى خۇيەۋە، ئەم دامەزراۋە نەتەۋەى و ئىتتىكى و ئايىنى و خىلاپەتەيە بەھەر شىۋەيەك بىت گرنگ ئىيە، بەلكو ئەم بەرگىرى لەئىنتىماى خۇى دەكات با دامەزراۋەكەى ئەم ھىماى ديارترىن و دېندەترىن جەلادىش بىت، ئەمەش ھۇكارى سەرەكپىيە بۇ ئەۋەى مرقۇشى تەۋاۋ لەرۇژھەلانىدا بەناسانى دروست نەبىت، ھادى غەلەۋى كە نمونەى مرقۇشى تەۋاۋ لەم زەمىنە ناجۇردە دروست بوۋە، ديارە ئەۋەش بارىكى تايەتەيەۋە دەكەۋىتە دەرەۋەى ئەم ياسايانەى ئەم كۆمەلگاۋە بەرپۈە دەبن.

پەشۋە لەكاتىكدا ھەموو دامەزراۋەكانى كۆمەلگاۋ رۇژھەلانى دەشۋەيىت بەبازارى

عوكاز، ھەموو پالەۋانەكانى ناو ئەم دامەزراۋەش دەكاتە ھاۋشىۋەى نابىغەى زوبىيانى كە نمونەى شاعىرى بى ھەلۋىست بوۋە رۇژى بەشاي غەساسىنەدا ھەلۋىدەۋە رۇژىكى تىرىش بەشاي مەنازىرەدا، مەبەست لەم ھاۋشىۋە كېرەنەش ئەۋەيە كە دامەزراۋەكانى كۆمەلگاۋ رۇژھەلانى ھەرەك خۇيان خاۋەنى شووناس نىن، ھەرۋەھا بگەرەكانىشيان خاۋەنى شووناسى تايەتەى خۇيان نىن، بەلكو ھەموۋىان يەك شىۋەن كە ئەۋانىش ئەركيان پىاھەلەدان و ۋەسفكردن دەسلەتدارانە، ئەمەش واقىعى راستەقىنەى رۇژھەلانى نىشان دەدات كە زەمىنەيەكە تيايدا تەنبا كەسى يەكەم خاۋەنى دەسلەت و بېرىارە ھەرچى دامەزراۋە كۆمەلگاۋ لەگەلدا لەژىر سايەى بېرىارى ئەۋەدان و ئەم دىانبات بەرپۈە ھەر ئەۋەش لەبرى ھەموۋان بىرەدەكاتەۋە بېرىار دەدات و ھەموۋانىش پاساۋى بۇ دەمىنەۋە تەننەت رەۋايەتى دەدەن بەكارە ھەلەۋ ناپەجىكانى و دەيگەيەننە ئاستىك كە دەپىتە ۋىتەى خودا لەسەر زەۋى، ھەموو سەدەكانى ئىيە لەرۇژھەلانىدا لەمىژۋى زانراۋيان تۇماركرادا بەمشىۋەيە بوۋن، رەگ و رىشەى ئەم روانپەش كە كۈنئەۋلى ژيانى سىياسى و كەلتۋورى و غەقلى كۆمەلگاۋ رۇژھەلانى كىردۋە لەم سەرچاۋە مىژۋىيەۋە ھاتۋە كە ئەزانىن و ۋەھم و غەيانىيەت دەسلەتلى بەسەرداكرۋەۋە روۋبەرى كاركردن غەقل و بېرەنەۋە تىرمان تيايدا زۇر تەسك بۇتەۋە بەجۇرەك كە نەيتۋانىۋە لەبەرەمبەر سەرچاۋەكانى نەزانىندا قورسى ھەبىت، مرقۇشى رۇژھەلانى لەزەمىنەيەكى لەمجۇردە پەرۋەردە بوۋە تاكو ئىستاش كۈنەستى كۆمەلەيەتى كۆمەلگاۋ رۇژھەلانى لەيادەۋەرىيەكانى ئەم رابوردۋە كۈنئەۋل كراۋە، كە كۈنەستىكى ركىف كراۋى چەپىندراۋە، راستە ئەم ھالەتى چەپاندە رۇژى لەرۇژان دەۋرۋى و دەشى گۇرانكارى ديار بەيىتە ئاراۋە، بەلام تاكو ئىستا

لەبارىكى پاسىف كراۋادايەۋ ئەۋەش ۋايكردۋە مرقۇشى رۇژھەلانى مرقۇشى كەسىتى لاۋزو تىكشكاۋ بىت و ئەۋەش ۋاي لى بكات ھەمىشە گۇپرايەلى فەرمان و بېرىارەكانى كەسى يەكەم بىت و ھەر ئەۋەش ۋايكردۋە كە زەمىنەى رۇژھەلانى زەمىنەيەكى لەبارىت بۇ دروستكردن تاكەكەسى دىكتاتۇر پان غەقلى داخراۋى سەرکوتكەرى داپلۋسىنەر كە جگە لەخۇى كەسى تر ناپىت، ئەمەش ھەر لەسنورى پەيۋەندى مرقۇشى رۇژھەلانى و فەرمانەرەۋاۋ دەسلەتلى سىياسىدا نەماۋنەتەۋە، بەلكو كەسىتىيەكى دروستكردۋە كە ھەمىشە گۇپرايەلى ئەۋەى فەرمانەرەۋاۋ بىت و بەپىنى فەرمانى ئەم بچولت و خۇيشى كەسىتى بى گەۋەرەۋ بى ماھىت بىت، كەسى بى گەۋەرەۋ بى ماھىت و تىكشكاۋ ناتوانىت دان بەتاۋانەكانى خۇيدا بىت، چۈنكە ئەم جۇرە كەسىتىيە كەسىتى تىكشكاۋەۋە كەسىتى تىكشكاۋىش ھەمىشە خۇى دەخاتە چوارچىۋەى دەستە يان كۆمەلەۋە بۇ ئەۋەى بەلەيەنى كەمەۋە لەپوۋى دەروۋىيەۋە خۇى بېرىزىت.

كاتى گەلى كورد كىمىياران دەكرىت و ئەنقال دەكرىت و پېرۇسەى پاكتاۋى رەگەزى بەرامبەرى ئەنجىام دەدرىت ئەم كەسەى لەنەتەۋەى سەردەست و ھاۋنەۋادى ئەۋەى جەلادايە ناتوانىت سەيرى جەستەى كوردى بكات و نازارەكانى بېيىت، چۈنكە تەنبا كەسى تەۋاۋە دەتوانىت ئەۋەى دى بېيىت و لەگەلەيان بدوى و دان بەبۋونىاندا بىت، كاتى ئەۋەى ھاۋنەۋادى جەلاد دان بەنارەكانى كوردو بەبۋونىشىدا نانىت، لەبەرەۋەيە ئەم گەست بەبۋونى خۇى ناكات، ھادى غەلەۋى لەم واقىعە قەيراناۋىيەدا ئەم تاكە كەسەيە كە گەشتۋە ئاستى مرقۇشى تەۋاۋ كە دان بەھەموو شتەكاندا دەنىت، چۈنكە دەتوانىت بىانېنىت و لەراستىدا پىش بېيىنى نازارەكانى ئەۋەى دى خۇى دەبىنى لەم واقىعەدا كە سەرچەم دامەزراۋەكانى

چىسابىك بۇ مرقۇ ناكىرىت كە گەرەترىن سەرمايەيە لەم گەردوونەدا، بەلكو خويىنى مرقۇ بەھايەكى ئەوتۇى نىيەو بەئەندازەيەك خويىنرشتن كاريكى ساناىە كە شاعىر باسى ئەو دەكات دەستىنويۇز بەخويىن بگىرىت، ئەمەش لەلايەك بەسووك سەيركردىنى مرقۇ نىشان دەكات، لەلايەكى ترەو بەھا ئايىنيەكان دەخاتە بەردەم گوممانەو، لەكاتىكدا كە نويۇز وەكو يەككىك لەپايە سەرەكپىيەكانى ئايىن سەير دەكرىت و بىروداران بۇ نىشانىدانسى دىئسوزى و بىرودارنى خويىان بەخوداو بەئايىنەكەى ئەنجامى دەدەن، كەچى دەستىنويۇزكەيان بەخويىن ھەلدەگىن، واتە ھەرچەند خويىان بەبىرودارو خواپەرست دەزانىن، كەچى لەخويىنرشتن بىياكن و دەشى لەپشتى ئەم لىكدا ئەوئەيەو ئەو دەلالەتەش بەرھەم بىت كە ئەوانەى خويىن دەپرىژن و خويىيان بەبىرودار دەزانىن و رەوايەتەش دەدەن بەرشتىنى ئەو خويىنە، بەھىسابى خويىان لەپىناوى ئايىندا، دەيانەوئىت بەو بىيانووەو پارىزگارى لەبوونى دەسەلاتى خويىان بگەن، بەلام لەھەمان كاتدا ئەو دەلالەتەش بەرھەم دىت كە بەرشتىنى خويىن كە بەرھەمى ئەنجامدانى تاوانە، چونكە بەھىچ بىيانوويەك رۇئاندى خويىن رەوا نىيە، ئەركى ئايىنى جىبەجى دەكرىت، بەمانايەكى دى ئەو خويىنەى دەپرىژىت لەپىناوى پىرۇزى ئايىندا، ديارە ئەمەش رەوانىنى ئەو شاعىرە بۇ رۇژەلات و بۇ عەقلى باوو بالادەستى رۇژەلات كە ئايىنى كرەوتە پالېشت بۇ ھەموو كاريكى نامرۇفانە، ھەرچەندە ئەو ئاشكرايە گەرەو ماھىيەتى ئايىن لەو رەوانىنە دورو بىبەرەيە. ھەلبەت لەرۇژەلات لەپال خويىندا توخى دووھمىش دىتە ناروۋە كە ئەويىش (پىترۇل) ئەو ئاشكرايە ھەتا چارەكى يەكەمى سەدەى بىست رۇژەلاتىيەكان ھىچيان لەبارەى پىترۇلەو ئەدەزانى، كاتى رۇژناوئايەكان ھاتنە ئەم كىشورە نەوتيان دەرھىنا بەوھش نەوت بوو ھاوشانى خويىن لەرۇژەلاتەدا،

رۇشنىرى نەتەوئەكەى عەلەوى ناتوان دانى پىندا بىن. -۶- لەرۇژەلاتى رۇژ لەبن پىندا، لەرۇژەلاتى دەستىنويۇز ھەلگىرتىن بەخويىن و پىترۇل..... چۆن توانىت گەرەم يىدەنگى قانگ دەى تۇ چۆن زاتت كرە ئەو كۆلەكەيە بدەى بەعەرداو پىر بەدەنگ، بانگ دەى پەشىو جارىكى دى و بەئاراستەيەكى قوولتر دەكەوئە ئاخاوتن لەسەر رۇژەلات، لەبارىكى ئەگوتراودا دووانەيەك دروست دەكات لەنىوان رۇژەلات و رۇژاوادا، ھەرچەند ھىچ لەبارەى رۇژاواو نادركىنى، بەلام وەسفىردىنى رۇژەلات لەرۇژەلاتى ئەو خاسىتەنەو كە ھەيەتى شووناسى رۇژەلات لەوى رۇژاوا جىادەكاتەو ھەلۇيىستى ئەوى شاعىرىش دەردەكەوئە كە لايەنگى ئەوى رۇژاواو ناكۆكە لەگەل ئىرەى رۇژەلاتەدا، ئەو رۇژەلاتەى كە زەمىنەى نەزانىن و شارەنەو درۇو پىاھەلەدان و مەرگى تاكەكەس و قەيرانى عەقلە، ئەگەر (رۇژ) ھىماى زىندەگانى و رووناكى و ژيان بىت، ئەو لەم زەمىنەدا كە ناوى رۇژەلاتە (رۇژ) لەنزمترین ئاستدا دائىراو ھىچ بەھايەكى نىيە، واتە ئەو ناوەى بەم زەمىنە بەخشاو لەجىگى خويىدا نىيە مادەم جىگى ئەم ھەموو ناجۆرى و بارە ئاساسىيانەيە دەبوو رۇژ لىرەو ھەلنەيت. لەم رۇژەلاتەدا كە زەمىنەى تاكە عەقل و تاكە بىركرەنەو تاكە رەوانىن و تاكە ئايىن و تاكە حزب و تاكە سەركردەيە، ھەموو ئەو تاكانە لەپىناوى پارىزگارىكرەن لەبوون و مانەوئەى خويىدا بۇ ھەتاھەتا ھەموو ئەوانى دى لەناو دەبەن و دەسپنەو، لەم رۇژەلاتەدا كە باسى بەھا پىرۇزەكان دەكرىت و بەھىساب خەبات دەكرىت لەپىناوى ئەو بەھايانەدا، كەچى ھىچ

كۆمەلگەى رۇژەلاتى نەبوونەتە خاوەنى شووناسى تايبەتى خويىان، ئەو عەقلەى كە ئەو دامەزراوانەش دەبات بەرپوۋە نەبوۋتە عەقلىكى خاوەن ئاسنامەى ئەوتۇ كە خاوەنى بوونى خويى بىت و لەبەرەمبەر شتەكاندا ھەلۇيىستى ديارى خويى ھەبىت و لەسەر رەوانىنى خويى سەوداگەرى نەكات، بەلكو بەپىچەوانەو كەسەكان لەم دامەزراوانەدا ھاوشىوۋە دەكرىن لەگەل شاعىرىكى بى ھەلۇيىستى وەكو تايبەى زوبىيانى دا كە ھەمىشە لەھەلۇيىستى پىنداھەلەدانى شاي غەساسىنەو شاي مەنازىرەدا بوو، ئەم دووانەش ناكۆك بوون، لىرەدا ئەو پىرسىارە سەرەلدەكات كە چۆن دەشەت لەيەك كاتدا دۇستى دوو ئەيار بىت، لىرەدا مەبەستى شاعىر ئەو نىيە كە مرقۇ تەنبا رەش و سىپى بىيىنىت و يان لايەنگىر بىت يان دۇ، نەخىر، مەبەست ئەوئەيە كە ناكىرىت لەيەك كاتدا مەدحى جەلاد بگەيت و فرمىسكىش بۇ قوربانى بىرئىت. لەعەقلىەتى باوى رۇژەلاتەدا بەگشتى و عەقلىەتى ئاسىئونالىزىمى عەرەبىدا كە خاسىيەتى جەلادى ھەبوو بەرامبەر بەمنى كورد، كەچى ئەندامانى ئەو دەزگايانەى كۆمەلگەى عەرەبى و بەگشتى ئاسىئونالىزىمى عەرەبى و بەتايبەتەش رۇشنىرى عەرەبى بىچگە لەنوخبەيەكى زۆر كەمى وەكو ھادى عەلەوى و ئەوانى دى دەورى ئايىغەيان بىنيوۋە، ھەرەك چۆن ئايىغە ھەردەم لەدىوانى شادا بوو گەلى نەبىنيوۋە، با شاكان ناكۆكىش بوون، ھىشتا بۇ ئايىغە ئاسان بوو كە لەخزمەتى ئەواندا بى، چونكە ئەو شايانە لەماھىيەتدا يەك بوون، واتە لەپرووى دەسەلاتەو، بەواتا ئايىغە نۆنەرى شاعىر يان مرقۇ بىستە بالاي نىو دىوانى شاىە كە ھەمىشە دەيەوئە مەدحى دەسەلات بكات، بەلام (گەل) كە لەدەرەوئە دەسەلاتەو بەجۆرىك لەجۆرەكان قوربانىيە، ئايىغەكان چاويان قوربانى ئايىنىت، ديارە لەھاوشىوۋەكرەندا (كورد) ىش قوربانىيە بۇ ھاوشىوۋەكانى ئايىغە كە لەئاسىئونالىست و

چونكى بۈۋە گىرگىرتىن سەرچاۋەى ژيان و ئەو ۋلاتانەى كە ئابوورى نەوتيان ھەيە لەو ساتەۋە بۇ ئىستا بوۋنەتە مشەخۇرۇ لەسەر ئابوورى نەوت دەژىن، بىئەۋەى لەبۈارەكانى تىردا شتىكى ئەۋتۇ بەرھەمبەيىن، ئەم حالەتى مشەخۇرىيە ۋايىكردوۋە كە مرقۇى رۇژھەلاتى تواناى بىركىردنەۋەى نەمىنىت، ديارە رۇژئاۋاش كە ھاتنە ناۋچەكە عەقلى دەرھىنان و كاپىكىردن و چۈنىتى خەرچىردى بەرھەمەكانى پىترۇلىيان فىرى خەللى نەكرد، بەلكو پىترۇلى ئامادەيان خستە بەردەستيان و پارەيان لەو رىڭايەۋە دەستكەۋت، بەلام نەبوۋنە خاۋەنى ئەو عەقلى كە پىترۇل دەرەمەيىنى و خاۋىنى دەكاتەۋە.

پىترۇل بوۋ بەسەرچاۋەيەكى بەھادارو ۋەكو ھاۋتايەكى نوپۇز يان پەرستىيارى دەرگەۋت يان بوۋە ھاۋشىۋەى خويىن بەۋاتا ھەرچۇن خەللى بېۋادار بەخويىن دەستىۋىژيان ھەلدەگرت، بەھەمان شىۋەو بۇ ھەمان مەبەست پىترۇلىش بەكاردىت، بەۋاتا پىترۇلىش رەگەزىكى بەھادارو لەرۇژھەلاتدا كە خويىن بەھايىيە، پىترۇلىش ۋەكو خويىن بۇ دەستىۋىژ ھەلگرتن بەكاردىت، لەلايەكى ترەۋە بەكارھىنانى پىترۇل تەمەلى و بى بەرھەمى و مشەخۇرى كۆمەلگاي رۇژھەلاتى نىشان دەدات، لەھەمان كاتدا ھەرچەندە پىترۇل بەھايەكى زۇرى ھەيە لەژيانى ئابوورى جىھاندا، بەلام لاى كۆمەلگا رۇژھەلاتىيەكان كە نەوت سەرچاۋەى داراييانەۋ بەباشى بەھايى ئەو سەرچاۋە گىرگە ئازانن و بەئارەزوۋى خويىان ئەك بۇ ژيان و ئاۋەدانكىردنەۋە بەختەۋەرى، بەلكو بۇ گۈشتن و بېرىن و ۋىرانىكردن و سەرگۈتكردى گەلەكانى خويىان و بۇ دەۋرۋەرىش بەكاردەھىنن، لىئەردا دەرەكەۋىت كە لەرۇژھەلاتدا خويىن كە مەبەست سەرچاۋەى مۇيىيە و نەوتىش كە سەرچاۋەى ئابوورىيە ھەردوۋكىيان لەپوانىنى دەسەلاتى تاكەكەس و تاكە عەقلى و تاكە ئايىن و تاكە حزب و تاكە

روانىنەۋە... ھىچ بەھايەكى ئەۋتۇيان نىيەۋ ھەردوۋكىشيان دەرگىنە قوربانى لەپىڭاي پاراستنى دەسەلاتى تاكەكەس و تاكە عەقل و تاكە روانىندا كە ئەۋىش كۈشتىنى كەسىتى مرقۇى رۇژھەلاتىيە بەجۇرىكى ئەۋتۇ كە تواناى دەرېرىنى خۇى نەبىت و نەتوانىت ھەلۋىست بەرامبەر بەشتەكان دەرېرىت و ملەچى بېرىارو بەرنامەكانى تاكە كەسى دەسەلاتدار بىت، ھادى عەلەۋى ئەو تاكە كەسەيە كە كەلتوورى خويىن ۋەكەلتوورى نەوت نەيانتوانىۋە عەقل و بوون و كەسىتى بكوژن، بۇيە دەتوانىت لەسەردەمى قەيرانى مرقۇى خاۋەن بېرىاردا لەپوۋەرى رۇژھەلاتدا ئەو ۋەكو مرقۇى ئازاد بېرىار بدات، لەپىشتى ھاۋشىۋەكردى كەلتوورى خويىن و كەلتوورى پىترۇلەۋە دەلالەتى بوونى عەقلىيەتىكى داخراۋو مەرگىۋىست و ۋىرانىكەر بەرھەمدىت كە جگە لەكەسى دەسەلاتدارو عەقلى تاك رەھەندى داخراۋو كەلتوورى بەپىرۇز سەيركەرى ئەو دەسەلاتە، ھىچى تر ئابىنىت، پەشىۋو لەم دەقەدا كەلتوورى عەقلى داخراۋى رۇژھەلاتى دەخاتە بەردەم بەرپىرسىيارىتىيەۋە، بەرپىرسىيارىتى ھىشتەۋەى كۆمەلگا لەدەرەۋەى ماف و لەدەرەۋەى ئازادى.

ئەم رۇژھەلاتەى كە كەلتوورى خويىن و كەلتوورى پىترۇل بەرۋەۋەى دەبەن كە يەكەميان پەيوەستە بەسەرەتايى بوونى كۆمەلگاۋ غەرىزەى ئازەلىى ئاۋ سىروشتەۋە كە بەھىز بى ھىز دەخوات و دوۋەمىشان پەيوەستە بەعەقلى سەردەم و تەكۋلۇژياۋە، بەلان بەگۈيرەى رۇژھەلات ئەو عەقلى لەجوگرافىاي خۇيدا بەرھەم نەھاتوۋە، بەلكو لەۋىى رۇژئاۋاۋە قەرز كراۋە، بۇيە بەشىۋەيەكى ئاسروشتى كاردەكات، رۇژھەلات لەنىۋو پىكىدادانى ئەم دوو كەلتوورەدا ماۋەتەۋە كە ھەريەكەيان بەئاراستەيەك رۇخى مرقۇى رۇژھەلاتى و بوون و ئازادىيان كۈشتوۋە ۋايان لىكردوۋە ملەچى و گۈپزايەلى فەرمانى ئەو دەسەلاتە بىت كە عەقل و كەلتوورى خويىن و كەلتوورى

پىترۇل بەرھەميان ھىناۋە. لەرۇژھەلاتدا كەلتوورى خويىن ھىماى عەقلى سەرەتايى و خىلايەتى ئەم كۆمەلگايە ھەلدەگىرت كە ئەۋىش گەۋھەرەكەى ستراتىژى خىلە ۋاتە پاراستنى عەقل و دەسەلات و بوونى مادى و مەعەۋى خىل كە بۇ قۇناغەكانى دواترو بۇ ئىستاش ئەو عەقلىتە ئامادەيەۋ كاردەكات، لەھەمان كاتدا عەقلى پىترۇل و كەلتوورى پىترۇل لەرۇژھەلاتدا ھىماى گۈستەۋەى كارىگەرىيەكانى تەكۋلۇژياى رۇژئاۋايە كە بەگۈيرەى رۇژھەلات دروستكردى دولەتى نەتەۋەيە لەدەرەۋەى بوون و ئامادەبوونى نەتەۋە يان بەزمانى ھاۋچەرخ لەدەرەۋەى پىگەيشتى ئاسىۋنالىزىم، ۋاتە ئەو جۇرە دەۋلەتە لەدەرەۋەى پەرسەندىنى كۆمەلەيەتى دروستبوۋە ئەۋىش بەھۇكارى ئابوورى كەلەكەبوۋى پىترۇل، بەۋاتا دروستبوونى جۇرىك لەدەسەلات بەبى رەخساندى زەمىنەى مەۋزۋى و مىژۋىيى و كۆمەلەيەتى كە ئەۋەش ۋايىكردوۋە ئەو دەسەلاتە كە بىكەرەكەى يان بەرھىنەرەكەى ئەۋى خىلى ھەلگىرى كەلتوورى داخراۋى خىلايەتى و دروست بوۋە لەسەر بىنەماى خويىن و دەمارگىرى لەگەل ئابوورى كەلك بوۋى پىترۇلدا يەكىگىرتەۋە لەپىنناۋى پاراستنى خۇيدا ھەموو رىڭاكانى ئازادى دابخات و روۋبەرى پىادەكردى ئازادى و ماف تەۋاۋ تەسك بىكاتەۋە لەپىنناۋى سەپاندى خۇى و پاراستنىدا، لەبارىكى ئەتۇۋ لەفەزايەكى لەمجۇرەدا دروستبوونى زەمىنەى لەبار بۇ رەخساندى تاكى خاۋەن شووناس لەقەيراندا دەبىت، كاتىكىش تاكى خاۋەن شووناس دروست نەبىت قەسەكردى لەسەر رەتكردەۋەى حالەتى باۋو كەلتوورى ئامادە مايەى گوممانە، لەزەمىنەى رۇژھەلاتدا، لەو زەمىنەيدا كە بەرھەمەيىنانى ئەم دەقە پەيوەستە پىيەۋە، تاكى خاۋەن شووناس و بەو پىيەش نوخبەى خاۋەن شووناس و خاۋەن بېرىار دروست نەبوۋە ئەۋەشى كە پىنى دەلىن جەماۋەر لەو ئاستەدا نىيە كە لەگەۋەرو ماھىيەتى

شتهكان تېڭات و بتوانيت ههلوئستيان بهرامبهر نيشان بدات، بهلكو بهپيچهوهانهوه جهماوه له دوو ئاستدا دهبيت بهقوربانى، ئاستى يهكهميان نهويه كه تاكى دهسهلاتدار يان عهقلى داخراوى تاك رهههند، لهپيناوى پاراستنى خويىدا بوون و نازاديبان دهكوژيت، لهئاستى دووهميشدا نهوى دهسهلات بهشيكى زور لهجهماوه دهكات هئامرازى سهركوتكردنى بهشهكهى دى كه لهمبارهدا نهوى جهماوهى بهئامرازكراو بۇ سهركوتاندنهوه ديسان قوربانى، ههمان شيوهى بهشهكهى دى كه قوربانى سهبرپراوه، ههم بهشهيش قوربانى بهزور كراو بهجهلاه، لهسنورى ههم دهقهى پهشيودا نهتهوهكهى پهشيوه قوربانى سهبرپراوه، نهتهوهكهى هادى عهلهوى-ش جهلادى قوربانىيه، چونكه بهزورو لهدهرهوى ويستى خوى تاكى دهسهلاتدارو عهقلى داخراوى تاك رهههندى ناسيؤناليزمى نهتهوهكهى كه عهقلى ناسيؤناليزمى عهريبيه كردويهتى بهجهلادى منى كوردى قوربانى. پهشيؤ پرده لهپروى عهقل و كلتورو ئهخلاقى رۆژهلات ههئدهاتهوه بهجوريك لهجورهكان موزهيهق ههمو نهو شتانه نيشان دهكات كه عهقلى رۆژهلاتى شانازيان پيوه دهكات و بهپيروز سيريان دهكات و پيى سهيره كه لهو واقيعه موزهيفهده كهسيكى خاوهن شووناسى وهكو هادى عهلهوى دروست بيت و پرگيشى نهوه بكات ههمو نهو پيوانانهى كه لهسر بهنماى درق پيروز كراون رهن بكاتوه.

-۷-

لهپۆژهلاتى/ ماره بهجاش و/ رشك و نهسيپندا/ نهو رۆژهلاتى/ ناموس فيراوه/ پهئابهريكه لهناو دهريپندا/ سرم سوپماوه/ چۆن توانيت گهرهه/ بيدهنگى قانگ دهى؟/ تو چۆن زاتت كرد/ نهو كولهكهيه بهدى بهعمرادو/ پر بهدهنگ بانگ دهى
لهپۆژهلاتىكدا كه تهئانهت دروستكردنى خيزانيش بهنمايهكى زۆرهملينى هيهو تهئانهت نهگهر

بهريكهوتيش يان لهئهئجمائى ههلوچووندا پياو كه هيمماى دهسهلاته نهگهر ژلهكهى تهلاقتا، نهوا بهفيليكى پر لهدرۆ كه ههئدى لهپياوانى ئايين دهيكهن، جاريكى دى ژنه دهگيرنهوه بۆ لاي ميردهكهى دواى نهويه بۆ ماويهكهى دياريكراو لهپياويكى ترى ماره دهكهن، ههم كارو لهپروكهشدا گرنگيهكهى نهوتوى نييه، بهلام خاسيىتى نهو عهقليهته دهردهخات كه لهپشتى ريگادان و پهسهندكردنى كاريكى لهمجوردها كار دهكات، دهشى ههم روانينه بگوازنيتهوه بۆ پانتايى سياسهت و بهگويزهوى كورديش قسهى لهسر بكريت، نهك بۆ ساتهوهختى بهرههههينانى دهقهكه، بهلكو بۆ ئيستاش. كورد لهم بهشهى كوردستاندا ماوهى دوورودريژ شوپرشى كردوه، دياره لهناوهپۆكدا شوپرش لهپيناوى سهريهخويى و بهدهستههينانى مافهكاندا بووه، زۆريهى كات بزوتنهوهى كوردى لهريگاي گفوتوگۆوه لهپۆيم نزيكبووهتهوه بهجوريك لهجورهكان همولى ناشتبوونهوهى لهگهل داوه، دوا خالى ههم سيناريؤيهش نهويه كه دواى دوانزه سالى سهريهخويى كوردستان، لهشيوهى ماره بهجاشدا جاريكى دى ههم بهشهى كوردستان لكيندرايهوه بهعيراقى عهريبيهوه، بهبى نهوى هيچ زهمانهتيكى نهوتوهبيت كه نهوى عهريه واته نهوى ميرد بهههمان شيوهى پيشترى رهفتار نهكاتوه، كهواته ليژهده نهو دهلالته بهرههه ديت كه لهزهمينهيهكه عهقل كۆنترۆلى كۆمهلگاي نهكردبيت و تاكو ئيستاستا لهپهراويزو پاشكۆدا بژى و تاكو ئيستاستا پهردى درۆ نهزانين و فريودان لهبرى راستى و سهراجهت و زانين و ههئسهنگاندن و ليكدهنهوه كۆنترۆلى كۆمهلگاي كريدبيت، نهوا بكهرى نهو كۆمهلگايه نهو بكهريه كه وهكو نهوى ئافرهت ماره بهجاشى بهسهردا دهسهپيندريت. پهشيؤ مهسهلهى جهمكى ناموس يان شهرف دينيته ئاراوه و نهوئيش وهكو خاسيىتيكى كۆمهلگا دواكهوتوه رۆژهلاتيهكان نيشان دهكات و سنورى

چوارچيوى نهو جهمكهش لهم كۆمهلگايانهدا ديارى دهكات كه تهئيا بريتييه لهمهسهلهى (سيكس) بهمانايهكى دى جهمكى ناموس لهعهقلى رۆژهلاتيدا بهنده بهسيكسهوه، نهوئيش گرنگ نهويه بهئاشكرا نهكريت، نهگينا بهدهيان شينواز پهردهپوش دهكريت، نهمهش نهو مانايه ههئدهگريت كه مهسهلهى (ناموس)يش لهپۆژهلات جهمكى نهو درۆيهى لهپروكهشدا كراوته كۆتيك بۆ سهركوتكردنى كۆمهل بهناوى نهخلاقهوه لهكاتيكدا زور لايهنى ترى ژيان و جوولوى مرۆ و كۆمهلگا هيه كه دهبيت لهسهروى سيكسهوه دابريت و وهكو جهمكى نهخلاق ليتى بهروانيت و پيوانه بكريت، بهلام ههمو نهوانه دهخريته دهرهوى جهمكى نهخلاقهوه و تهئيا مهسهلهى سيكسى دهكريته خالى سهركى و نهخلاقى كۆمهلايهتى پيدهپيورييت، لهكۆمهلگا رۆژهلاتى و نهريتيهكاندا كوشتنى مرۆ سادهرين بهنماى ئازادى و ديموكراسى و فروشتنى سهروهى نيشتيمانى و نهتهويهى... هيچيان بهرووخاندنى نهخلاق دانانرين، بهلام مهسهلهى سيكس دهكريته پيوانه بۆ نهخلاق، نهمهش نهوه دهگيهئيت كه ههمو روويهرو پنت و جومگه كۆمهلايهتيهكان و ژيانى كۆمهلايهتيش لهمهسهلهى نهخلاق رووتكراوتهوه و ههمو سهنگ و قوروسى نهخلاق دراوه بهسيكس، نهمهش خاسيىتى كۆمهلگايهكى ناسروشتييه كاتيك دياردهكانى ژيانى كۆمهلايهتى لهبارى سروشتى خويان دهچنه دهرهوه، ههلبهت لهكاتيكدا لهكۆمهلگاي رۆژهلاتيدا زهمينهى بنيادنانى ديموكراسى و ئازادى و ماف لهئارادا نهبيت، ماناي وايه هيچ پيوانهيهكى بابتهيش بۆ ههئسهنگاندن و دياريكردنى بههاى شتهكانيش بهنهخلاقيهوه لهئارادا نييه، لهم كۆمهلگايهده كه پانتاييه پهيوهستهكان بهژيانى ئازادى و ديموكراسى و ماف لهبر تهسكى يان لهبنهپهتدا نهوونيان، نابنه شوينى ليودان، ئاخاوتن

لەسەر ئەخلاق واتە شەرەق كۆمەلەيتى كە
خۇي لەسكىسدا كۆدەكاتەمە دەبىتە جىنگاي
لەندوان و بگرە دەبىتە پىوانەى ديارىكردى
ئاستى ئەخلاقى كۆمەلەيتىش. لەم واقعەدا
كەسى خاوەن شووناس يان تاكەكەسى
ئامادە دەتوانىت پەردە لەپووى راستى
لابدات و حەقىقەتى شتەكان وەكو خۇي
نىشان بدات، بى ترس لەوى دەرئەنجامى
ئەو نىشاندا ئەو دانپىندانانە چۆن و
چى دەبىت. لەم واقعەدا كە قسەكردىن
بەئاراستەى پەردە لادان لەپووى راستى
شتەكان بەرەمەى عەقلىكى پركىنشىكەرى
خاوەن شووناسە، ديسان ئەو شەو
دەخاتەپو كە لەپشتى ئەو روانىنەو
سەرەتاي قۇرمەلەبوونى عەقلى رەخنەگرتن
يان عەقلى رەخنەيى دەرەكەوئىت كە
عەقلىكە لەنىوان خۇيى و عەقلى گشتى
ملكەچ بۇ دەسلەتلى تاكەكەس و تاكە
كلتوور تاكە روانىن و تاكە ھەلوئىستدا

سەنور دادەنىت و خاسىتى بىدەنگى
بەردەوام ھەلدەو شىنئەو قۇناغى دواندىن
دەستپىدەكات، دواندىن بەو مانايەى كە گوئى
بگاتە ئەو ئاستەى كە ئەوى گويىگر
بىبىستىت، لەسەرەتاي دەرەكەوتنى
ئىسلامدا بەپنى بۆچوونە مېژوويەكان بانگ
بەئاشكرا نەدراو گوايە لەكولەكەدا
بانگدراو، بەلام دولتر ئەو سەنورە شكىندراو،
پەشيو لىرەدا چەمكى شكاندىنى بىدەنگى
دەمىنئە ئاراو، كاتى دەنگ دروست دەبىت
ماناي وايە بگەرىك لەپشتى ئەو دەنگەو
نامانەيە، لەسەردەمى پىنغەمبەردا بانگى
ئىسلام كاتى بەئاشكرا درا كە ھىزى باومەردان
بەرەو پەرسەندىن نەچو، كاتىك ھادى عەلمەى
دەگاتە ئەو ئاستەى سەنورى بىدەنگى
بشكىنئىت كە كەسىتى ئەو دەورى بگەرىكى
ئامادە دەبىنئىت، بەواتا دەنگى ئەو بگەرە با
لەئاستىكى لاوزىشدا بىت بەپنى ئامادەبوونى
كۆمەلەيتى و لەنىو پانتايى پەمەندىيە

كۆمەلەيتەيەكاندا، كۇتايى ھىنانە بەبارى
بىدەنگى، ھەر لەوئشەو سەرەتاي دەرەكەوتنى
بگەرىك ئاشكرا دەبىت، بگەرىك كە دەشى
ئاسوى گۇرپانكارى لەگەل خۇيدا بەنئىت مادەم
گەشكىنئىت ئەو ئاستەى سەنورى بىدەنگى
بشكىنئىت
پەشيو بەگەشكىنئىيەو دەروانىتە
دروستبوونى دەنگى رەتكرەنەو پىنى وايە
ئەو سەرەتاي گۇرپانكارى دەستپىكردىنى
قۇناغىكى نوئىيە لەمىژووى وئرانى
رۇژھەلاتدا، ئەم گەشكىنئىش دەبىتە كۇتايى
يان قۇلى كۇتايى دەقەكەى، لىرەدا ئەو ھەمان
بۇ ئاشكرا دەبىت كە پەشيو سەربارى
ئەوى كە بەچاويكى رەخنەگرانەى واقعى
دەروانىتە رۇژھەلات و عەقل و كلتوورى
رۇژھەلاتى، ھىشتا پىنى وايە لەم واقعە
ناجۇرەدا زەمىنەى گۇرپانكارى لەئارادايە،
بەلام ناي ئەو گۇرپانكارىيە چۆن و لەكويەو
لەسەر چ بىنەمايەك و كەى و كى...

نموونه شېرەكانە

كاك

پېش ئەوئى بېمە بەر دەمت
كام بېرى جوان، خرىپەدارە
كام دېر ھەلپەست، زۆر بە كارە،
شانەئى ئەكەم، ۋەك پەرچەمت!
لە ماوئى چاۋ قوچانېكا،
ھەزار ۋەك خەۋنى شېرىن،
ئەمكەن بە "مەم"، ئەتكەن بە "زىن"!
لە خەيالما،
پاين.. بەھارى، ئى ئەتكى
درەختى روت،
گەلەئى سەۋزى، پېۋە ئەلكى!
بەلام! سەد ئاخ، ئەئى دەروون پاك
كاتى بانگم ئەكەئى، بە "كاك"،
كاك.. ۋەكو مار،
بەرەو گۈنچكەم، گىنگل ئەدا
كە دېمە گۆ،
خۇئى لە زامان لوول ئەدا!
ھىدى.. ھىدى..
قوۋم ئەدات، كەفنى زەردى، ئاۋمىندى!
من لە دلتام..
لە دەروونتام..
لە گىلنەئى، چاۋى رووتتام
شەرم مەكە، بە ناۋى رووت
ناۋم بېنە، پەر بە گەرووت
بالە يەكتر، ئاشكرا بېن
تاكەئى لە ناۋ ئاگرا بېن؟
نەتۇ "خوشكە"ئى، نە من "كاك"م
خۇشەۋىستى، دەروون پاك!

۱۹۶۹-۶-۵

لە دەستىم دە

"لە ساتىكا.. كە مروۋە بېنە چەككەك دەمارى توۋرە
ھۆراۋەئىكى ۋا لە دايك ئەبى"

ئەلقەئى پەنجەت پى فرى دەم،
نامەئى بەخت، بسوتىنم!
لە دەستىم دى،
ھەموو شىتەك، ئاشكراكەم!
كام شەۋت گەش ۋ روناكە،
ئەو شەۋى پىف لە چراكەم!
..
لە دەستىم دى
بەدو وشە،
دلى زاۋاى نوستوت.. رەش كەم
لە خۇشاۋى،
شەۋى پەردەتان.. بى بەش كەم!
..
نامەكانت..
يەك يەك ماۋن
دىارىيە سادەكانت..
يەك يەك ماۋن
چاۋيان شۆرە..
دەست لە سەر سىنگ، بۆم ۋەستاۋن!
لە تاۋى ئەو كارەساتەم،
ئارەقەئى شەرم ئەتكىن
مۆرى ھەزىكى ئاگرىن،
بە ناۋچاۋتەۋە.. ئەلكىن!
..
تاللىكى پەرچەت ئەماۋە،
تېر تېر بۆم ئەكردى!
جىئى دەرزى يىك،
لە سىنگى بىرسىت ئەماۋە،
پەنجەم پەئى پى ئەبىردى!
گەۋامى ئەدەن... لە سەرت،
دارتېلەكانى، سەرشەقام
گەۋامى ئەدەن... ئەۋانەئى
نامەئى تۇيان بۆ دەھىنام
بەئى گىانە..
گەر بىمەۋى،
كاترۇمىرى، كامەرانىت، بوەستىنم
گەر بىمەۋى،
ئەلقەئى پەنجەت، پى فرى دەم،
نامەئى بەخت، بسوتىنم،
بەلگەم پىيە!
ھەزار بەلگەئى ئاشكراۋ روون
بەلگەئى.. چاۋاسال، پىكەۋەبوون!
بەلام! چېكەم!
خۇشەۋىستىت..
نەھەنگىكە،

لە دەستىم دى،
كاترۇمىرى، كامەرانىت، بوەستىنم
لە دەستىم دى،

خويىنى ھەلچووم.. ئەخواتەوہ
خوشەويستىت..
رووبارىكە،
قىنى پەشم، ئەشواتەوہ!

۱۹۷۰/۱/۲۱

ھۆنراو ھېكە ساكار

خوشەويستىم
رۇزى دادى
گېر بەرىتە، شارو لادى
رۇزى دادى..
كورد بېرسى:
كەي رەوايە،
لىك بېچى، گەردانەكەي، كەژ و كىوم
بەكەين بە كىلگەي كارەبا،
بە گۇرستانىكى ھەرزان!
لە پال تاۋىرە بەردىكا.. سەنگەر بگىرىن
يا دىنەنە دەست لە گەردن،
يا دەست لەسەر تەنگ.. ئەمرىن!
۱۹۷۰-۱-۲۲

شەونامە شامىر پىكە ئېنو

(۱)
خوشەويستىم
كە شەو دادى..
شەوى پايز
كاتى.. خشپەي گەلەي ۋەريو
پەلى ھەستىم ئەگرى و... ئەيبا،
بۇ كۇتايى و دونىاي ئەو دىو
من، بەخىلى بە كۇتايى گەلە ئەبەم
چونكە! كە مرد، ھاورى ئەيە
دەمى زەردى، بىنيتەدەم!
(۲)
خوشەويستىم
كە شەو دادى..
شەوى زستان
كاتى.. دەنوك، لە گويم ئەدا.. تىرەي باران
كە خۇلەمىش، دانەپۇشى،
پۆلەكانى ناو ئاگردان!
لەسەر دىۋارى بەردەمما،
سىماي تەلخى، دلدەرەكانم، رىز ئەكەم
چىيان ئى ھات؟!
بۇ رۇيشتن؟!

دەربەستى ھىچيان نىم... بەلام،
بەلام، ئاخ.. بۇ ئەۋەي يەكەم
كە ئاتوانم لە بىرى كەم!
(۲)

خوشەويستىم
كە شەو دادى..
شەوى بەھار
كە تارىكى.. ۋەك ئافكەي كل،
ئەرزىتە ناو گلىنەي شار!
كە ئەستىرە.. گەرانەوہ،
لە ئاشتىنى،
تەرمى.. ماتى، زىركەقتى خۇر
كە پەنجەيى،
ھات.. بىزاندى،
تەلى گيانى پىر لە ئاسۇر:
برووبكە، خوشەويستىم،
لەو كاتەدا..
بۇ خەۋىكى سەر مەچەكت،
ئەگرىم.. ئەگرىم
بەگيان.. بەلەش.. بە چاۋ.. بەگوى،
ھوار ئەكەم:
بىرسىم.. بىرسىم!

(۴)
خوشەويستىم
كە شەو دادى..
شەوى ھاۋىن
كاتى.. ئاسمان،
پەپولەي خەو ئەبارىنى.. خەۋى شىرىن!
كە سىرۋەيىك، دى.. بەكپى،
بەگوى ئاخخا، ئەچرىيىنى،
رازى شەۋو چوار دەۋرەم و كۈللەي سىپى:
بېرووبكە، خوشەويستىم،
لىرەدا.. دلى ھەتىوم،
دلى شەۋى گەش ئەدىوم،
ۋەكو مانكى تەنىي ئاسمان،
تىر.. ئەداتە، پىرمەي گىريان!
گىريان.. بۇ چەرىپاي دۈۋ كەسى!
گىريان..
گىريان..
بۇ چەناگەۋ بەر گەردىنى..
بۇ ئافرەتى،
تا بەيانى، سەر بە سەر سىنگەۋە بنى!
گىريان.. بۇ يەك چىرەي شىرىن!
گىريان.. بۇ يەك خورپەي شىرىن!

۱۹۷۰-۷-۱۹

بۇ پارچەكەڭ ئىرم

خۇشەويىستم

بويە سالى

چاوت.. دەستى، چاۋەكانى، نەگوشىيۇم

بويە سالى،

ئاۋرىشىمى قۇ. شان و مىلى، نەپۇشىيۇم

بويە سالى،

گويم.. تامەزىۋى، رۇزىياشېكە!

گويم.. تامەزىۋى، گيان باشېكە!

بويە سالى،

تىنوتىرم،

لە گەلەي زەردى مەلۇرىو

تىنوتىرم،

لە بىياپانى، ھەزاران سال.. باران نەدىو!

||

كتىبەكان..

گەرمايى تۆم، پى ئابەخىش!

بالىمەكان..

چرىكەيان، تامى چىپەي شىرىن ئادا

ئەي بىتەنەي،

لە دىۋى تۇ ھاتنە پەرسىتگام،

بە يەك سىرۋى بىرەۋەرىت، دىن.. بەلادا!

*

ۋەرە گىانە..

لە تۆلەي خۇم..

لە تۆلەي تۇ..

لە تۆلەي ئىسكى ئاۋ گىلگۇ..

لە تۆلەي مەم..

لە تۆلەي زىن..

ھەزاران مەم، ھەزاران زىن،

كار تۆنەكان.. بسوۋىتىن

دىۋارەكان.. بىرۋىخىن

جامبازەكان..

-ئەرانەي.. ۋەك پارچەيى گۆشت

تۆيان بىرد بۇ ھەراجخانە..

تۆيان قىرۇشت-

ۋەرە گىانە..

بىرۋى سەريان، با بىتاشىن!

ھەشى پىياكەين!

گەر مەم و زىن، وياپان نەكرد،

ئەدى ئىمە بۇ واناكەين؟!

دەپىم بلى، بۇ واناكەين!

درەنگا نېە

(۱)

خۇشەويىستم

كە ئوۋرەكەم، جى ئەھىلىت،

تىشكى خۇر، لە ئوۋرەكەما،

بوخچەي خۇي، ئەپىچىتەۋە!

مىلى سەعات،

خولى لە ياد ئەچىتەۋە!

كە ئوۋرەكەم جى ئەھىلىت.. لە لام ئەپۇي

چوار دەۋرەم.. ۋەك دارەمەيتى!

ھەستى سېم، ئەگىرتە خۇي!

لە پەنجەرەۋەرگاگەۋە،

بۇ بېنم دى، دەستى زىيان

كتىبەخانەي، بېچكۇلانەم،

دىۋارەكان..

ھەمۋە يەك يەك، دېنە گىريان

لەگەل مەن، دېنە گىريان!

(۲)

خۇشەويىستم..

دۇنيا ساردە..

ئار شەخىمە..

دلى تەنىام مەلپەيەتى

بو لىۋىكى، گەرم.. گەرم..

گەرم.. ۋەك، پىشكۇي پەتى!

(۳)

چ روۋەدا، باروۋىدا

دلىياپە.. جىم مەمىلە

پاۋەشى مەن.. بەھەشتىكە،

ئەتپارزى، لە رەمىلە

||

جىم مەمىلە

درەنگا نېە

بانىگاى چاۋ، دلىياپى

ئىستە.. خۇرت بۇ رانەگەرم،

ناھىلم وا زوۋ ئاۋابى!!

زامە زېندوۋ شېئالە*

ئەشى.. تارىكى و تيشكى خۇر، بە يەك بگەن
ئەشى.. زەوى و سىنى ئاسمان، بە يەك بگەن
ئەشى.. قوتى سەروو خوارووش بە يەك بگەن
بەلام! ھەرگىز، ئاشى من و خوشەويستم..
بە يەك بگەين!

*

ئەشى.. ئەھرىمەن.. بەھەشتى،
خوای بەركەوى!
ئەشى.. رووبار،
روو لە ھەوراز بىئو سەركەوى!
ئەشى.. مەم زىندوو بىتەو،
لەسەر سنگى زىن بىسەرەوى!
بەلام ئاشى،
چارىكى تر،
منى دىدار، بگەم بەوھى خوشم ئەوى!
*

پەنگە.. كچە دراوسىكەم
يا.. ئەو كچەى،
ئەمىرۇ.. سەبەى،
ئەلەھى من ئەكاتە پەنجەى،
واتى بگات
پەلگەزىرەنى ھۇنراو،
بۇ كەمەرى ئەو.. پىك ئەخەم
بۇ ئەو تۆقەى زىرەنى خۇر،
لە پىرچى رەشى شەو ئەدەم!
نەيزانىو..
ھۇنراوھى من بۇ كەسنىكە،
كاسە خوشاوى بو.. رۇ!
چەپكە بۇنى بو.. بە نوئىنى،
كەسنىكى ترا.. ھەلپىزا!

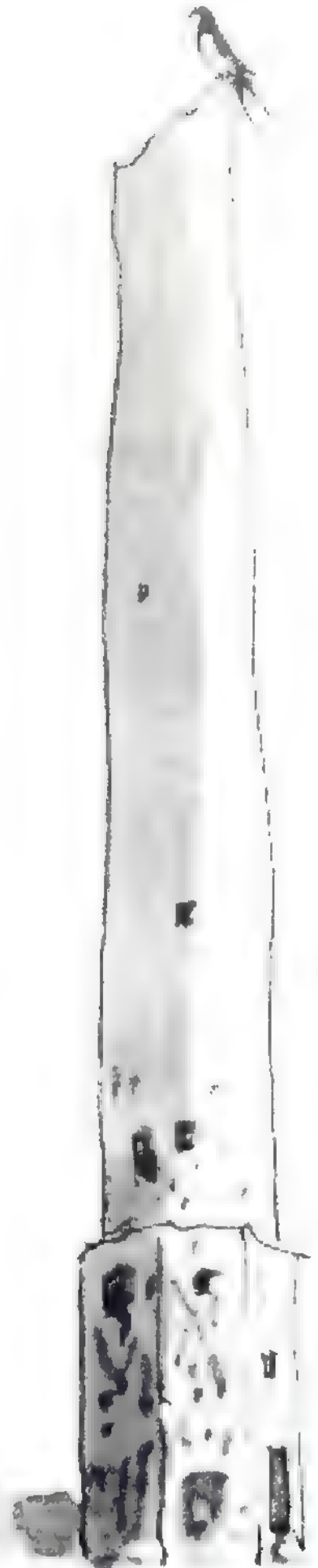
۱۹۷۱-۵-۱۷

پەراوئىز:

* شېئىلى: شاعىرىكى رۇمانتىكى ئىنگىلىزە

سەرچاۋە:

شەرنامەى شاعىرىكى تىنو، ەمبوللەپەشتىو، چاپى يەكەم-۱۹۷۲-بەغدا.

كودەنا

پېش تۇناسىن

مىنالىكى خۇپەرست بووم:

وام دەزانى،

ناسمانى پان دەوارىكە،

تەنيا بۇ من ھەندراو.

زەوى دوپكەى دواى تۇفانە،

جگە لە من،

ھىچ كەسىكى تيا نەماو.

نەوينى تۇ لەپەرھات و

شووړ و قەلامى خاپوړ كړد،

پەنگەكانى ھەموو گۆړى،

ياساكاني ژيروژوړ كړد،

واى كړد دنيا

بۇ تەنبايىم ۈك قەفەس بى.

فېرى كړدم-

شەوان نيو سەرىنم بەس بى!

۱-۱۲-۱۹۷۳

فارۋىز

فوتبۇل

ئارانسەكانى دەنگوباس پايانگە ياند:

يارىيەكى فوتبۇل دەكرى.

دو تىپەكە- كرېمل و كۆشكى سېى.

تۇپ- سەرى كورد

گۆل- كوردستان.

تەماشاكەر- دنياى كرى ۈك گۆرستان!

۳-۱۱-۱۹۷۴

مۇسكۇ

مۇسكۇ

تا ئەمپۇ چەندجار

دلى بىلانەم، بۇ شۇپەشيعرى،

داخوپا، لىيدا،

ۈك زەنگى دىرېك بۇ نوڭۇ ئى بدرى.

"ئەمپۇنا، سېبى..."

"ئەمپۇنا، سېبى..."

ئەى زمانەكەم!

خۇ ئەتۈپەيكى بەستە و بلىيسەى،

كەى لە داۋىنى پەيكەرى پۇشكىن

مۇمېك پى دەكەى؟

ئى دە كەى؟

كەى؟

كەى لە كلىيسەى

شۇپ و ئەۋىنى ئەم نازدارەدا

زەنگىك ئى دەدەى؟

لىدە، دەى!

دەى!

.

ئەى مۇسكۇى جوان،*

ئەى مەلبەندى

گۆل و بەفر و ھەمىشە ژوان!

لە ئامىزى نەرمى تۇدا،

بۇ يەكەم جار،

بە ئاشكرا،

بەسەرھاتى ئالايەكم گىپرايەۈ،

كە ھەلنەكرا.

بۇ يەكەم جار،

بە ئاشكرا،

نەخشەيەكم لە دىۋاردا

(ئەۋەى بەپۇژ

لە ئەتلەسى دنيا دىزرا).

بۇ يەكەم جار،

بە ئاشكرا،

مىزى ھەلبەست:

دەست و كۆلم،

لىو و كۆلم

پىشكەش كرا.

بۇ يەكەم جار لە ژيانا،

چارم شەرمى لە خۇرشكا،

بۇ ئافرەتان،

جىنى ژوانم

لە شۈننىكى پووناك دانا.

.

ئەى مۇسكۇى جوان،

ئەى مەلبەندى

گۆل و بەفر و ھەمىشە ژوان!

دەگىپنەۈ،

دەلىن، گۆران

بەبىنىنى

دوۋچاۋى "پەر لە ھەستى جوان" **

لىۋى سىسى بوۈ كانى،

تروپكىك بو،

ژانى گرت، ھەژا، خۇشا،

پىرى كرى لە گۆرانى!

من گۆران نىم،

بەلام... پەگم

چۆپىك خەم و داخوپانى

گيانى ماندوۋى ئەۋى تيايە.

من لووتكە نىم،

بەلام...

دەشى...

كلوۋەى سەۋى گىردىك بىم،

كە لە سايەى لووتكەدايە.

ئەى نازانم،

تاكوو ئەمپۇ

چەند دلوپە زەردەخەنە و فرمىسكى گەش:

(ھى چاۋى كال،

ھى چاۋى شىن،

ھى چاۋى پەش...)

لە گىژەنى شەۋەزەنگى غەرىبىمدا

سوۋتان ۈك مۇم،

دەرەوشانەۈ ۈك چىرا...

ئەى نازانم...

بۇچى لە پەر پووناكىيان

شيعرىكم بۇت پى نەنووسرا!

ئەى مۇسكۇى جوان،

ئەى مەلبەندى

گۆل و بەفر و ھەمىشە ژوان!

۱۸-۱-۱۹۷۹

مۇسكۇ

*دەربىزىنىكى گۆرانە لە ھۇنراۋەى "مۇسكۇى

جوان" دا.

*دەربىزىنىكى گۆرانە لە ھۇنراۋەى "ۈلامى

پىرس" دا.

مەرل

من قەت دژى ئەو ھەنيم
دكتاتور جيهان بگرن،
سېيەرى خوابن، زۇرېن.
بەلام مەرجىكم ھەيە:
مىلان دكتاتور بن!

۱۹۷۹-۱۰-۲۳-۲۲

بەرلین- وارشۇ

ئېمە درەنچ...

ئېمە درەختى زې و بېيەر نين،
تا لە چوارلاو ھەمانپەنەو.
ئېمە تووتن نين،
چەرچى و بازىگان
ھەمانفروشن و ھەمانكەنەو.
ئېمە بە ھەنەي دىناو ھە تە نين،
بە تىوگە ھەستىك ھەمانسەنەو.
ئەو دىلە پاكەي
كوانەنەوتىكى داگىر كەرانە-
سەيە مىلۇنان پەي بالدارە.
ئەو نىشتەمانەي
بەردە بازىكى بەرپىيە ھەموانە-
سەيە مىلۇنان سەنگەرى سوارە.
.....
ھەستىن، ھەلۇي شاخان، ھەستىن!
لە ھەستىندا ئىو ھەكەن:
يەك يىر،
يەك پى،
يەك مەبەستىن
ھەستىن، ھەلۇي شاخان، ھەستىن!
لە ھەستىندا ئىو زۇر:
چەل مىلۇن چاۋ،
چەل مىلۇن قاچ،
چەل مىلۇن مەچەك و ھەستىن.
ھەستىن، ھەلۇي شاخان، ھەستىن!

۱۹۸۰-۴-۲۲

مۇسكۇ- وارشۇ

ئەمۇ نىيە،
دەيان سالا،
ئەشكى چاۋم
زەنگول زەنگول. دانە دانە،
خوئىنى دىل
دۇپ دۇپ، دانە دانە،
بۇ گەردىنى شووشەنەوتىك
دەكاتە مۇرى گەردانە!

۱۹۷۹

مۇسكۇ

جيهان

جيهان- قەھپەيەكى كەرە
جيهان- قەھپەيەكى لالە.
ھەر كەسكى بە چۆرى نەوت
بەندە خوئىنى نەكاتەو،
فەرھادىكى رەنجەتالە!
جيهان- قەھپەيەكى كەرە.
جيهان- قەھپەيەكى لالە.

نەر ھەنگۈك

ن

ئاپۇرە: قەرەبالغى، ھەزارەزىلە، كەرەسىسەي خەلك
ئاتەشكە: ئاتەشكەدە، ئاتەشخانە، ئاورگە، شوئىنى ئاگرى پىيۇزى
زەردەشتىيان.

ئادگار: سىما، چەھرە، بچم(مەلەم)

ئاگرپارە: بۇيۇ، ئاۋارام، زىتەل، زىت، سەرھار، بۇزۇ، مۇزى وريا و
چەتوون(زىت بۇ مەلەلەن بەكار دى)

ئالارم(قەرەنسى): كاتزىمىزى زەنگدار، سەعاتى زەنگدار

ئالۇش: خارشت، خورشت، خورو، شىلپەرە

ئاۋدامان: دەرەدامان، ۋەستەرە، خەفتان، پۇشاكى شۇپى تا سەر
پىيان

ئاۋىزان: دالەقاۋ، ھەلۋاسراۋ، شۇپەرەبۇ

ئەستىرەبەندان: تەنرانى ئاسمان بە ئەستىران، ئەستىرەپىزىۋوونى
ئاسمان(سەھۇلەندان، خەنەبەندان).

ئەلە: ئارەزوۋ، كەلگەلە، مگىز، ھەز

ئەنگاۋتن: ھەنگاۋتن، پىكان/بەنگىۋە: پىكە

ئىزنگ: كىزەدار، كۇلى، چىنەدارىكى ئامادە بۇ سوۋاتاندن.

ئىكسپىرىس(لاتىنى): پۇستەي خىرا

ب

بابۇر: كۈنەبا، لۇنكە، بادىز، دەرەزىك باي لىۋە بى

باراندىدە: باراندەيتە، دىيادىدە، خاۋەن ئەزمۇون(دەگوتى): فاذن
كەس گورگى باراندىدەيە

بازرەقەبەستىن: دەرەپەرىنى لە پىرى گىياندان يا فىچقە كىردى
شەلمەنى

بالئەنگىۋراۋ: بالئەنگاۋتە، بالپىكراۋ، بالشكاۋ، لە بالندراۋ

بىك: بىكە، پىنجى بىستان(بىكە كىندۇرە، بىكە تەماتە...)

برووسكاۋىز: برووسكەماۋىز، برووسكەۋەشىن، چەخماخەدەر،
ئەۋەى دەبرووسكىنى

بۇۋىن: سەۋزەلەن، مىزگ، دەقەرى پىگىيا و لەۋە

بىزەۋىگەر: ئەۋەى لەبن ھەرد بە دۋاى شىتىكىدا دەگەپى

بىنىس: لەپ و لاۋاز، بىشىنگ، ۋتافەت، سىس و دەرەدار

بۇپخواردن: تىشكان، بەزىن، نۇراندن لە مەلەلەندىدا

بولىل: بولىلە، گورگومىش، تارىگەر، تارىكولىل، شەۋەكى، تارىك
ۋ پوۋنى بەيانى يا ئىۋارە.

بوۋەلەرزە: بوۋەلەرزە، ھەردەھەز، ھەردەلەرزىن، زەلەزە

بوۋەلەرزە: بوۋەلەرزە، ھەردەھەز، ھەردەلەرزىن، زەلەزە

بەدووم: بەدىۋم، شورم، نەمىس، پىۋودووم رەش

بەرەمە: بۇنى خۇش

بەرچىنە: بەرچىن، سەلەك، قەرتالەي گىچكە، سەبەتەيەكى بچوۋكە

مىۋەى تىدەكرى

بەندەن: شاخوداخ

بەھى: بەھى، بى، ھىۋە

بىيىلە: پىيۋك، بىيىك

بىخوليا: خەمسارد و بىتەرەس

بىستۈك: گۈچكەي تەلەۋون

بىشەلەن: لىپى، دارستان، لىپەرۋار، مېشە، جەنگەل، پىر

پىكراۋ: ئەنگاۋتە، ئەنگىۋراۋ

بىن: پىشور، ۋچان، ھەند/بىنىك: ۋچانىك، كەمىك، پىشۋىيەك،

ماۋەيەكى كەم

بىنا: چاۋ ساغ/ئابىنا: كۆرە، كۆيىر

پ

پاۋان: قەدەغە، قۇرخ، مىزگ يا لەۋەرگەيەك مولىكى كەسىك بى و

قەدەغە بى بۇ كەسانى تر.

پىشىگەچاۋ: مەلەندىك تىشك و پۇناھىي تىدا بىۋى(نېرگىزەچاۋ،

مەرەزەچاۋ...)

پىرىسكە: پىياسكە، بوخچەكەيەك كە شىتىكى كەموزۇر بە نىرخى

تىدا ۋەشاردراپى

پىزان: پىزان، پىشكوتن، بوۋەنەۋ/زەمانپىزان: زەمانپوۋەۋەى مىندالان،

زەمانگرتنى زارۇكان

پىلورە: خەلىف، خەلىف، كولىرى ھەنگ، كورەى ھەنگ، كەندوۋى

مېشە ھەنگ، ئەۋ شۋىنەى ھەنگ شەنەى تىدا ھەلدەبەستى،

بەتايىبەتى لە ناۋ كۇزى قەدى داردا

پەتا: درم، ئاھۇ، قىران، نەخۇشى گىرۇ

پەرچۇ: پەرچوۋ، موعجىزە

پەرۋانە: پەپوۋەى پوۋناكىپەرست

پەرەنگ: پىشكۇ، سىك، پۇلۇ، پۇلى، پەنگر، گۇزى گوارە، لەرزەنەى

گوارە/چاۋپەرەنگ: چاۋ پىشكۇى ئاگر

پەسار: پەنا، پەسىۋ، نوا، ئەۋا

پەلۋىۋ: لىكۋىۋ، لىق و پۇپ

پەنگر: پەرەنگ، پىشكۇ، سىك، پۇلۇ، پەل

پەيغۇ: ووشە

پەيك: تەتەر، چەپەر، نامەبەر، قاسىد
پىت: بلىسە، بلىز، كە، گېرى ئاگر
پىخە: پىخەف، ئوین، جىخە، ئقین
پىل: شەپۇل / پىلدان: شەپۇلدان

ت

تاتا: ھەمدادھەدا، تال تال، داودا
تاپۇ: تارمايى، رەشانگ، سامۇت
تاتەشۇر: ئەر بەردەپانەى مردوى لەسەر دەشۇن
تافە: ھازەى جۇگە و پوويار، خوپەى ئاو
ترۇپك: قوللە، كۆپ، كومت، لووتكە، تۆقەلە
ترووسكاندن: بريسكانەو، چرسكان، تەيسىن
ترووكە: جريو، سۇما، ورشەوگرشەى ترووسكەى پووناكى
ترووكان: ترەكان، ترمكيان، جووقانى تۆكلى ھىلكە و شتى و
ترووكاندن: شكاندى تۆكلى ھىلكە و شتى تر بە دەنووك
تۇى: پى، مشت، كەيل، ليوانلىو
تووپدان: فريدان، تىھەئدان
تۇف: كرىو و سەرما و سايەقە
تۇمار: كاغەزلىكى بە خەتى خوش نووسراوى لوولداو
تونىل: رەھەند، نەفق، رىگەى ژىرەمىنى
تۆشە: تىشوو، تۆشە، خۇراكى رىگە
تۆشوو: تۆشە، تۆشە، خۇراكى رىگە
توون: كولخان، توونخانى ھەمام
تەپكە: دەفكە، دامە، جۇرە داوئىكە بۇ رلوھەل
تەپونم: مژ و دومان، تەمومژ و بارانىكى لەسەرخۇ پىكەو
تەرز: توولە، لكى ساواى بارىك و پىچىچى بىرىكى بىستان و مىو و
شتى تر
تەلان: ھەوراز، زورگ و ھەلەت، گرد
تەوئىل: ئاوجەوان، ئەنى، ھەنە، پىشانى
تەياركردن: ئامادەكردن، سازكردن
تېرپوويون: تېرپوواتن، پىپىلەكردن
تېرپىز: تېرپىز، تىشكى خۇر

ج

جاويدانى: نەم، ئەبەدى، ھەمىشە زىندو

جرواندن: زرواندن، شىنەو، شەشەكردن، چكدان، تەيسىن،
چرسان، دەرەشەو و ترووكە ترووك كرىنى ئەستىرە
جزووبەندكردن: لە بەرگىرتنى كىتپ بە لىكروونى بەندەكانى.
جىژوان: ژوانگە، جىنى پىكەمىشتن

چ

چاخ: سەردەم
چاوما: چاوتىز
چاونماوى: چاوتەر (بەلمىسك)
چركە: سىكوند، سات، چركە سات، لەجىزە / چركەژمىر:
سىكوندژمىر، ساتژمىر (مىلى ساتژمىرى ئاو سەعات)
چرووت: سىكارىكى گرانەھايە، كووبا پىنى بە ئاوبانگە.
چرىسكانەو: بريسكانەو، برىقانەو
چلۇپك: چلۇك، چلۇك، چلەپۇپە، ترۇپك، كۆپى دارى، سەركەلى
دەرەختان، بلىندترىن چلى دەرەخت
چۆمەلان: دەفەرىك چۆم و پوويارى زۆرى
چەپەك: جىنى پەنا، شوئىنىك ھاتوچوى بە سەرەھەنەبى.
چەپالەدان: چەپاردەدان، پەنادان، دالەدان، بەماناۋەھاتن
چەمبەر: چەمەر، ئەلقە، بازە، خەلەك
چەتوچەمىل: خوار و خىچ
خاترجەم: نەرخەيان، تەنا، دلفاسوودە، دلفا، سەرپەجەت
خاسەرەنگ: نەو رەنگەى ئاچىتەو. گلىكى سوورە بۇ دەرمان و
رەنگىكردن دەشى
خالوزە: خەلووزە، نەخۇشەيەكە تووشى بىرىكى بىستان دەبى.
خپ: ھەموو، ھەمى، تەق، گشت
خرىنگە: خرىنگە، زرىنگە و زپەى پىكەموتنى كانزا
خۇر: پۇز، تاق، ھەتاو
خوپىن: شانازى كرىن / پىت دەخوپم: پىت دەنازم
خۇلەكەو: خۇلەمىش، خۇلەمى، خۇلى، بوول، مشكى، وەلە
خوليا: مەراق، كەلكەلە، سەودا
خوناو: خوناو، ئاۋىگ، شەونم
خوناو: نەمە بارانى پىشك ودا / خوناو كەكردن: ودىبارىنى نەم و بەكاومخۇ
خەزان: گەلاريزان، وەختى خەزەلوور
خەپەتۆلە: مەنالى يا بىچووى گياندارى گۇشتن و خەپەكە
خەفەكردن: خەفەكردن، ھەتساندن، تاساندن
خەمەل: خەمەل، تىتەك، كەرسەتى نارايىش رازانەو
خەملاندن: نارايىشدان، رازاندەو، جواكردن، تىفتىفەدان
خەملىو: رازاۋە
خەمىزگە: سووكەخەم، وردەخەم، تەنكەخەم
خەمىزپان: خەمىزەو، دىخەمىوون
خىو: خاۋەن، ماخۇ، خۇدان، واير

د
دايىتەوون: ئارامبوون، داسەكانان، ھەدادان، ھىورىن
داپەرىن: كەوتن لە بەرزاىيەو بۇ خوارى بەخىرايى
داكردن: بەخوپارىن / داكە: ببارە

دارەمەن: دارقەزوان، دارى بىنىشتەتال
 داۋەل: داۋەل، دالەھۇ، دالۇ، داول، قەيلۆك، دارىكە لە ناو شىنايىدا
 پەپۇي تىۋە دەئاللىن بۇ پەۋاندەنەۋى بالداران
 دۇقانى: مېھرەبانى، دلجۇيى، دلنەۋازى
 دلنەزگە: دللى بچووك و ژىكەلەنە (كوپىزگە، مالىزگە، خەمىزگە، ز
 پىاۋىزگە) ئەم پاشگەر زىتر لە خۇشەۋىستىيان دەگوتىرى
 دۇ: كچى ناو شايى
 دۇناسايى: ۋەكو كچى ناو شايى
 دۇرگە: گراف، جەزىرە
 دوورەدەست: دوورەدەست، عاسى، زۆر دوور، شتىك يا كەسىك كە
 بە زەخمەت چىگ كەۋى
 دوند: تىزىكى چىا، قوتكە، قوللە، تۇقەلە
 دەراۋ: ئاۋى دەرەۋەى ئاۋايى
 دەرىدىن: تەخەممۇلكىرىن، دەرۇستەتەن، / دەرنابەم: تەخەممۇل
 ناكەم: دەرۇست نابىم، ھەلناكەم
 دەرىزىئان: دەرىزىكوت، بە دەرىزى كون كون
 دەستەچىلە: دەستەچىلەك، بىناگر، چاۋناگر، چاۋناگر، چاۋپەشكەنە،
 دەساگر، دەساۋر، چىلەك و پەۋش و پەلەش بۇ ناگر كىرەنەۋە
 دەستىز: دەستىچىن، دانەخۇرە و پەروەردەى دەستى كەسىك
 دىۋەرە: دەسگىز، نەچرچى، دەسغۇشى گەپۇكى لادى
 پاداشتن: دەست يا پەنجە ھەلپىن بۇ نىشاندانى شتىك يا كەسىك.
 /پەنجەپاداشتن: نىشارەت كىردن
 پارزان: نووستن، خەۋەتن
 راستەتەن: تووشەتەن، ھەلەنگوتەن لە كەسىك يا شتىك
 رچە: بارىكەپى، رىچكە، بىزەپى / رچەشكاندن: كىرەنەۋەى رىيەكى
 تازە بۇ پىداپۇشتن
 رىسكان: گەشەكەردن، پوان و فراۋى بوون و نەشۋەكەردنى پەۋك و
 گىياندانان
 رىۋك: جىنجىرۇك، چىنگوپك، چىنگى دېندە و بالندەى گۇشتخۇر
 روتەن: رەقەن، زەۋىى قاق، تەمتەم، تەمتەمان
 رۇشنا: پووناك، پۇشن
 رۇندك: رۇنتك، فرمىسك، ئەس، ئەسرىن، ھىستى، ئەشك
 رەتەن: نىسكۇھىنان، رەتەردن، ساتمەكەردن، نووچىردن، نووچەدان،
 ھەلەنگوتەن، سەرەنگىرپوون
 رەخش: ھەسپە بە ناۋيانگەكەى پۇستەمى زالە
 رەشمە: رۇشمە، ھەسار
 رەشمىرى: جۇرەتريەكى رەشى تاموبۇخۇشە، خۇشناۋەتى پىيى بە
 ناۋيانگە
 رەمىيا: تەرە، راونراۋ، ھەلەتەۋە، سەرادوۋنراۋ
 رەۋەز: كەپكەشاخ، گابەردى زۇر گەۋرەى چىنچىنى كىۋ
 رەۋەك: سىك، سىل، قوشقى، تۇپ.

رەھا: ئازاد، سەربەست، بەرەللا/ رەھاكەردن: ئازادكەردن
 رىنما: رىنۇيىن، رىبەر، رىنشىاندەر، چاۋساغ
 رىنۇيىن: رىنما، چاۋساغ، رىبەر، رىنشىاندەر
 زات ۋەبەرتان: ھاندان، غىرەت ۋەبەرتان
 زارۇ: زارۇك، مزال
 زىرەن: گەپانەۋە، ۋەگەپ
 زمانەگا: ئەستۋوركى مىندالان، جۇرە كولىرەيەكى دىرۇكۇلەى
 زمانناسايە بۇ زارۇيان دەبىرۇندىرى.
 زۇزان: كويىستان، لەيلاخ
 زەردەچىۋە: زەردەچەۋ، زەردەچوۋ
 زەرنەقوتە: ساقەسۇرە، بىچوۋى ساۋاي بالدار
 زەلال: زۇلال، پەۋن (بۇ ئاۋ)، ساف (بۇ دەنگ).. ھتد
 زەنا: ژاۋە، دەنگەدەنگ، قىزەقىز، ھەراۋەزىيا
 زەندەچىۋە: زراۋچوۋ، ترساۋ، تۇقىۋ
 زەۋىزانە: لە تۇرەمەى خاك، لە زەۋى پەيدابوۋ، زادەى خاك، كەسىك
 يا شتىكى ئاناسمانى
 زىد: مەفتەن، نىشتەمان، ولات، شوينى لەدايكبوون
 زىروۋ: زەروۋ، زىلوۋ، كىمىكى رەشى خۇنمىزە
 زىۋان: زىقان، زىزانە، دەنكىكى رەش و تالە لە ناۋ گەندە

ژاۋە: زەنا، دەنگەدەنگ، قىزەقىز، ھەراۋەزىيا
 ژى: ژە، تەل، ۋەتەرى ئامىرى موزىك
 ژىكەردن: بېرىن / سەرىكەردن: سەربېرىن، كوشتەۋە
 ژىلە: ژىلەمۇ، ژىلەمۇ، چىرىسك
 ژىلەمۇ: ژىلە، ژىلەمۇ، چىرىسك

ستىز: ئەستىزە، ھەسارە، ئەختەر
 سىك: پەۋەك، سىل، قوشقى، تۇپ.
 سىۋاندىن: جىريۋاندىن، زىۋاندىن، دەرۋشەنەۋە، شەنەشەنكەردىنى
 ئەستىزە و چىرا و شتى تر جىريۋاندىنى تەيۋوتۋار
 سىفرە: خۋان
 سىمىن: كۈنكەردن
 سوتەن: شەۋات، ئاگرىمەۋىۋە، ئاگرىكەۋەنەۋە، ھەرىق
 سوۋسەكەردن: ھەستىكەردن و پەيىردن بەرازو نەينى
 سەربەمۇز: سەرمۇز، نەكراۋە، دەست ئى نەدراۋ
 سەرمۇز: سەرمۇز، نەكراۋە، دەست ئى نەدراۋ
 سەرىۋەنەن: رەۋكەردن، پىكەۋە، مل بەرىۋەنەن بە كۆمەل/

گياوگۇل سەرى پىئوئاۋە. گيا بالايى كىردۈۋە ۋە لەبەر باكەرويتىشكە دەكا، بەدەم رەۋكردنەۋە شەپۇلان دەدا سەرەبەكلاۋە. سەرەبەقەپوۋچكە، بارنى پىشك درىشت سەرۋەركىردن ھەتەر كىردن، نىشانە نەپىكان، ۋە ئامانچ نەكەۋىتن، سەرچىيچۈۋنى تىر ۋ گوللە ۋ شتى تر سەنگرانەۋە، پىرىنگانەۋە، سەلمىنەۋە، رەۋىنەۋە سەۋزەلەن: دەرۋىرى پىر مېرگ ۋ مېرغوزار، چىمەنزار سىپەك، سى، سەپەلىك، شوۋوشو، پىلاسىپى سىرە: بارنۇكە(ئەلقە) سەر لوۋلە تەنگ بۇ نىشانەلىگىرتن سىساراك، سىساراكەكە چەلە، سىسالاك، مەلىكى لاشەخۇرە ش

شەقەل: داۋىن، دامەن، تەشك، پەراۋىزى خوارەۋى كراس ۋ كەۋا ۋ شتى تر/ شاقەلشۇر: داۋىنشۇر، ئىك پۇشاكى ئاۋدامانى لەبەردا بى(لە كوردەۋارىدا پەستە)

شۇۋە: شۇۋە، بەرخورك، دوۋانك، بارانى بە بەفرەۋە شەشەن: تروۋكەتروۋكى پوۋناكى، يا لەرەۋى دار ۋ درەخت شىنەۋە: لەرىنەۋە، جىۋاندىنى ئەستىرە، تىرقانەۋە ۋ پىكەنىنى مئالى ساۋا

شۋارگىرتن: نەزگىرتن، نەزگىرتن شۇر: ئەقەن، دالدارى، عىشق، سەۋدا

شۇراپە: ھەۋرىكى زۇر تىر، كە زگى دادابى ۋ لە راستى ئاسۇ داۋىنى بگاتە زەۋى

شەبەق: شەباقە، كۈنى گەۋرە، شەفەق، گەردۈگۈلى بەيان، زەردەۋى بەرايى ئاسۇ

شەپال: بەچكەشىر شەتار: جۇگەيەك ناۋەكەۋى ھى بەفرى تاۋە بى

شەقەل كىردن: نىشانكىردن، مۇركىردى خەرمەن يا ھەر شتىكى تر بۇ ئەۋە دەسكارىكىردى دىاربى

شەلەن: سەراپا تە(شەلەلى خۈيىن ۋ ئارەقە ۋ . ھەتد) شىنەك: سەۋزەلەن، گيا جار

فەرگە: فەرگەخانە، بالافرخانە، تەيارەخانە فېئېل(لاتىنى)، نەزىرە، نەزىلە، نەزىرۈكە، كورتەچىرۈكىكە مانايەكى كۆمەلەيتى ھەبى، پالەۋاننى فېئېل زىتەر گيانەۋەرن

قامك: پەنجە، ئەنگۈست، تلى، پل، تىلك قانگدان: دەرپەراندنى گياندار بە دوۋكەل قىيات: تەسەلا، قەناعەت/ قىيات كىردن: قايل بوون، دابىن بوونى

كەسەك بەۋ بەشەۋى پىئى براۋە قۇپەن: قانەگيا، كۆمەگياى بىند ۋ پاراۋ لە ناۋ شىنايىدا قورىنگ: قولنگ

قوۋ: بالندەيەكى سىپى مەلەۋانى قازناسايە(بە دەگمەن رەشيان تىدا ھەلەكەۋى)

قەتارىستەن: قەتارەبەستەن، پىزىبەستەنى يەك لە دوۋى يەك، سەر لەدوۋىەكنان

قەتىس: گىرۋە، گىر خواردوۋ حاسى قەتىسمان: گىرمان، حاسىبوون، بەندىبوون

قەف قەف: ئالەقە ئالەقە، گەۋگەۋ قەلغان: سىپىر، سوپەر، مەتال

قەندەھارى: جۇرە گەنمىكى پەسندى كوردستان قىيەنما: پوۋگەنما، كۆمپەس، بۆسەلە

قىتەل: گياندارى زىتەل، گياندارى بچكۆلەنە ۋ قىچ ۋ وريا ك

كارگ: كوارگ، قارچك كازىۋە: كازىۋە، گورگومىش، شەۋەكى، بەرەبەيان، گەردۈگۈلى

بەيان، تارىكۈپوۋنى بەيان كالكە: كلاس، پىئالۋى چەرم

كام: ئاۋات، ئارەزوۋ، مران، ئامانچ كشان: خوشيان، خوشىن، پاكشانى ئەستىرە، خىزىنى لەپەر ۋ

بەلەزى ئەستىرە يا ھەر چاۋگەيەكى ترى پۇشنايى كۇد: شىفرە، رەمىيا سىمبۇلىك كە دوۋ تەرەف لە نىۋان خۇياندا

لەسەر ماناكەۋى پىك كەۋىتن كورۋەكە: مورا، لەپكە، موۋروۋىەكى شىنە بۇ چاۋەزار

كۆتك: كاسە، يا دەفرىكى دارىنە لە لادى بۇ دۇ ۋ ماستاۋ ۋ شتى ۋا بەكار دى/ كۆتكەدۇ: كاسەۋى لە دۇ تىزى

كۆتەرە: كۆلكەدار، قەدى دارىكى براۋە كولىك: كولۈك، شكۇفە يا گۈلى گژوگيا ۋ دارودرەخت

كۆمە: كۆما، كۆمەلەشتىكى كەلەكەكراۋ كۈنپىركىردن: نەفەسپىركىردى دەۋدىۋار، گىرتىنى كۈن ۋ كەلەبەرى

جىيەك كۈنتراك: قۇنتەرەت كۈنچە: كۈنچك، كۈنى زىدە ۋردىلەۋ پىست، مەسامات

كەپكەشاخ: قىتكاى شاخ، كالاۋەۋى زەقوزۇپى شاخ كەزى: پىرچى دىرئ، كە بۇ ھۈننەۋە بشى

كەلەك: كەلەس بەلەمىكە لە كۈندەۋى پىقدراۋ ۋ دار دروست دەكرى بۇ پەرىنەۋە لە ئاۋ

كەندىر: گەۋەر، لەغەم، كەنداللىك بىنەۋەۋى ئاۋ دايدىرىبى كەۋشەن: سىۋور، سەرحەد/ كەۋشەنەزىن: سىۋورپەزىن

كەيىل: كوختە، كۇخ، زىچ، خانوچكەي يەكجاولە (بەتايىبەتى لەناو گىزەن: گىزەن، شويىنى خولخواردنەوئى ئاۋ لە پووباران رەز و باخدا)، ئەشكەوت

كەيىل: پىر، مەشت، تىزى

كىمىردەلەن: زەويى چەقۇپىز، مەردى بە كىرد و چەقۇ داچىندراۋ (بەردەلەن، زىخەلەن، بىشەلەن، قامىشەلەن...)

لاك: كەلاك، لاشەي مردار، جەندەكى چوارپىنى مردار
لاكىش: كە نارە، مۇستەتەل، درىزكۇلە
ئى: بەلام، ئەمما

گاتا: بىرىتەيە لە سىرودى زەردەشت خۇي، كە بە شىعر دانراۋە،
گاتاكان بەشىكەن لە "يەسنا" كە يەكەم بەشى ئاقىستايە
گازاندە: گەلەيى، گەلە، گازن

گازكردن: بانگ كردن

گازى پەشت: كارىتەي پەشت، تىرەقەي پەشت، بىرپەي پەشت
گرفە: كەپە، نىلە، لرفە، دەنگى بلىسەي ناگر
گىرگان: ناگرپىزىن، ناگرى
گىزە: نىزىنگ، دەستەوار، چىنەدارىكى ئامادە بۇ سووتاندن
گۇپكە: پەشكۇ، چىز، گۇي مەمك

گورگى باران دىدە: مەبەست لە كەسىكى بەئەزمۇون و دىئادىدەيە
گۇل: دەرياچە، زىبىار

گولبانگ: بانگ و خويىندى جوان
گولبەدەم: زۇر ناسك (بەتايىبەتى بۇ بەرى بىستان بەكار دى، كە
هېشتا كورىكى پىۋە مابى)

گولبەزىن: گولبەندام، بەزىنراۋ، بەزىنبارىك
گولگول: پەنگىن، پەنگاپرەنگ

گوللەبەند: بازىبەند، نووشتەيەكە لە قۇل دەبەستى بۇ ئەۋەي گوللە
كار لە ھەلگەكەي نەكا

كولەستىرە: ئەستىرۇك، گولەنەستىرە، گولەنەستىرە، كۆسارە،
كۆستىر، گىئادارىكى بچوكە شەۋان دەردەوشىتەۋە
گۇلەي مەور: مەورەترىشكە، گىرەي، پىسكى، گورپىيەتى

گولى: خۇرە، دووزامى، گەپى، پىسكى، گورپىيەتى
گومبەت: كومبەن، گونبەت، قوببە

گوپرايەل: كويلەمەست، بەقسەكەر، كويدىر
گوپلەمەست: گوپرايەل، بەقسەكەر، كويدىر

گەرداۋ: گەپاۋ، گەرداۋ، پەشەباي دەريا
گەردەنكىل: گەردەن بلىند، گەردەن جوان و شوش

گەردوگول: پەيلى: گزىنگى بەيلى، كازىۋە، بەيلى زو
گەمبە: كەشتى، پاپۇر

گەو: ئەلقە، بازە
گەوز: تل/ گەوزدان: تلدان، تلخواردن، گەوزىن

گىزخواردن: گىزخواردن، خولخواردن بە دەۋرى خۇدا
گىزەن: گەپى ئاۋ، شويىنى بە دەۋرى خۇداخولخواردنەۋەي

گىزەن: گەپى ئاۋ، شويىنى بە دەۋرى خۇداخولخواردنەۋەي
گىزەن: گەپى ئاۋ، شويىنى بە دەۋرى خۇداخولخواردنەۋەي

گىزەن: گەپى ئاۋ، شويىنى بە دەۋرى خۇداخولخواردنەۋەي
گىزەن: گەپى ئاۋ، شويىنى بە دەۋرى خۇداخولخواردنەۋەي

ۋەلانىن: بەلاۋەنن، لادان، پىشتگۈنخىستىن

ھەلگورمان: خۇگرمۇلەكردن، خۇكۇلەكردن
ھەنىيە: ھەنى، ئەنى، ئاۋچەۋان، تەۋىل، پىشانى
ھەۋدا: تال، دەزۋو، داۋ

ھەۋك: ئەۋك، قوپىگ، قىرگ، ھەفك، گەروو، بىن، قوپقوراگە

ھەيۋەشەۋ: ھەيۋەشەۋ، مانگەشەۋ

ھىما: ئامازە، ئىشارە

ھىمىداد: ھانا، فرىا/ بگەنە ھىمىداد: قىياكەۋن

سەرچاۋە:

بەرەۋ زەردەپەر، عەبدوللا پەشىۋ، چاپى يەكەم، سۈيد (۲۰۰۱)

ھاتەھات: دەنگۇ، قسەۋ قسەلۇك

ھاۋىركردن: لىك جوۋدا كىرەنەۋە، لىكداپىرەن(بەتايىبەتى كار و بەرخ

لە پەن)

ھىز: بىر

ھۆبە: ئۆبە، ھۆب، كۇمار، كۇمەلەرەشمالىكى پىكەۋە ھەلداۋ.

ھەۋمەت: سۈي، داخ، ھەسەرەت

ھەش: خىم، خوم/ ھەشەسەر: بەدبەخت، كۇلۇن

لەداپكېوونە سەر كۆمار بېك

(۲)

لە سوۋى ھەزاران
زىرەو چرىكەي لە ھەوكا قەتيس،

لە سوۋى ھەزاران

پىرسى بالگرتوو بەرەو ەرشى خوا،

كە داۋەرىن و خىكان لە پىدا-

شەو و پۇژ ئۇقرەم ئى ھەلگىراۋە،

سوكنايىم نايى... چ بە پىدارى، چ لە ئاۋ

جىدا،

دەپرىسم، دەلىم، لەھنەت لە كى كەم؛

شەيتان، يا ئەۋەي فېكەكەي لىدا؟

۱۹۹۳-۹-۱۸

مۇسكۇ

بۇ ھادى ەملەۋچ *

تۇ، لە سەردەمى كورتەبالايان،

بالاي بەرزى خۇت لەكۆي مېناۋە؟

تۇ، لە سەردەمى قاتى و ئەھاتا،

ۋەرزى سەۋزى خۇت لەكۆي مېناۋە؟

لەبەر خرىنگەي

شىر... زىرنگەي

ئالتۇنى قورەيش

چۇن گوۋىت لە ئالە و ئركەي ەلى بوو؟

چۇن لەبەر ئاۋەي ئايىشە و جەفسان

گوۋىت لە سكالاي ماريەي قىيىتى بوو؟

...

خۇ سەدەكانى ئىمە ھەمويان

لكى درەختى چاخى جامىلىن؛

كلىسە و مۇگەوت،

شوروا و پەرلەمان،

بارەگا و ديوان،

ھەموو بازارى گەرمى عوكازن...

ئايىغەكانىش ھەمان ئايىغەن؛

خودايان ۋرگە... ئەۋەي بەران،

لەملا بەرزىگى شاي غەساسىنە باۋەشىن

دەكەن،

لەولا بۇ بىنپىنى شاي مەنازىرە ۋەك

بەردەبان.

...

لە پۇژەلاتى پۇژ لەبن پىدا،

چىت مەرام بى، دەچىتە سەر؛

تۇ دەتوانىت

بالى زمانم بېەستى و

درەختى پەنجەم بېبەركەي،

لە دەستت دى

چەمى دەنگم تۇى ماسى و

ھەر پەيغۇنك پىرگەۋەر كەي.

تۇ دەتوانىت... بىكەيتە كۆيلەي مل بە تۇق.

لە دەستت دى... تاجى سەرۋەرىم

لەسەركەي.

(۳)

لەبن كۆمەي خۇلەمىشدا-

تۇ ئىلەمۇي گەشى خولايى.

لە گىژەنى تارىكىدا-

تۇ بىرسەكەي بەفرى چپاي.

لە بىبابانا- ھارەي چەم و

لە ئەھاتا- ھەلمى ئان و

لە غۇرپەتا- دالە و پەئاي؛

كلىلدارى بەھەشتى تۇ.

تۇ ئەك نىۋە: ھەموو دىيى!

۱۹۸۵-۱۱-۲۸

ئەراپلوس

ھەلەبىلە

(۱)

پىم سەير نىيە، گەر لىرە و لەۋى،

(لە كرىمىل بى يا كۆشكى سىپى)

چارۋم بە ھەندىك بىيادەم كەۋى،

لەباتى ددان- كەلبەيان ھەبى.

لەباتى نىنۆك- پىنۇكيان ھەبى.

ئەۋەي پىم سەيرە، ۋەكۋو پەرچۇي خوا،

ھەلەبجەخنىكىن

دوۋچاۋى ھەبى و بە دوۋپى پىروا!

۱۹۸۹/۴/۱۴

ئەراپلوس

سەدەي سىز دەم بوو

كاتى... ھۇلاكو

بەكوردستاندا ۋەك پەتا رەت بوو.

ئەۋساش، ۋەك ئىستاق،

سەردەمى تەككىيە و دەف و گومبەت بوو.

بەئىنى تىرىمان ھىندەي پىنجەنۆك،

منارە ئاسا خەم كەلگەت بوو.

كە بەغداي ئەنگاۋت،

كاتى مىجرابى بۇ ھەسپەكەي خۇي كىرە

تەۋىلە،

كاتى قەلغان و پىمى ھەلپەسارد-

جادوۋبازىكى گۇرستاننىشىن

ھىلگەمارىكى بە دىيارى بۇ ئارد.

دېلە گورگىكى ھارى ھۇلاكو

لە كەندىپىكى شىدار و تاردا لەسەرى

ۋەركەوت،

لەسەدەي بىستەم ھىلگە ترووكا؛

سەرى بەدوۋى ئەۋدېھا دەرگەوت!

۱۹۸۹-۳-۱۰

ئەراپلوس

زە

(۱)

بەبىنىت

من دەبەۋە بىيادەمى چاخى بەردىن،

دەچمەۋە ئاۋ ئەشكەۋتى تار، جەنگەلى چپ.

گۆي شل دەكەم بۇ برووسكە و

گۆلەي ھەور و بارانى خور،

شارستانىي دوگمە و ۋايەر بىز دەبى،

ئاتەشگەكان پىر دەبەۋە لە پىت و گىر.

(۲)

چىت مەرام بى، دەچىتە سەر؛

تۇ دەتوانىت، بە نىگايەك،

سەۋزەلانىك بە پىوتەن كەي.

لە دەستت دى، بە ھىمايەك،

بەردەلانىك بە چىمەن كەي.

ھۈنۈرلۈك

كازىئويە
سەرىنى تۇ باسكى مىد،
سەرى منىش
لەسەر بالى كېيۈە
كازىئويە
پۇلىك پىرسىار بەرى دەكەم،
پۇلىكى تىر بەرپۈيە.
كازىئويە.
گا ئازىزىك، كە زىندوۋە،
لە ئاۋ تابوت پاكشاۋە و
شەللى زەردەچىۋە
گا ھارپىيەك، كە نىژاۋە،
چاۋى زەق زەق تىم بېرۈە و بەپىۋە
.....
ھەنۈكەنە چاۋ لىك دەنىم...
ئەۋ دەلاقىيە دادەخم
كە پابىرۋى لىۋە ديارە،
شاۋالى ئەۋ بازەش دەكەم
كە لە فەزاي ئاينىدەدا
سەرگەرمى پاي و شكارە،
مىن تىدەكەم:
ئەۋەى پابىر- ۋەگىر ئايى،
ئەۋەى دادى- ھەر مىردنە...
ھىندەم بەسە،
كە تۇ... ئىستە...
سەرت لەسەر باسكى مىد.
.....
دەلىم، گەر دايەھەۋا
گۈنپايەلى خودا با،
بەرى ھەرامى دىپا و
قەپالى ئى نەداپا...
كوا، كى دەلى، مىن و تۇ
لەۋىش مىن و تۇ دەۋوۋىن
كى دەلى، گەمىيە بازووم
سەرتى لەسەر پىلى شەۋ پادەۋەنى
ھەنۈكە
كى دەلى، لەۋ بەھەشتا،
بەھەشتۈكەيەك دەۋو،
ھەر مىن و تۇ تىدا بى

ئۇ ئە قەردان

ھەر جارنىكۈۋ،
نېكاكەنمان
لىك گىرېۋون ۋەك چىنگى بازار
ھەر تاۋىكۈۋ،
پىشتمان تىك كىد،
پىنگەكەنمان لىك تىزان.
لەۋ پۇرۋە
بە دارمىۋى خەيالىمەۋە
ئاۋىزانى
ۋەك جۈانتىن ھىشۋەتتى.
پەيتا پەيتا...
تەزى بىم تىت دەئالى و
لە دەۋرت دەپتە گىرى.
.....
ماۋەيەكە
پى جارانى خۇم گۈپۈۋە،
نەۋەك پۇزىك...
توۋشت بىم و شىۋەم نەكەى،
نەۋەك ئىستە...
لە گىزەنى يادى تۇدا
ۋىترىم لە بەردى بىنگۇم،
ئاخا دەترىسم، ئىۋارەيەك،
بە زىيانى نىگاي ساردت
ھەلۋەرنى گۈپەكە و چىزۇم،
لەۋ بەھەشتەم ۋەدەرنى
كە دەزانم مىن نىيە،
بەلام كىرۈۋەم بە مى خۇم
.....
۱۹۹۱-۱۲-۲۷
مۇسكۇ

دەسلەك

قەلەمكەم چەكۈچە
ھەر پەيغۇم- بىزمار.
ستەم لە ھەر جىيەك بى،
دەيسىم ۋەك تەختەدار!
.....
۱۹۹۳-۸-۲۱
مۇسكۇ

لەپۇزەھەلى
دەستۈۋىز مەلگىرتىن بەخۈيىن و پىتۇل.
لە پۇزەھەلى
مارەبەچاش و
پىشك و ئەسپىدا،
لەۋ پۇزەھەلى
ناموس فىرارە و
پەنابەرنىكە لە ئاۋ دەپىدا:
سەرم سۈرماۋە،
چۈن تۈانىت، گەۋرەم!
بىدەنگى قانگ دەى؟
تۇچۇن زاتت كىد
ئەۋ كۈۋەكەيە بەدى بە ھەردا و
پىر بە دەنگ بانگ دەى!
ئەۋ پۇزەھەلى كۈرتەبالاين،
ئەم بالا بەرزەت سەدجار پىرۋىزى.
ئەۋ چاخى قاتى و سالانى نەھات،
ئەم ۋەرزە سەۋزەت سەدجار پىرۋىزى!

۱۹۹۰-۱۲-۲

مۇسكۇ- ستارەمىنگايا

پەراۋىز:

ھادى ھەلى: بىرمەندىكى عراقىيە و يەككىكە
لەۋ نوۋسەرە دەگمەنەنى ھەرەب، كە لە
ھەزەمتى شەھىدكردنى ھەلەبجە حاشاى لە
ناسنامەى ھەرەبايەتىسى خۇى كىد و
سەرەخۇى كوردستانى بە ۋەۋا زانى.
ئايشە: كچى ئەۋبەكر، خىزانى پىغەمبەر(د).
ھەسە: كچى ھەمەرى كۈپى خەتتاب و خىزانى
پىغەمبەر(د).
مارىيەى قىيىتى: كچىكى كۈيلە ۋو، لە مىسرەۋە
بە دىيارى بۇ پىغەمبەر ھات و كىرپىيە ھەۋسەرى
خۇى.
ھەكاز: بازارنى ھەرەبان ۋو، سەكۈيەكىش
ۋو بۇ پىشېركىنى شاعىران
نايىفە زۇبىيانى: شاعىرنىكى ھەرەبى سەردەمى
جامىلىبۋو، كىزىرتى دابا، بەۋىدا ھەلدەگوت لە
نىۋان شاى مەنازىرەۋ شاى غەساسىنەدا، كە
دوژمى ۋو، لە ھاتۇچۇدا ۋو ۋەمى شاعىرى
خۇپىرى و فرەناخۇپە.

ۋەك ئەم لائە بچوۋكە؟!

۸-۱۰-۱۹۹۳

مۆسكۈ

دوودلە

نېۋەشەۋى،

لەبن پېژنەى

ھەۋدەى تەزۋو و برووسكەدا

ژوانم ھەيە.

كە دەيگەمى،

لەپى دەستىك بۇ ئاۋ تۇفان گەمىم دەبى.

بەژنىك شىعر و تريفە و بۇن تىم دەئالى،

كۇشنىك دالەدى ھەنىم دەبى.

بۇ دوۋدەلم؟!

ئەگەر نەچم،

كى دەزانى،

لەم عومرە كورنەى كە ماۋە،

كەنگى ديسان ژوانم دەبى؟!

كى دەزانى،

كەى شىتى بائم پى دەگرى و

جارىكى تر

دەرقەتى سوتانم دەبى؟!

۱۳-۱۰-۱۹۹۳

مۆسكۈ

لېكدايران

ئىۋارە بى، يا كازىۋە،

خۆرەتاۋ بى، يا شلىۋە،

لەھەر كوى بيت:

لە ئاۋ كۈنە ئەشكەۋىتىكا،

يا شارىكى پېر ھاتە ھات،

لە كۈنجىكى تاراۋگەدا

يازىنجىكى كاۋلەۋلات،

ھەر كاتىكى مەيلىت ئى بى،

من دەبەمە با و بە چىركەيەك دەگەمە لات.

تۇ ھىچ نا، ھەر ھىندە بىكە،

بېرۇ، درەختىك پاسپېرە،

چۆلەكە دەۋرەيان دابى.

بېرۇ، جۇگەيىك پاسپېرە،

پەيكى پىلى پەئاگا بى.

۱۳-۱۲-۱۹۹۳

مۆسكۈ

ئەدرەسە ئۆمىن دەدەمە

بەلام پچە قەت نەشكىنىت.

پىنگەى جىژۋان گولپىژ دەكەم.

بەلام نەكەى بىيىتە ژوانم.

بەيداخى سىپى ھەلدەكەم.

دلت بەرد بى!

گوى نەدەيتە چۆكدادانم.

گرمەم دى و چەخماخە دەدەم.

خۇت نەبان كە... لە پەھىلەم... لە زىيانم.

ئەگەر زۇر زۇر بىرت كىردم،

جارجار ۋەرە بن ساباتى خەۋنەكانم!

۱۴-۱۰-۱۹۹۶

ھىلسكى

چەند نەمۇنەيەكى تر ئە شىعرەكانى پەشيو

لەو ئەبىنەر

(۱)

نەخىر، ھەرگىز باوەر ناكەم

چركەيەك بى تۆ ژيايم.

پىي تى ناچى،

بى كوزەكەى دلۇقانىت،

بەدۇزەخى ئەم عومرەدا

رەت بوويم و ھىشتا مايم!

كە منداڭ بووم،

گەر تۆ دەستت نەگرتىم،

چۆن نەمتوانى پىزەوكەيم؟

دەنگىزىش،

بۇ تۆ نەبا،

من كەپرۇكەم بۆكى دەكرد لە چىلكەدار؟

بۆ وەك نۇما،

بەپىي پەتى،

دەشتەم تەى دەكرد سەروخوار؟

نەگەر شىعەرىش

نادگارى وەك تۆ نەبايە...

وەك تۆ نەبايە كىتومت،

چۆن ئەو ھەموو بالدارانە

دادەبارىنە سەر زمان؟

چۆن يەكەم دىر شىعەرم دەگوت؟!

نەخىر، ھەرگىز باوەر ناكەم

چركەيەك بى تۆ ژيايم

دەتئاسمەرە:

لە تۇفانى شەستوسىدا

تۆ بووى... شەويك

بەرەو شاخ بووى بە پىننام...

تۆ بووى لە ناو ئەلقەى گېدا

شىعەرەكانت چەپالە دام.

تۆ بووى خەونت بۆ زىن كردم،

پەشمەى برووسكەت لە مست نام.

دەتئاسمەرە:

ھەر جارېكى كەوشەنىكم پەراندى،

لەگەلما بووى ھەنگاو ھەنگاو.

تۆ بووى مۆتەى ترست دەكوشت،

دەت دەدام بۆ ناو ناگر، بۆ ناو گەرداو.

دەتئاسمەرە:

لەھەر جىنيەك گرماندىم،

تۆ چەخماخە و گەرالە بووى
لە سەرمدا.

ئەتۆ كالانى

ئاودامانى گوللەبەند بووى

لە بەرمدا.

نەخىر، ھەرگىز باوەر ناكەم

چركەيەك بى تۆ ژيايم.

پىي تى ناچى،

بى كوزەكەى دلۇقانىت،

بەدۇزەخى ئەم عومرەدا

رەت بوويم و ھىشتا مايم!

(۲)

من پىش تۆ ھاىمە دنيا...

تاكيانى خۆم تەيار كەم

بۆ گۆلەندى ژوانى تۆ

تا بىتۆيى بچىزىم،

ھەر ساتىكى بىنىنت

بۆ من بىنتە پەرچۆ

من پىش تۆ ھاىمە دنيا:

تا عومرى گول درىژتر،

گېرى ناگر پەتتەر،

تەمى خەم تەنكتر كەم

تا فېر بىم، بە ئاسانى،

لەسەر سنگت سەوزىم،

تۆ لە خۆمدا بىزكەم!

من پىش تۆ ھاىمە دنيا

تا وابكەم كارماز

چىدى نەسەنگرىنەرە

لە ئاوايى و دەراوان.

تا وابكەم تەپروتور

جىيى چىنەيان ناو لەپ يىو

نەكەمە تەپكە و داوان.

من پىش تۆ ھاىمە دنيا:

تا بتوانم، ئازىزم،

ھەركاتى ئارەزووكەى،

نەستىزان وەك مۆم پىكەم،

لە تووكى نەرمى مەلان

جىژوانىكت بۆچىكەم.

من پىش تۆ ھاىمە دنيا:

تاچاوى خۇم پايىتىم،

لە تۇفانى پەنگاندا

ئادگار تەۋىزى بىكا.

تا گۈيچكەي خۇم فېر بىكەم،

لە باھۇزى دەنگاندا

سەرتەت گۈلبۇزىر بىكا.

۱۹۹۹-۴-۱۱

ھېلىسكى

پىر

كاتى، جاران،

تەمى خەمىك، لەسەد پىنج و كەنارەۋە،

شەپۇل شەپۇل، قەف قەف دەھات،

دايدەگىرتە بە تىرۇپك و بىنارەۋە:

يىرەم لەۋە دەكرەۋە،

كەسەۋدايەك، عىشقىكى نۇي.

سەبەي بەدارى عومرەۋە

گۈپكە دەكا و دەپشكۇي.

كەچى ئىستە:

كە دىلتەنگى قانگم دەدا،

كە دەبىنم ئىجگار ماتم.

يىر لە جوانىك دەكەمەۋە،

كە فلان سال،

لە فېسار جى توۋشى ھاتم!

۱۹۹۹/۵/۳

ھېلىسكى

شېئىر و ئاچ

كەسەر بە شانم دەكەي- شاي ولاتى پەرييانم.

كە گېر دەگرى و دەتۇرىي- شاعىرى خەم و ژانم.

نەگەرچى تاج و شىعر، ۋەتىنى دىنيا دىنيە،

چەشنى پەشەبا و مۇمن،

بەلام، دلەگۈپكىت خوش، ھەردۈك لەبن پىكىفمان،

بەجوۋتە دەستەمۇمن!

۱۹۹۹/۹/۹

ھېلىسكى

رازىك

مەن، دوستانە

سەۋداسەرى درەختىكم،

كە جىنى پىشت پەنجەرەي مەن

سەد جارىش خۇي گەلپۇش كا،

۱۹۹۶-۱۰-۲۹

ھېلىسكى

ئاسە

پەلەقازمە!

بەلگۈر تا زوۋە،

ھەندى گەلەي دار،

ھەندى پنجهگيا و گۈلەكتۈيلەي

نەۋى دەسگىركەم.

ئاتىسىم ئاۋيان لە يادىم بچى،

بەلام دەترىسم... بۇنىيان لە يىركەم!

۱۹۹۸/۳/۳۰

ھېلىسكى

بۇ بۇنىكى خاۋاكر دىنىت بووم!

"تەنبا لەۋى"

ھەر كۈنلىكىك شوۋشە بۇنى سەۋالايە.

۱۹۹۹-۲-۲۶

ھېلىسكى

نەلەك

ژىنىكى تىرم خەلەت كە، خوايە!

باكورت بى ۋەك ھى گۈل و پەروانە.

بەھەر بىستى ھەرد مەن قىيات دەكەم،

بەلام تىا نەزىم ۋەكۈر بىگانە!

داردەستىڭىز زىن دەكرد و دەچوومە پاوا!
تا من لەموسەر دەھاتمەنە،
قور دەكرايە زمانەگا و
دەبىزىنرا لە بەرھەتاو!
.....
بۇ ئەو كچە دراوسىيە
سەرتاسەرى دنيا گەرام:
لە وىستەگەي شەمەندەفەرەن،
لە فرگەكانى ھەندەران،
لە مەيخانە و پەرسىنگاكان،
لە ھەموو دەريا و بەندەران...
چاوم گىپرا،
بى ھوودە بوو!
نەمدىتەنە و نەمدىتەنە.
نۇرجار دەھات لە بىرى كەم،
كەچى لەپەر دەيترووسكاند
ژىلەمۇي بىن خۆلەكەنە.

(۲)

ھەر ئەو شەھەرى بۇ يەكەم جار
ستىرىكى چاوناويى قوتىبى باكوور
بۇمان بوو قىيلەنماي يەكەم دىدار،
بەچرەكەيەك مەودا سووتا، دىوار پەمان،
سەرتاپامان بوو بە نىگا،
موو بە موومان بوو بە زمان.
دىقت چ زوو
ھەردوو بالەت لە من ئالاند؟
دىقت چ زوو
سەرى سىپىم سىنگى تۇي كەرد بە نىشتەمان؟
ھەر ئەو ساتە،
ھەر ئەو شەھە،
گەرفەي ھات و گەرى ھەلسا
ژىلەمۇي بىن خۆلەكەنە.
ھەر ئەو ساتە،
ھەر ئەو شەھە،
تىگەيشتم،
جوودايىيى من و ھاوسىنكەم
دروپە، مۆتەپە، خەو:
پوو ھەمان پوو
دەنگ ھەمان دەنگ
بۇنت ھەمان بۇنى ئەو!

۱۹۹۹/۴/۲۸

ھەيسىنگى

من بە پروتى ئەو دەيىم:
دەختى چى؟! شۆپە ژنە!
بەلام چەند دەكەم تىناگەم،
كە بەھاران
شەپىنەكەم ژان دەيگىرى و چىرۆ دەكا،
كە پايزان
جگەرگۆشەي دادەمەن لەبەر بادا،
كە شەوگاران
كۆپۈيەك دەزىكىنى و
ھاودەنگ قاتە لە دنيادا-
خۆ من چىرام تا بەيالى ھەر دەسووتى،
بۇچى جارىك لە پەنجەرى پۇشنام نادا؟!
۱۹۹۹/۹/۱۰
ھەيسىنگى

~ شەھەق لەزەردە پەردا

(۱)

بەمنالى
شىتتى كچەھاوسىيەك بووم:
ئەگەر پۇژىك نەمدىبايە،
كفرم دەكرد،
وام دەزانى
غەرشى ئاسمان بى ھودايە،
ئەگەر پۇژىك ناوى منى نەمىنايە،
وام دەزانى
چىدى كىشكە چىنە ئاكەن لە پەساران،
پەرسىلەكە ناسىروپىن،
خۆر ھەلنايى لە جىيى چاران.

بەمنالى

شىتتى كچەھاوسىيەك بووم...
ھەر جارىكى وەرس دەبووين،
سەرى خۇمان ھەلدەگرت و
لەشويىنىك، چەپەك و پەنا،
خانووچكەيەكەمان چى دەكرد،
مالىزگەيەكەمان دادەنا:
ھەرزالەيەك بۇ پىخەف و
كەندولەيەك بۇ ئازووخە و
گۆزەلەيەك بۇ سەرى كانىياو.
ھەر جارىكىش بىرسى دەبووين،

ھۆنراۋەپەكە ئائىلە

ھەر بە وشە

نىگارنى ئازىزەكەي خۇم كىشاۋە.

سەيرى دەكەم:

دەق خۇيەتى!

ھەر بۇ گۈيە تەنكەكانى

گوارە ماۋە

.....

فەرھەنگەكان

بابە خۇيان ھەر بنازن،

با بىرسكىن

با بىخەملىن بە ھەزاران وشەي بەدەم.

بە چى دەچن،

كە پەيغىنكىان تىدا ئەبى،

بشى بىي بە گوارەي ئەو!

.....

من ئەيىۋوبم.

بە ئاسانى پىشتى ئومىنم ناچەمى.

ۋشەيمەكە و عەۋدالىمە،

زوۋ يا درەنگ ھەر دەيگەمى.

لەسەر بالى سىمىرخىش بىت،

ئاسمان بىست بىست دەپشكەم.

بە زەۋىشدا بچىتە خوار،

بىزەۋىگەر ھەيى منم.

ۋشەيمەكە و دەيدۆز مەرە،

ئەگەر بىنپىي خەيالىشم

شەقشەق و پارەپارە بى.

گەر ھەر نەۋو،

دايدەتاشم!

ناھىلەم گۈيى ئازىزەكەم بى گوارەمى!

۱۹۹۹/۱۲/۲۰

يۈتۈپۈرى

ھەلپۈۋون

ساردىت دەمكۈزى. دىيا پايزە و

بەدەنى منىش پروتتىن خاكە

ھاۋىنى تىنۋو لە ناخمدايە،

نەمى خوناۋەكە لىۋم تەپ ئاكا.

دە بىرىشقىنە، ھەۋرى شاقەلشۇپ!

دە بىروۋسكىنە... بىارە... دلكە.

ئەلە

لەۋ شەۋرە سەرىنىك

سەراپاي ئوقم كىردم

لە گىزۋى شەۋبۇدا-

ۋەكۈۋ چىركەزىنىك،

بىرەم ھەروا خول دەخۋا

بە دەۋرى بەزنى تۇدا!

۲۰۰۰/۱۲/۱۰

ھىكسىكى

پىللو

جوۋتىك پىللوۋى رەشم لە پىيە:

پىنەدار، ھەرزان، گەمار، سوۋك، گلاۋ،

ھەزارجار ئەم پى و ئەۋپى... پى كراۋ.

چەند جارى كەۋا سەرىنجىان دەدەم،

بەدەست خۇم نىيە، لەۋزى پىللو

قەۋزى ھەندى

سەركىدەي كوردەم دىنىتە بەرچاۋ

۱۹۸۲/۵/۱۱

مۇسكۇ

مەردىن

ئەۋەى دىيا جىندىلى،

سۈارە و ئەسپ تاۋ دەدا،

زىنە جىنگەي مەردىن،

رەتەردىن و گلاۋى

چۇن بوۋ، ھەروا دەمىنى

لەلاي دۇست و دوزمىنى.

.....

مەردىن! مادام تۇ ھەر دىي،

پۇزۇكى ئاۋا ۋەرە،

خۇم بۇلات بەرپىۋەبم.

پۇزۇكى ئاۋا ۋەرە،

گېم دانەمىركابى،

سەرىبەرز و بەپىۋەبم!

۱۹۸۲/۵/۷

مۇسكۇ

گەنجى و پىرى

ھەر چەند دەكەم، گەنجى و پىرى

لەيەك جودا ئاكەمەو.

من ھەردووكيان دەپەرستم:

بەيانىيان پووەو شەفەق،

ئىوارانىش پووەو زەردە

سەرسام و ملەكەچ دەوەستم!

۱۹۸۲/۵/۱۵

مۆسكۆ

كەلكەلە

ئەمشەو مەستم

ئەمشەو گىژم،

ئەمشەو كاسم-

لەسەر تەختى سەرى ياخىم

زنىك تاجى لەسەر ناو... كە ئايناسم!

۱۹۸۳/۴/۸-۷

مۆسكۆ

ئاپراخ ئېمە نەسوونە

(ئەو گەلەي گەلىكى تر دەجەوسىيەتەو خۇي ئاجەسەتەو)

"يىرمەندىك"

ئا چراي ئېمە نەسووتى

ئىوۋ ھەرگىز پووناكايى

ئابىتن بە چاوى خۇتان.

ئا ئېمە دىل و كۆيلە يىن،

ھەر كۆت و نىر،

تۇق و زنجىر دەكەين بۇتان!

قېرمان دەكەن؟

قوپتان بەسەر!

گەر بىشمىن

تەنيا دىلى دەپۇرۇن،

چ ھەيە لە دىلى تاتىر؟

گەر بىشمىن ھەر سەركەوتووين،

كوا لە كۆيلەي شەمىد زاتىر؟

قېرمان دەكەن؟

قوپتان بەسەر!

دواي مردنىش،

ئى ناگەرېن

نىشتمانمان بىكەن بە مال.

ئى ناگەرېن

گۆشتمان بخۇن وەك قەل و دال.

گەر ھىچ نەبى،

دەيىنە خالۆزەي بېستان،

زىوانى ناو دەغل و دانقان.

دەيىنە لم،

دەچىنە ناو پارووى ئانقان.

دەيىنە مار،

پەپكە دەخۇين لە ناو نويىنتان.

دەيىنە شىرپەنچە و مىكرۇب،

گەرا دەخەين لەناو خويىنتان.

دەيىنە كوان،

ھەردەمەر لە جىيەك دەردىن.

دەيىنە ژان،

لە سەد لاو تىتان وەردىن.

دەيىنە زىرووى ھەزارى،

دەم گىر دەكەين لە گەرووتان.

دەيىنە تامىسكەي سەر لىو،

باپشكىوى سەر پىلئووتان.

قېرمان دەكەن؟

قوپتان بەسەر!

دواي مردنىش،

ئى ناگەرېن

نىشتمانمان بىكەن بە مال.

ئى ناگەرېن

گۆشتمان بخۇن وەك قەل و دال.

گەر ھىچ نەبى،

شەوان دەيىن بە تارمايى و مىردەزە،

وەكوو گەلا دانەوەرەين.

بە يانىيان

دەيىنە پوويەندى ئاسۇ،

بەرى گزىنگى خۇر دەگرەين.

قېرمان دەكەن؟

قوپتان بەسەر!

شايى بىكەن-

دەيىكەين بەشىن.

۱۹۸۶-۱۱-۱۶

تەراپلوس

لە داڭكەت

گوڭم لە ھارارى نەتەرەكەمە...

بەلام دۇنيام

جىھانى سېھى گوشاد و پوونە:

لەدايىكەتلىرى مەنەم دىوھ-

قېرە و لىنگىكوتان

يەكەم نىشانەم لەدايىكەتلىرى!

۱۹۸۷/۵/۲۰

تەراپلوس

يۇ ئېتىم ناسىپۇنالىستىك

"بۇ ھاۋىنى سەلئادۇرەم خۇسى پۇمىرۇس"

سەركۇنەم مەكە!

مىنىش، ۋەكۇر تۇ، گۇزى زەۋى مەلمە.

ئاسمانىش تاقەتە كچى خەيالىمە.

ۋەك تۇ خواكردەم،

ۋەك تۇش نەمەۋى، تاسەر خواكردەم.

بۇيە سەرىمەندى شىيەرم ھەر كوردە،

چۈنكە كوردەم و ناھىيەن كوردەم!

۱۹۸۷-۵-۲۵

تەراپلوس

سەرخاۋەد:

بىروسكە چاندىن، ەبىدۇللا پەشىۋ، چاپى دووم، كوردىستان، مەلىز، (۲۰۰۱)

پرسە دانىن-

كاستان دەكەين بە پىكەن!

دەيىنە لەكەي زمان و

تانەي سەرخاۋ،

دەيىنە موۋى ناۋ خۇراك و

خەتەي ناۋ ناۋ!

تا چىراي ئىمە نەسوۋى،

ئىۋە ھەرگىز پووناكايى

نايىن بە چاۋى خۇتان

تائىمە دىل و كۆيلە بىن،

ھەر كۆت و نىر،

تۇق و زنجىر دەكەين بۇتان!

۱۹۸۳/۷/۲

مۇسكۇ

چىرا و مۇم

مەيە پىش نوۋسىن،

چىچرايەكى شاكارى دەۋى،

بۇ دۇزىنەۋەي پىش دلى سولتاق.

مەيە پىش نوۋسىن،

بىنەمۇمىكى ساكارى دەۋى،

بۇ خۇيىن و گېر لە خۇيەردان.

بۇيە، پىش ئەۋەي

قامك دىزىكەم بۇ قەلەمى خۇم،

تەماشىا نەكەم،

كاميان نەسوۋى:

چىچرا يا مۇم!

۱۹۸۴/۸/۱۲

مۇسكۇ

كۆ دىلەنگە...

تۇ- دىلەنگى

بۇ بىۋەتەن،

بۇ بىۋەتەن،

بۇ ئەس كۇرپانەي بىيەن...

مىنىش لە تۇ دىلەنگەتەم

بۇ ئەس پەرى و سوارچاكانەي

سالەھايە لەداك نابىن!

نەر ھەنگوڭك (۲)

پرىتسكە: پرىياسكە، بۇخچۇكەيەك كە شتېكى كەموزۇر بە نرخی
تېدا ۋەشاردراپى

پلوورە: خەلىف، خەلىف، كورەى ھەنگ، كەندوى مىشەھەنگ، ئەو
شوينەى ھەنگ شانەى تېدا ھەلدەبەستى

پۇرتىت(فەرەنسى): ۋىنەى كەسىك يا چەند كەسىك

پەتۇ: ھەناسە، بېنەن، پشور

پەژمردە: چەرمىسى، سىس، ژاكاو

پەنجەشېر: شېرىنچە، تىراۋى، سەرەتان

پىرۇزە: پىرۇزە، ھوما، بەردىكى بە نرخی رەنگ ئاسمانىيە

پىل: شەپۇل

ت

تابۇ: تارمىلى، رەشانگ، سامۇتك

تافتە: دىوا، پارچە قوماشېكى ئاورىشمىنى جوانى ژانە

تاقچكە: تاقى بچوك، دەلاقە، رەفحە، تافە، رەفكەى ئاۋ دىۋار

تالوكە: پەلە، لەزوبەن، ھەشتاۋ، دەستۇبرد، جەخت

تامىسكە: تامىسك، تىمىسك، زىپكەى لىچ و لىو

تانە: پەردەى سەر چاۋ

ترياك: تىلياك، ماددەيەكى بېھۇشكەرە

ترۆيك: تۆقەلە، لووتكە، قوللە، دوند

تژى: پىر، مشت، كەيل

تۇف: كرىۋە و سەرما و سايەقە

تۇقېن: ترسانى زۇر، زراۋچون، زەندەقېزان، ھەترەشچون

تونىل: رەھەند، نەفق، پىگەى ژىر زەمىنى

توى: تويىل، قەد، چىن، لۇ

تەيمان: چەپەر، پەرژىن، تانۇك، چىلە

تېرژ: تېشكى پۇژ، گزىگى خۇر

تېژيال: مەلى خىرا لە فرىنا

تېژەن: تېژەردان/ دەمىان تېژەنيۋە: دەمىان تېژەرداۋە

ئاخافت: گىتوگۇ، قسەكرىن، پەيىن

ئاتەشكەدە: ئاگرىدانى پىرۇزى زەردەشتىيان

ئادگار: سىما، بچم، قەلەفەت، (ملامح)

ئازانس(لاتىنى): ۋەكالەت/ ئازانسى دەنگوباس: ۋەكالەتى

دەنگوباس راگەياندىن

ئاورىنگ: ئاورىنگ، چرىسك، پرىشكى وردى ئاگر.

ئەلە: ئارەزو، كەلەكە، مگىز

ئەنگۇرە: ئىۋارەۋەختى دواى پۇژئاۋابوون

ئىدىا(گرىكى): بىرۇكە، ھىزۇكە، (فكره)

ئىكسىر(عەرەبى): كىمىيا، مايە، دەرمانىكە كانزا لەبارىكەۋە بۇ

بارىكى تر دەگۇرى.

ب

باپشكىۋ: سىچكەسلۇۋە: قىنچكەسلۇۋە، بىتك

بادە: جامى مەى، كاسە، پىالە، پەيمانە

بازرەقە: دەرپەپىنى لەپىرى گىيانداران يا فىچقە و فرىكەكرىنى

شلەمەنى

بالۇرە: جۇرە ستراىكى مىللىى كوردىى تايبەت بە ژانە

بالىف: بالىن، سەرىن، بالەكە

بىرپكاندىن: قسە پەراندن، ۋىنە كرىن

بژوئىن: سەۋزەلەن، مىرگ، دەرەى پىر گىا و لەۋەر

بىنەۋشىلە: بىنەۋشۇكە، بىنەۋشە، قەۋانىكى وردى مەيلەۋ نەرمى

كەسكە

بوۋدې: رەۋۇل، گەۋەر، جىنى دادراۋ لە زەۋى

بولىل: بولىلە، گۇگومىش، تارىك و پوۋنى بەيانى يا ئىۋارە

بەرزەفت كرىن: گرىن، كۆتۈلكرىن، خستە ژىر پكىف

بەرۇك: يەخە، پىسىر، بەرچىلە، زى

بەلەك: پوۋز، باق، لە كۆزىنگەۋە تا ئەژنۇ

بەندەخوئىن: دۇخىن

بىسەۋادى: نەخوئىندەۋارى، نەزانى، جەھالەت

بىن: قورگ، گەرۋو، ھەۋك، ئەۋك، ھەفك، ھەناسە، بېنەن، پشور

پ

پاسارى: سۋاندۇكە، سۋاندۇكە، جۇرىكە لەچۇلەكە، كىشكە،

مەلىچك، چىچك

ج

جىژۋان. ژۋانگە، جىنى پىكگەيشتىنى دوۋكەس

چ

چاۋم پىنى ھەلنايى: بەخىلىي پىدەبەم، ئىرەيى پى دەبەم

چركە: سىكوند، سات، چركە سات، لەحرە

چىزۋ: باۋەزىرك، درىشۇكە، نوۋكى بارىكى دوۋپشك و زەردەۋالە و

ھى تر بۇ پىۋەدان

چلچرا: ئاۋىزە(ثريا)

چەكەرە: چەقەرە، چوۋزەرە، نىرتكى تازەدەرچوۋى پۈك

خ

خالتۇزە: خەلووزە، نەخۇششەيەكە تووشى بىرىكى بىستان دەپى.

خې: ھەموو، گىشت، تەۋ

خېرىن: خېركەلە ۋ گۆشتىن ۋ پۇجسوك

خزۇك: خزىندە، خشۇك، ئەو گيانەومەرى لەسەر زەوى دەخزى(ۋەك

مار)

خوان: سىفرە

خورت: سەركىش، بىزۇ ۋ غلوور(تاييەتەش ھەسپ)

خوناۋ: خوناۋ، ئاۋىنگ، شەۋىم، ھەۋان

خوناۋكە: ئەرمە بارانى پىشك ۋىد

خەرەند: ھەلدېر، يا زەندۇل ۋ قەلشىكى قول ۋ پك ۋ ھەراۋ لە

زەۋىدا(ۋەك ھى پۈاندن)

خەزەل: گەلەي زەردى پايزان

خەمەگېرو: خەمخۇك، قەمخۇك، سەرمەزەلە، كەمكو، گەمگە

خەۋزپان: خەۋرەۋىنەۋە، دىخەۋىۋىۋون

د

دالۇقان: مېھرەبان

دالېزگە: دالى بچكۇلانە(لەسەر قىياسى: كوپ- كوپىزگە، مال- مالىزگە،

خەم- خەمىزگە، پىاۋ- پىاۋىزگە...)

دوپگە: كراۋ، جەزىرە

دوند: تروپكى چىا، قوتكە، قوللە، تۇقەلە

دەۋار: چادى، خىۋەت، پەشمال

دەندە: پەراسوۋ

دېۋجامە: دىجامە، پارچەيەكى پەنگاۋپەنگە بۇ ۋاۋەكە بەكاردى

دىرۇك: مىژۋو

ر

پام بوون: مالى بوون، كەۋى بوون

پنۇك: جىنچېرۇك، چىنگ، نىنۇكى تىژى گيانەۋەر

پۇخەنگىۋ: ئەۋەي گيان دەپىكى

پۇندك: فرمىسك، ھىستى، ئەشك، ئەسرىن، پۇنتك

پەۋەز: كەپكەشاخ، گابەردى زۇر گەۋرەي چىنچىنى كىۋ

پەھندە: ھەۋدال، تەرە، تەركەدنىا، شەخت، دەرەدەر ۋ مالىبەكۇل

ز

زداۋپزان: زۇر ترسان، ھەترەش چوون، زەندەق چوون

زراف: بارىك(زىتەر بۇ بەرنى پىك ۋ شووش بە كاردى)

زىنار: تاشەبەرد، گابەرد، كەفرى گەلەك مەزىن

زەريا: دەريا

زەل: پووش يا گىياى وشك، قامىش

زەمەمە: لەبەرخۇ گۇرانى گوتىن، ۋرىنگە ۋرىنگ، ۋرىنگاندن، بەزم ۋ

دەنگەدەنگ

زەندۇل: قلىش ۋ درزى زەوى

زەنگۇ: زەنگو، پكىف، ئاۋزەنگى / زەنگۇلىدە:

پكىف لىدە.

زەنگۇل: تىۋۇك، دالۇپ، پىشك

زىروو: زەروو، زىلوو، ھەزەپى ۋ مارەزىۋى خويىنمىز

زىۋان: زىقان، زىزانە، دەنكىكى پەش ۋ تالە لە ئاۋگەندە

س

سرك: پەۋەك، سىل

سىفرە: خوان

سۈلەت: ئەشكەلە، پارچەي دىزە ۋ گۆزەي شكاۋ

سۈپەر: قەلغان، مەتال، سىپىر

سۈتەك: سۈۋتۋو، سۈۋتەك، سۈۋتەك، خۇلەمىش(بەتايىبەتى ھى

سىگار)

سۈزەنەك: سۈزەك، نەخۇششى سەيەلان، گۈنۋرى

سۇل: سۇلە، نەغل، كەۋش

سونگى: نىزە، قەمە

سەرىشك: سەرىش، موخەيىەر، خاۋەن بىرلار لە ھەلېژاردندا

سىنگ: سىنگ، دارى نوۋكتىز بۇ داکوتان

ش

شاۋىسك: بىسكى سەرتۇپ، ئەگرىجەي جوان، زۇلفى ھەرە بەدەۋ

شادارستان: دارستانى زۇر لەۋەند ۋ پازاۋە

شارۇچكە: شارەمىۋو

شلك: ئاسك، ئەرموشل

شنىنەۋە: پىكەنىنى مئالى ساۋا، لەرىنەۋە، شەكەنەۋە

شۇر: ئەقېن، دالدارى، عىشق، سەۋدا

شەفەق: شەبەق، يەكەم پووناكايىي ھەتاۋ، گزىنگى نۇيەرى خۇر،

پۇناھىي زۋى لىۋارى ئاسۇ

شەقۇن: شەقەي لەمىكپاي بالى مەل ۋ چەپلە ۋ شىتەر

شەمچە: كەلەشقارتە، دەنكەشقارتە، شقارتە، شخاتە، پىتەك، نەفتەك،

گرتەك

شىنكە: چىمەن، سەۋزەلەن، گىاجار، شىنايى، زىچك

ف

فەپەنگى: نەخۇششى سىفلس

ف

فەكردن: كىردنەۋە، ۋازكردن

گەمار: پىس، چەپەل

قاشۇ: چەوگان، داشەق، گۇپال، بۇ لىدانى گۇ لە گەمەي گەو: ئەلقە، يازنە قاشۇيانى (مۇلىن، شەقىن) دا

ل

قامك: پەنجە، ئەنگوست، تلى، پل، تىلك

لەمۇز: لەمۇز لەموز، پۇز، قەپۇز، دەمولوتى حەيوان

قنىات كىردن: قايىل بوون، قەناعەت كىردن

قورینگ: قولنگ، بالندەيەكى قازناساي كىويى گەرمىن و

كوتىستانكەرە

قەپۇز: لە لووت بەرمۇزىرى دەموچاۋ (تەنبا بۇ سووكايەتى پىكرىدن بۇ

مروۋ بە كاردى)

قەوزە: كىرۇز، خورىەجە، كەوز، كەوز، كەز

لەيۋانلىق: لەيۋانلىق، لەيۋانلىق، پىراپى، تەواۋ تۇزى، كەيل

ك

كازمە: كازمە، كاسەسەر، قەحف، كاپىل، كاپىلك

كازىر: شەويلاك، شەويلە

كتكەكۆرە: پىشيلەكۆرە

كۆ: وەر، قەسلى سال

مشوورخوارىدن: خەم خوارىدن، بەتەنگەۋەبوون

كېنوۋىش بىردن: سوژدە بىردن

مۇمۇكۆرە: مۇمۇمۇش كىردن، مۇمۇمۇش كىردن، بۇن پىنوۋكۆرە

كوان: قونۇر، دۈمەل، كۈلكە

مۇزى: مۇزەخانە، ئەنتىكەخانە

كوتال: كالا، قوماشى قۇشتەنى

مۇزى: مۇزەخانە (پاشگىرى "خانە" زىدەيە و بەكارمىتەنى مەلەيە"

كۆتەل: كۆتەل، مەسپىكە لە كاتى شىندا بە ئەسبىبى مردوموۋە

مەركەب: خىر، جەۋەر

دەيگىپن

كوچك: بەردىكى لە خىركە گەۋرەترە، كەفرىك ھىندە مەزىن بى، كە بۇ

ھاۋىشتىن بىشى

كۇقان: خەقەت، ئازار

مەيتەر: سەيز، خىزمەتكارى ئەسپ و ولاغان

كۆلم: كۆلمە، گۆنە، پوۋمەت

مىردەزمە: مىردەزمۇكە، دىۋەزمە، مۇتە، مۇتەكە، كابووس

كونچ: گۆشە، قوزىن، سوۋچ، قولىنچك

مىل: مىل، تىرۈكە، ئەو زمانەيەى كات و شوۋىن نىشان دەدا.

كەرەنا: شەيپوۋى مەزىن، ئامرانىكى بۇرپىناساي موزىكە

كەفر: بەرد

كەلكەلە: خوليا، خەيال، مەراق

تاشنا: تاپەلەد، غەرىپ، كەسەنەناس، تاشناس

تامۇ: تاپەلەد، غەرىپ

تەوا: پەنا، دالەد، نووا، ئارامگە، جىنى حەۋانەۋە

تەۋال: تەۋال، نوۋال، دۆل، شىف، دەرەى ئاۋ شاخوداخان

تەر: تەر، تەر، ئەو دەرەى دەخىرئە سەر مىلى گاجووت

تەرگەلە: قلىان، نەرگىلە

تەسكەنەسك: لەنچەۋلارى ئەسپ، سەماى ئەسپ

تەلەنەل: گەرفەگەرف، كەلەكەل، لەرەلەر، دەنگى پىت و ھالۋى ئاگر

و

ۋرەشە: بىرەسكە، بىرەقە، گەرشە

ھ

ھوز: ھوز

گرامەر (گىرىكى): رىزمان، دەستوۋرى زمان

گېران: پىيوون، داگىسان، شەۋقدانەۋەى چرا و مۇم و شتىۋا

دەگېرى: پىدەبى، دادەگېرىسى شەۋقدەداتەۋە

گەرفە: كەلپە، نىلە، لەرە، دەنگى بلىسەى ئاگر

گېركان: بوركەن، ئاگرپىزىن، ئاگرى

گەلگۇ: قەبىر، گۇپ

گۆشكەردن: فرچك دان، بەخىۋكۆردن

گۆفەند: دىلان، بەزم و ھەلپەركى، داۋەت

گولى: خۇرە، دوۋزاسى، گەپى، پىسكى، گەپىيەتى

گەرداۋ: فەرتەنە، باھۇزى دەريا

ھۈيە: ئۈيە، ھۆب، كۆمار، زۆم، كۆمەلەر شىمالىكى پىكەۋە ھەندراۋ.
 ھۈندۈپ: ئاۋ، ئىۋ، دۈپ، ژورەۋە
 ھەدادان: ئۆقرەگرتىن، دابىنبوون، ئارام گرتىن، داسەكتان، تۆتكەگرتىن
 ھەرمىن: پىمىن، بىرە، پەۋاج
 ھەش: خىم، خوم
 ھەلاج: پەركەر

سەرچاۋە:

برووسكە چاندن، غەبدوللا پەشىۋ
 چاپى دوۋەم، كورىستان، ھەلىئىز (۲۰۰۱)، چاپخانى پۇشنىيىر.

ھەلزنين: سەركەۋىتىن، ھەلگەپان (بە بەرزايدىدا)
 ھەنوكانە: ئىستى، ھەنوۋكە، نەۋ، نەا، ئەلەان، نوۋكە

دوو ئاوا بوون. عەبدوللا پەشېۋ، لەنئوان رەنگ و ماناكانە رەنگدا

لەپروى ھەموو ئەو نىگەرانيانەي، ئە زمانى شەقام تىدەگاتو، ئە ئەو گەفتوگۇ خوو بەخووش، سەرنجەكانى دەدۇزىتەو. لىرە، تەنيا بەرجەستەبوونىكى رۇحى دەبىت بەو پىرسىارەي، كە ئەويش، سەرنج دانە لە "ئاوابوونى خۇر" چىركە زەمەنىيەكانى ئەم سەرنج دانەيش، ھەر لەتاقى ئىوارەدا، ماناكانى بەرەنگ بوونى خۇي دەدۇزىتەو - لىرەشەو، شىعەريەتي پەشېۋ، ھىندە بالا دەكات، كەتۇ ناتوانيت، تەنيا سەرنج بەدەيتە، ئەم دىالۇگە نىوخۇيە كەشەيەر، لەدەمى ئىوارەدا، سەرنج دەداتە ئاوابوونى خۇر، ھەموو ماناكان، وئەكەن - بەسادەيى زەمانىشەو، لەخالىكى قاوھىي، ھىندى جارىش تىكەل بەزەردىكى دوا ھەناسەي پايزى، تىكەل دەبىت. ئاي لەم رەنگانە، چەند لەمانا خۇشەويستەن، چەن لەماناي وشە، پىر ماناي سىحەر ئامىزى، رامانكىن. تەنيا خودى شاعىرو چىركە زەمەنىيەكانى شىعەر، دەتوان. واتاي لەدەرەوئى لوزىك. بۇ ئەم ھەلچوونە، پىر لەبىدەنگى بەدۇزەو - ئەگىنا، ھەرەنگى زەمان - بەھەموو فراوانىيەكەي خۇي ناتوانيت - نىگەراني ئەم ئىوارەيت، بۇ پىناسە بىكات، ئەگەر پەنا ئەباتە، بەر شەپۇلەكانى خۇشەويستى بەرەنگ بوونى ماناكان. دەزەم منىش، زوو بى يا درەنگ، دەبى ئاوا بىم.

*دانى ئىۋاران

سەرنج دەدەمە ئاوابوونى خۇر.

سامى ھادى

دەزەم منىش، زوو بى يا درەنگ،

دەبى ئاوا بىم.

بەلام، مخابن، دەمى ئاوا بوون.

وەگوو زەردەپەر سىجراوى ئابىم.

۲۰۰۵/۱/۷ ھىلسىنكى بەرەو زەردەپەر ل ۱۶۱ چاپى سوید

گەرەن بەدوئى قەدەرى ئاوابوون، لاي پەشېۋى شاعىر، گەرەنكى مېتافىزىكى، يان تەنيا تەسەۋۋىيىكى مەرگ ئامىز نىيە، دۇنيايە، ئاوابوونى خۇر، ئاوابوونىكى زەمەنىيە، ئاوابوونى مەرگى، رەنگو، مەرگى جەستە نىيە. كەوايە شىعەريش لەم پىۋانە ئەزەللىيەو، سەيىرى ھەنگاۋەكانى بەرەنگ بوونى ژيان دەكات. شاعىر ئەگەر تەسلىمى، ئەو قەدەرە ئەزەللىيە بىايە، بىگومان، راگەيانەن مەرگى شىعەرو لەسەرە ھەمووشىيانەو، بەرەش سەيىركەردى وشەكانى، پىن رادەگەيانەن.

داھىيان و گەرەيى ئەم دەقە، لەنئوان چىركەساتەكانى مەرگ و مائالوۋايى و بەخاك بوونى جەستە نىيە. بەلكو، لەساتەوختەكانى ھەموو خۇرئاوابوونىكىدا، زەمەنىكى تر چاۋەرۋانمان دەكات، ئەمىش دىگىرسانى رەنگى خۇرەلاتىكى ترە. شاعىر جەستە ئابەخشىتە شىعەر، شاعىر، لەنئو مەرگ و گۇرستانەكانى تارىكى دا، بۇ مردن، ئاپارقتەو. بەلكو لەنئو بەراۋردىكى بەردەوامى دىالۇگى مانەو دا.

شىعەر، ھەمىشە مردوۋىيەت، رەنگەكان زىندو دەكاتەو. ئاخۇ ئەم چىركە شىعەريانە، زادەي چ لەدايك بوونىكىن، گەرەيى شىعەر

پەشېۋى شاعىر، لەنئو ئەم ھەناسە كورتانەي شىعەردا، ھىندە سەيىرى مەوداكانى زەمەن دەكات، لەنئوان كورت بوونەو درىزىبوونەو كات دا، ماناكانى شىعەرو خەونە ئەزەللىيەكانى وشەت پىر دەچىتەو، جارىكى تر رەبەروى بەرەنگ بوونى مانا، بەرەنگ بوونى وشەكان دەبىنەو. "دانى ئىۋاران" ئەو رەنگە خۇلەمىشەيە، لەنئو تەنيايەكانى خودەو، مالىك لەتىرامانى قاوھىي بەدى دەكەيت، بەلام ئەو مانە، تەنيا شىعەر و وئە چىركەكانى شىعەر، دەتوان، خەونى خەوالووبوونى پەنجەرەكانى بدوئىن. ئىۋاران، كەردەوئى پەنجەرەيەكە.

دەخولقېنى. يان دامىنان و تواناي گەورەيى شاعىر، بەيىگومان، خۇردا ھەلەخەم. بەلكو رۇحىش ھەر دەخەمە بەرھەتار".
 ھەردووكيان.
 بەلام محابى، دەمى ئاوابوون.
 وەكو زەردەپەر، سىحراوى ئابىم.

ئەوۋى مايەي سەرنجە، لاي پەشىۋى شاعىر، بەھىچ شىۋەيەك
 ھىمانەكردنە، يان تەسلىم ئەبوونە، بەو قەدەرە مېتافىزىكىيە، كە
 ھەمووان، دواجار دەگەرېتەو.
 بۆيە خاك بوونىكى تر، ئەو، لەرامانە ئىۋاراشەكەي خۆيەو،
 مەرگ و ماناكانى مەرگى بەخشيۋەتە، شىعر. شىعر، بەچ ئاسىش و
 ئاراستەيەكى دەبات. ئەو شىعرە، نەك زەمەنەكانى بەشاگايى
 شاعىر. ئەو ئەندىشەو شەرە گەرمەكانى خەيالە. نەك پارانەو
 لەخواوندە بەردىنەكان، ئەوئە ئىكۆس كازانتزاكېس لەراپۇرتى
 بۆگىرىكۆ دەلىت.

"خودايە، من گەوانىكەم وام لەدەستا
 رامكېشە ئەگىنا دەرزىم".

بەلام، پەشىۋى شاعىر، پەنا بۇ ھىچ، لەپەنچەريەك لەن
 پەنچەرەنە نابات و. "مخابنىش" لەو چوارچىۋەيە، كۆدەكاتەو.
 كەپەنگى دەمى ئاوابوونى ئەو، قەت نابىت بەرەنگى پەر
 لەخۇشەويستى زەردەپەر چۈنكە زەردەپەر، ھىندە سىحراويە.
 خەفەت بۇ ئەو سىحرە دەخوات. كە شاعىرە، لەيەكەم، بەرەنگ
 بوونى ھەموو ماناكاندا، نەيتۋانىۋە بگاتە. ئەو ئاستەي
 زىندووبونەو. رۇمانسىيە. كە ئەمەش رىك پىچەوانەي دوا وەسىيەتى
 ماركسىزە كاتى دەلىت:
 "ئەگەر خواۋەند، جارىكى تر تەمەنم پى بېمخىش. جلوبەرگى
 سادە دەپۇشم. لەبەر ھەتاۋدا رادەكشىم، نەك تەنيا جەستەم لەبەر
 بوونى خۇمان پى دەلىت و ھىچى ترىن.

مېنىك، سەرسەختىن، زىندووبونەوۋى رەنگەكانە. نىگەرانى
 خەفەتتىكىشە. ئەگەر پىۋانەيى ھەبىت لەنىۋان سىحراوى بوونى
 زەردەپەر + سىحراوى بوونى من - ئەو رەنگەكانى خۇرئاوابوون،
 لەگەل ئاوابوونى خودى خۇيا، بەراۋد ناكات، ئەم پىچەوانەيەش،
 لەرەنگى قاۋەيى دا، خۇي بەدېدەكات، قاۋەيى خۇرئاوابوون،
 قاۋەيەكى زەرد ئامىزە، بەلام قاۋەيى. ئاوابوونى رۇخ و جەستە،
 قاۋەيى خاك و خەۋالووبوونى گۆرستانە - كەۋاتە ماناكان، لەپوۋى
 بەرجەستەبوونى زەمەنىۋە، يەكيان گەرەنەوۋى بەردەوام بوونى
 ھەيە. بەلام قاۋەيى بوونى دوۋەم. ياخود بەرەنگ بوونى قاۋەيى
 دوۋەم، گەرەنەويەكە، لەنىۋان ماناكانى مېتافىزىكدان، ماناكانى
 تۈندەوۋە لەنىۋەنەناسەكانى شىعر و شىعرىيەت بوون دا. خودى
 پەشىۋى لەم ھەناسە بالدارىيە پراۋپ لەشىعدا، ھىچ لەو مانايانە
 ناگىرېتە خۇي، چۈنكە ھىندە لەگەرەيى شىعر رادەمىنى. يان
 شىعرىيەت ھىندە بالانمايە لاي ئەو - مەرگ بېچكە لەخۇرئاوابوونى
 ھىچ مانايەكى ترى نيە، جەستە، نازانىت گۆرستان، لەكۆيە.
 ئەوۋى ھەمىشە، بەزىندوۋىي، بەپەنچەي پىانۆيەكى ئىستاتىكاى
 خۇيى ھەلدەۋاسىيەت - ئەو ھەناسە، ئىچكار كۆرتەي كە لەبۆتەي ئەم
 وىنە شىعرىيە، رەنگاۋرەنگەي پەشىۋى شاعىر، كەمەر جارى
 بەشىۋازىك لەشىۋازەكانى "رەنگ بووندا" پىناسەكانى بەشىعرىيەت
 بوونى خۇمان پى دەلىت و ھىچى ترىن.

پەمكە ئۆشەۋېسنە لە شېئەرەكانە عەبدوللا پەشېۋدا

ئوسامە حوسەين رەسوول

پېشەكى

وېتە شىعەرىيەكانى بەرەو بەھىزىبون دەروا. ھەرۋەھا ئەگەر باس لە زمانى شىعەرەكەش بىكرى، ئەو دەتوانىن بلىنن كە زمانىكى سادە و ساكارە و لە ئاستى شىعەرەكەدايە، ئەگەر بزانن گوتارى شىعەرى ئەو سەردەمە بەو شىۋەيەبوو، ۋەك سەردەمى ھاۋچەرخايەتى ئىستا نىيە، كە زمانىكى قوول و گرانى و پىۋىستى بە وردىبونەو ھەبى لە پال پۆشنىرىيەكى ھەمەلايەنە.

ئەوۋى جىڭاي سەرنجە كە شىعەرەكانى ديوانى (فرمىسك و زام) جياۋازىيان لەگەل شىعەرەكانى ترى كە لە ديوانەكانى دىكە بىلاۋىكرىدۆتەو گەل زۆر، چ لە بارەى بەكارھىنانى زياترى كەرسەتى ھونەرى و شىۋازو فەلسەفەدا، چ لە بارەى لىكگرىدانى مەسەلە خۆشەۋىستىيەكان و كوردايەتتەيەو، بۆيە دەبىنن ئافەت و كوردايەتى و جياۋازى چىنايەتى، ھەموو كەرسەتى نووسىنى بوونە، ھەرۋەك خۆى بە ئامازەيەكى كورت لە چاۋپىكەوتنىكى لەگەل پۆزنامەى ھاۋكارى دەلى: "جاران بىدەنگ دەگرىام، ئىستا دەنگم دەردەچى". ئەوۋى جىڭاي ئامازە پىكرىدەشە ئەوۋى كە شاعىر زۆر بە سانايى و لەبەرەتەى يەكەم جارى پۆچوونە ئاۋ دىناي عىشقەو دەستى پىكرىدەو، كە بەرەتەى عاشقىكى پاك و دل سافى لى دەپزى، ئەو بەرەتەى پزەنش زۆر توندتر و خىراترەبى، ھەرۋەك لە شىعەرى (خوفروشتن)دا پەنگەداتەو، كە پوۋدەكاتە ئەو كچەى خۆشەۋىستى، ئەۋىش ھەموو سامانى خۆشەۋىستى خۆى لەخو فروشتن بەبېرى پارە دەبىننەو، ئەوۋەتا شاعىر لەفەزايەكى پىر دەنگ بەزىكرىدەو ھەيكى شاعىرانە كە ھەموو مانايەكى ئەدەب و شكۇدارەنى شاعىرانەى تىيا پەنگ دەداتەو:

گىزۋەلى دىگىر ئەى لەخۇبايى

بۆچى دەمكۆزىت، بەنارەۋايى

بۆچى دل رەقى بەرامبەر بەمن

كەت پەرسەم، ھەتاكۆ مەن

عاشقى دل سوۋتاۋى پەرسۆ بەكۆمەلە پەرسىيارىكى عاشقەنە ھىرش دەكاتە سەر كچە خۆشەۋىستە بىۋەفائىيەكەى كە لەخۇبايى بوۋە پاش خۇفروشتن بە بېرى پارە و ھەموو مانايەكى خۆشەۋىستى و رەفادارى خستوتە زىرپىنى و بە دىۋارى زەمەنىكى دلرەقى داداۋە. ئەو پەرسىيارەنش بۇنى سوۋتان و دلگېۋوزانى لى دى لەكاتىكدا شاعىر زۆر بوۋىر ئازايانە پەرسىيارەكان دەكات و چاۋەروانى ۋەلامدانەۋەش ئاكا، چونكە لە ھۆيەكەى گەشتەو:

دەزانم بۆچى دل پىر لە قىنى

لە چەقى رىگا چاۋت نامىنى

شىكرىدەو و باس لىۋەكرىدى لايەنى خۆشەۋىستى و چەمك و تىگەيشتى لاي (عەبدوللا پەشېۋ)، ئەۋەندە كارىكى ساكار نىيە كە بۇ يەككى ۋەكو ئىمەمانان بتوانن بەو مەبەستە پچىنە ئاۋ ناخى شاعىر ھەول بەدەن سەرەتايەك بۇ دوستىۋونى دەلالەتى خۆشەۋىستى و عىشق لەلەى دەستىشان بىكەن و لەسەرى بدوۋىن، چونكە ئەگەر بتوانن ھەندى لە واقىعى شىعەرەكانى نرىك بېيەنەو، ئەو لە زۆر واقىعى تر دەستەۋەستان دەۋەستىن و لەمەملەكەتى عىشقى ئەۋدا پىۋىستىمان بە ھەمان ھەستىكرىن بە موعانات و ئەندىشەكانى ھەيە ۋەنەبى ھەر كەسىكىش كە بىەۋى باسى عىشق و سوۋتان بكا لاي ھەر شاعىرى ديارەدى سەرەكەوتوۋى پىۋە ديارەبى و ئەتوانى نمونە شىعەرىيەكانى ئەو شاعىرە شىبكەتەو مانا و چەمكى عىشق لاي شاعىرەكە تىنەگا ۋەك تەلىسم لەناۋ مىشكى بىمىننەتەو.

چەمكى خۆشەۋىستى لە شىعەرى ئۆيى كوردىدا

بۇ لىكۆلەنەو لەسەر چەمك و تىگەيشتى خۆشەۋىستى و تىروانىنى شاعىر، پوۋ لە شىعەرەكانى دەكەن و نمونەكانى لىۋەدەگرىن، تا پىناسەى خۆشەۋىستى لاي شاعىر دەستىشان بىكەن و پىش چاۋى بىھەن.

لە شىعەرى (تابلۋى ژيانم)دا دەيەۋى كەئالىكى ژيانى خۆى بىكىشى و گوزارشت لەخۆى بكا، لە پال ئەمەشدا دەيەۋى باسى كارىگەرى خۆشەۋىستى بكا لە ژيانى خۇيدا، كەلەم چوارىنەدا دەردەكەۋى:

مەم گەردەنى گەردەنى خەيال

سانى فرىشتەى جوانم دىتە پال

تابلۋى ھونەرم بۇ ساز دەكاتن

بۆى دىتە بۇ خەپە گروگال

ئەو كاتە باس دەكاۋ ۋەسلى ئەۋە دەكا كە فرىشتەى جوانى دىتەپال، بىگومان ئەو فرىشتەيەش چەند سىفاتى تىدايەو شاعىر دەيەۋى ئەۋەش پوۋن بكاۋەو كە ئەم سىفەتەنى فرىشتە جوانەكە ۋالە شاعىر دەكا كە بىتەبزە، خەپە، گروگال. ئەو ھەستەى ۋا دەكا كە ئەو ھەموو كاردانەۋەى ھەبى بەھۋى ئەۋەيەو كە تابلۋى ھونەرى بۆى ساز و نامادە دەكا. لەسەرتاپاي ئەم وىتەجوانەى كە شاعىر نەخشاندوۋىتەى، دەتوانن بلىنن پىشۋازىكرىدى لە خۆشەۋىستى پىشۋازىكرىكى سەرەتايە، لە شىعەرەكانى دوايىدا

چونكه لاوتكم دېلك و وهفادرم بون
شهوانى تاريك له نازارم بون
چونكه لاوتكم راستم قىلمازيم
چونكه چاوبازيم به فيز و نازيم
چونكه جل پهنگاو پهنگى جادهنيم
چونكه قومارچى و فيزه باده نيم
چونكه نازانم نه كم و نه زور
رووى ماكياج بكم هر روزه به سد جور

هموو شو سيقه تانه ده ژميرى كه كچيكى هه لځه له تاو به سامان
و جوانى دنيا پيى هه لځه له متى و خوشى و شادى پيوه ندى نيوان
كچ و كورې تيدا ده بينيتنه وه. له سره تاشدا كچه كه شو پيسايه ش
نازانى و لى غافله كه هموو سامان و سرورته جيهان ناتوان
بزميهك، شادييهك، خورپه و خوشيهك، بو دله مردووهكان و چاو
به فرميسك و دلشكاوهكان بكړى، يان هيچ نه بى بتوان
جاريه جاريش بى، به شداريان پييكه له گه له شاههنگيره
سروژنهكانى عيشق. جا له برته وهى شاعر ناتوانى وهك شو درون
و هه لځه له تينرو فيلېزان بى و هر ساتيكى به جوړه جليكي
پهنگاو پهنگ له سر جادهكان چاوهروانى بكاو پاوى دله تينرووهكان
بكات و كاروپيشه قومارچى بى به هممووشى له دېلكى و
وهفادارى هى شو كه سهى خوشى دهوى و له پيناويدا له شهوانى
تاريك له نازارم بى بوى. شاعر له برته وهى ناتوانى هموو پوزى
پرو و دم و چاوى به سمدجوره ماكياج و دهامك دابوشى و
هر روزه به چندهما جوړى، بويه شو كچه شاعري ناوى، بهلكو(دون
جوان)يكى دهوى كه هم سيقه تانه تيدايى:

دون جوانك نيم سينگ دهره پرتم
له سينه ماكان تير بهگه پرتم

ناشكرايه كه يكمى لهو درده كوشندانهى كه تووشى كومه لگاي
نيمه بۆته وه و له سر هموو ژيانى پوزانه ماندا پهنگى داوه ته وه
نهميه، كاتى كوپيكى هزار دهيوى كچيك بكا به هاوسرى ژيانى
لوا پوزى، دهيين، چونكه هزاره و خاوه تهلار و كوشك نيه و
بهندهى سهره رزييه و بهندهى دولارو دينار نيه و له جياتى سامان
و پاره دليكى تانه مانى پيشكيش كردوه كه پريه تى له وهفادارى و
خوشه ويستى، نه مهش له لاي شاعر له هموو سامانى جيهان
به نرخته، چونكه نافهوتى و كوتايى نايى و هر دم گه نچينه يهكى
نهر و له بره چاوه. مروءه چى له پاره و سامان بكا له كاتيكدا دلو
دروونى ناسووده و گوشاد نه بى. مروءه چى له پاره و سامان بكا كه
خوى دوزاند. بويه كچه له خوباييه كه شو به كوره كه ناكاو دله
پر زامدارى پرسوتر دهكات. نه وه شاعري شو هويه به شاعر پرون
كردو ته وه:

چونكه هزارم خاوه تهلاريم
بهندهى سهره رزي بهندهى ديناريم

چونكه له جياتى ديارى ياسامان
پشه گه شم كردى دليك تا نمان

له كوتايى شيعره كهى هه مان مه بهستى پيشوو دووباره دهكات وه
كه پوختهى مه بهستى شيعره كه دهستيشان دهكا:

"به لى بويه تودل پر له قينى
له جهقى ريگا چاوت نامينى"

وه نه بى شو درده كوشنده هه هر له سرده مى شاعيردا
هه بو بى، بهلكو له سرده مى نيسناشدا هه يو بهر دهوامى سرده م
به سرده م پويشتوه، چونكه نه وهى تيبينى كراوه له كومه لگايه دا
ته پيو دواكه و تو وهى نيمه دا نه وه، كه شته سليهكان پوز بهر روزه له
زياد بوون و تمشه نه كردن و بهر و بازارى هر دم گهرم و لايه نه
نيجا بيه كانيشى وهك وهفادارى بو نمونه هموو كات دهرگانى
ژيانى به سرده اخراوه، بويه پاشكهوتن و پيشكهوتنى ميلهت بهر
پرانسيپانه به ستر او ته وه، جا شو لايه نه نيجا بيه انى كه له كومه لدا
هه نه له كاتيكدا بهر ويان نمان كومه لگا بهر و نمان و فهوتان و
شله ژان نه بى و نافرته والى دهكن چاوى له برامبر هموو
داخوازيه كانى دل بنووقينى و پرويكاته پاره و سامان و ماناكانى
خوشه ويستى بشيويى. ليزه دا پرسيارى كى گرنى سهرى خوى
هه لده دا.

نايا شاعر هر بهم شيوه بهر شين بووه بهر امبر به مه سه لى
خوشه ويستى، دهتوان و دلامى شو پرسياره بهدينه وه به وهى
بليين: په شينى شاعر بهر امبر خوشه ويستى وهك له
شيعرى(خو لوش) دياره، ماناى نه وه ناگه ينى كه شاعر له
سرجه م شيعره كانى په شين بووه، بهلكو زور شيعرى هه به
كه دهر برين له خوشه ويستى ژيانى خوشه ويستى دهكاو نه وه وهى
بيسه لمينى كه دهتوانى به وهى خوشه ويستى راسته قينه وه جيهان
و ژينگه يهكى خوش دابمه زرينى كه هموو دلمان تيدا ناسووده بن
و خهون و ناواته كانيان بهينه دى:

توخوا گيانه كم له گه له بيان زو
بهگه يه كوشكى بهر زى نازم زو
وهك بهيكه ريكى دهسكردى خويى
بمخه ژنى پر دليايى

ليزه دا بانگه وازى ياره كهى دهكا كه بهيانى زو بيه لاي و
بيگه يه نيته كوشكى بهر زى نازم زو، شو نازم زو وانهى كه به بى
بوونى شو ناتوانى بيگاتى و بهدهستى بهينه، بو داهاتوى گهش،
كه واته كاتى ژيانى كى پر خوشى و گوشاد بو شاعر دروست نه بى
كه خوشه ويسته كهى له گه ل بوليتى بهيانى بيو دهستى بگرى و
بياته كوشكى بهر زى نازم زو، نه گهر نه مه شتى بهگه ينى، نه وه
دهگه يه نى كه هر بهدينى دلخواز شاعر هموو نازم زو وانهى ديه
دى و دهكه يته ناو ژيانى كى پر ناسووده يى، كه واته مروءه نه ژير
سيهبرى خوشه ويستى راسته قينه دهسسته وه و تيرايى ديه ته وه

ئارەزوۋەكانى تېر دەبىي.

نوۋچدانى، خەونى، تۈزى گريانى، لەسەر ھەورى قزى خاۋى
يارەكەى كە بۇ ئەۋەى دلى پرنئىشو زامدارى ئۆقرەبگىرى و دابىركى
و ئەندىشەى چەند سالانى دابىركى و بىرنەكانى ساپىزىبى،
لەپاشان بە دەنگىكى بەسۈزۋە ھۆى ھاتنەكەى لەم شەۋە تارىكەدا
پروون دەكاتەۋە:

شاعىر ھەر بەۋەندەش ناۋەستى بەلكو داۋا لە خوشەۋىستەكەى
دەكا ھەر بە چاۋى پر خەو و بەپۇشاكى فرىشتەى خەو،
ھەناسەيەكى تر بېخىشتەسەر پەردى گولى ژيان، كە ديارە ھەناسە
بەخشىنەۋەش بە ھىماى دووبارە ژيانەۋە دىتەۋە.

ئەو ژيانەۋەش لەگەل خەندەيەكى پاكى بىگىرى، موچىكىك
دەخاتە سەر دلى شاعىر و دىل ئاسا دەيگىرى، لەپال ئەمانەشدا
داخى شەۋى درىژ كىدەكار، خرپەى دلى خۆى بۇ ھەلدەپىژى.

ۋەرە بەردەرگا بەچاۋى پر خەو

ھەر بە پۇشاكى، فرىشتەى شەو

ھەناسەيەكى بون خوشى ليۋان

نخىشە بەسەر پەردى گولى ژيان

بەجەندەيەكى پاكى بىگىرى

موچىك دلى ۋەك دىل بگىرى

ئا كپ كا داخى شەۋى درىژم

كە خرپەى دلى بون ھەلدەپىژم

ئەگەر تەماشى شىعەرەكە بىكەينەۋە، دەبىنن ئەو حالەتە

دەروونىيەى كە شاعىر تىيدا داۋاى لە خوشەۋىستەكەى دەكا كە

تۈزى بىننە ھاپىرى شەۋانى ناخوشى و نارەجەتى ژيانى

لەبىرپاتەۋە و ھەلدا گوىى لىبگىرى تا چى لەناۋ دلى دايە بە

پەنھانى و كپى كر دوۋە دەيەۋى ھەلپىژى، بەھمان مەبەست لە

شىعەرى (لەبەردەرگە) رەنگىداۋەتەۋە كە شاعىر لە شەۋىكى راشكاۋدا

دەچىتە پىش دەرگەى دلى خوشەۋىستەكەى تا بۇ تاقە شەۋىكىش

بى بىي بە ھاپىرى:

شەۋ راشكا

ئەزۋم شل بوو

مانگ بەتاقى ئاسمانەۋە ھەلپروگا

دەرگەكەم لى بىكەۋە

بۇ چىنى چەپكە نىرگىزىكى چاۋت

بۇ نوۋچ دانى

بۇ خەونى تۈزى گريانى

لەسەر ھەورى قزى خاۋت

لە ھىمىنى شەۋ كە رادەكشىۋ و مانگ ھەلدەپرووكى، شاعىر

دەبىنن لە پىش دەرگەى خوشەۋىستەكەى پاۋەستاۋە و ئەزۋى

شلىبوۋە، كەچى ئەو دەرگەكەى ئى ناكاتەۋە، ۋەك ئەۋەى گوىى ئى

نەبوۋە و بە خەيالى دانايى و دلە رەقەكەى تۈزى نەرم بكار سۈزى

ئى بېزى و دەرگەى دلى بۇيكاتەۋە، لە كاتىكدا باش دەرزانى مروۋ

لەكاتى تەنگەندە پەنا بۇ خوشەۋىستەكەى كەس دەبا كە تىيدەگاۋ

نەمىش لەو دەگا و زەمىنەى تىگەيشتن و ناۋىزانپوۋنى دلەكانىش

لەبارە دەتوانن شفرەى گىتوگوى يەكتىر بخوئىنەۋە، ئەۋەتا شاعىرى

عاشق بۇ چىنى چەپكە نىرگىزىكى چاۋى يارەكەى ھاتوۋە، لەگەل

يا ۋەك مۆمىك دەسوۋىم و دەتۈتەۋە

تروۋسكەى شارى يادگارىيەكانى رابىردوۋى خوشەۋىستى

بانكى كر دوۋە لەگەل سىماى مندالى و خەمە شۈرەبىيەكان كە

دارىكەۋ لىكەكانى شۈرەبىيەتەۋە، كە دەيەۋى غەمى خۆى ۋەك

شۈرەبى لىبكا لە درىژبوۋەۋە شۈرەبوۋەۋە بەتاۋ نازار و

ناخوشىيەكانى لىكداپرانى لە يارەكەى، ئەمانە تىكرا ۋاى لىكر دوۋە

بىرپارىكەدا كە يا بەدىدارى دلى شاددەبى و چەپكەنىرگىزى چاۋەكان

و نوۋچدان و خەون و تۈزى گريانى بەدەست دەھىنى، يان ۋەك

مۆمىك دەسوۋىم و دەتۈتەۋە.

گەيشتن بەيار- چەپكە نىرگىزى چاۋ+ نوۋچدان+ خەون+ تۈزى گريان

ئەگەيشتن- تۈۋەۋە ئاسا تا ئەمان و مردنى

كە لەم دىپەرى دوايىدا شاعىرىيەتى بەرجەستە دەبى كە خۆى

دەكاتە مۆم و ئەو شەۋە تارىكە پرووناك دەكاتەۋە تا دادەمركىتەۋە

لەپىناۋى گەيشتن بە دىدار، ھەر بەمەندەش راناۋەستى، بەلكو

دوپاتى دەكاتەۋە:

دەرگەكەم لى بىكەۋە

ھەر دلدارەكەى خارانە

ھەر كىلگەكەى بەر دەرگەكەم

ھەر قىۋوۋەكەى كرىۋە لىرەمى بارانە

ئەمەش ئەۋە دەسەلمىنى كە شاعىر نەگۈزاۋە و ئەم

خوشەۋىستى ناكە لەپىناۋى چەند ساتىكى كورت بۇ گەيشتن بە

مەرامىكى تايىمەتى خۆى، كە مەرام و نىازەكەى بۇ جىبەجى بوو لە

ناۋەراستى پىكاي ژيان دلدارەكەى بەجى بەئلى و ژيانى بىكاتە

دۈزەخ و ژيان و ژىنگەى ئى تارو بىزارىكا تا لە خوشى بىزارىبى،

بەلكو ھەر دلدارەكە و كىلگەكەۋ تىنۋوۋەكەى كرىۋە لىزەمى

بارانەكەى جارائەۋ نەگۈزاۋە لەمەشدا چەقى جەمسەرى ۋەقادارى

پىشان دەدات كە لەناۋ لاۋەكانى ئەو سەردەمەى ئىمەدا دەگەنەۋ

خوشەۋىستى زۈرەيان تەنيا بۇ گەيشتن بە مەرام و مەبەستى

دىارىكاراۋ نارەزوۋى مندالانە و ھىرەكارانە دەپوانفە ئەو مەسەلە

گرنگو چارەنوسىيە لىكەندەۋەكانىيان ۋەكو ھەتاۋى زستان زوۋ

دەرەۋىتەۋە، بۇيە لەلاى شاعىردا باشتەرە كچىك بىكۈزى لەۋەى گالانە

به ههست و سۆزى بکهى، چونکه به مانايه دى که ژيانى تىکېدهى و نهويهکى داهاتووش بشيويى و داهاتويان پەش بکهى، بهلام نهوه ئادگارى شاعير تهبووه و نيينه، بهلکو ئەم بۆ شتى لهمانه پيرۆزتر هاتووه:

شەو راشکا

ئەزبۆم شل بوو

مانگ بهتاقى ئاسمانهوه هەلپرووگا

دەرگەكەتم لى بکهوه

دار و بەردى بەر دەرگەكەتان هاتەنگا

دووباره باسى ئەو راشكان و ئەزبۆ شل بوون و هەلپرووكانى مانگى كردووه- كه دياره بۆ زياتر سەرنجراكيشان و دەستەمۆكردنى سۆزى كچهكه وا دووبارهى كردۆتهوه- كهچى دلدازهكەى دەرگاى لىناكاتەوه، كه له ئەنجامدا دار و بەردى پيش دەرگاكيانى به زمان هيناهه، ئەو گوزارشت لىكردنه لەم دىرهى كۆتايى تامىكى شاعيرانهى بهخشيوه به شيعرهكه له كاتىكدا جىگاى خويەتى ئامازەى بۆ بكري كه شاعيرى سەركەوتوو ئەو شاعيريه كه دەتوانى مامەله لهگەل وشەكان بەشيويهكى ئىستىتىكى بكاو هەريهكەيان له شويى ديارىكرادابنى گيانى ئەو سەردەمەيان بەبەردا بكا، كه لەمەشدا ئەو دەستەواژانەى له ژيانيدا هەيه زۆرن و بەكارهينانيان له شيعردا وینەو نمونەى شيعرى جوان دروست دەكەن.

له زۆر شيعرى تردا ئەو جوړه مامەلانەى كردووهو سەركەوتوانه لهگەل ئەو دياردانەى، يان دەستەواژانەى كه له ژيانى خويدا هەبووه، له شيعرهكانيدا بەكارى بردوون:

بىتك بووى دەسكردى خۆم گرۆشم بۆ دەبردى

لەسانى تەنيايم سكالام بۆ دەكردى

بهلام ئەمرو له دەورت گۆمەلى گرۆش بەران

تقري نهخشی پيرۆزى پەنجەى ميان هەلۆهران

شيلايان ئەو شوخيهى جى سەرنج بوو بۆ هەلبەست

ژنگيان خسته ئەو دلەى برد بوو بۆ ژير پتي مەبەست

گەواى تۆ دارشتهى دەستم بى و بۆ من نەيت

نيت بۆجى لەژۆر پيم ئەنجن به ئەنجن نەيت

لەم شيعرهيدا شاعير مامەلهيهكى زۆر واقعبينانەى لهگەل

مەبەست و چەمكى خوشەويستى و دەستەواژەى خوشەويستيدا

كردووه، له كاتىكدا دەتوانين بلين كه به بەشيك له دانپيانانى

تايهەتى خوى دەژميردري بەرامبەر به يارهكەى، كهچى له پىگای

شيعرهكەيدا جوړه مامەلهيهكى لهگەل ئاڤمىدى كردووه، له

مەبەستى ئەوه دەخوينەوه كه به فيرۆدانى ئەو هەموو

ماندووبوونەى دەگەينى، كه له پيتاوى خوشەويستەكەى

كيشاويهتى كه ببوه خەمپەوينيك بۆ شاعير و له ساتەكانى

تەنياييدا شاعير پەناى بۆ دەبرد، كه كەس نيينه گوى له سكالاً و

گلهيهكانى بگري له زەمەنه جەنجالەكەى شاعير، ئەم سكالای بۆ دەبا، كهواته دلدازهكەى لىرهدا زياتر وەك سەرجاوهى خەمپەوين و دلدانهوه بەرچەسته كراوه، ئەوهكو سەرجاوهيهكى حەسانهوى سينكىسى. كهچى هەر ئەو سەرجاوهيه مامەلهيهكى ترى لهگەل دەكري، لهكاتىكدا بەدەستى خوى وەك بتيك دروستى كردبوو خوشى كړنووشى بۆ دەبرد و خوشەويستانه دەپەرسى، كهچى ئەمرو كۆمەلى كړنووش بران و فيلزان و فروشيارانى عيشقى پاك، تقري نهخشی پيرۆزى پەنجەى شاعيريان لەسەر دالخوازهكەى هەلۆراند، كه بەمەندەش پانەوستان بەلکو شوخى ئەو خوشەويستەى شاعيريان شىلا كه بۆ مەبەستى سەرنج بوو بۆ شيعر لەلای شاعير ژەنگيان خسته ئەو دلەى كه پردبوو بۆ ژير پتي مەبەستى شاعير.

ئەوهى ناحەزانى عيشق مەبەستيان بى بۆ لىككردنى دوو دلداز، تەنيا به هەلۆدان بۆ گۆپىنى دلەكان جيبهجى دەكري، ناحەزان ناتوان جوانى و شوخ و شەنگى كچهكه لەدلى كۆرە لاوه خوشەويستەكەى بسپەنەوه چونكه هەموو ئاسمانى دلى ئەو بەئەستىرهى جوانى كچهكه پازاوهتەوه، لهكاتىكدا ئەو كچه، يان كۆرەكه هەلۆيستى خوى لەدەستدا و نەيتوانى بپيارى چارەنووسى يەكلاكەرەوه بدات، ئەوا به ئاسانى دەتوانن دلان لەسەريهكتر بگۆرن، ئەگەر گۆپىنەكەش لەلايهن كچهكه بوو ئەوا وەك چارەنووسى كچهكه و خوشەويستىيهكەى لای كۆرەكه بهو شيوه دەبى كه شاعير باسى دەكا:

گەواى تۆ دارشتهى دەستم بى و بۆ من نەيت

نيت بۆجى لەژۆر پيم ئەنجن به ئەنجن نەيت

ئەمەش ئەنجامى هەموو هەلۆيست گۆپىنيكه له هەر لايەكيان

بى، بەم شيوهيهش چيروكى خوشەويستيان كۆتايى دى و

هەمووشى دەپريتهوه.

هەمان حالەت له شيعرى (نيازيك هەلۆهرى)دا دووباره دەپريتهوه،

بهلام به نەخشاندنى وینەيهكى جياواز:

له شيعرىكى خەمپەوين

له دەفتەرى بچكۆلەى بيرەوهريما

له هەزاران شادەمار و مېشك و خوتنا

تۆمار دەكەم سەرگوزەشتهى

ئەو مېخەكەى

چەنەم شل بوو ئەوەندەى شيعرى بۆ بلين

له دوايشا كەبايى بوو

هەلەم وەراند خسته ژۆر پيم

لەم هەلۆيستەدا شاعيرى خاوەن هەلۆيست و يەك بپيار هەلى

بهرينى و بپخاته ژير پتي، چونكه خوشەويستى به زۆرى

زۆردارهكى ناكري و هەموو جيهان كۆپيتهوه ناتوانن دليك والى بکەن

يەكيكى خوشبووى كه له خويايى بى و ئەو كۆرەى خوشيويستوه

و کچه که دهگنه نوخته ی پیکه‌یشتن و لیکه‌الی بوون، که نه و پیکه‌یشتنه گیانی‌ش پوویدا، کوتاییه‌کشی به‌خوشی ده‌بی. ده‌توانن ژيانیکی خوش و شاد پیکه‌یشتن و وچه‌ی نوی بو ژيان به‌ره‌مېشتن. و نه‌بی شاعر هر له‌م بوارانه‌دا کاری کردی، به‌لکو زور شاعرانه په‌رده له‌سر نه و راستییه‌ شاروانه هله‌ده‌داته‌وه که له چاوی کچی خوشه‌ویست په‌نگده‌داته‌وه، هله‌سوکه‌وتی کچه ناشکرا ده‌کا و له کچه که ده‌گه‌ینی که خوشه‌ویستی ناتواندری بشاردیته‌وه، به‌لکو لیرده‌دا لیرالی و سهره‌ستییه‌ک ده‌داته مه‌سه‌له‌ی خوشه‌ویستی که له هه‌ست و هوشی نه‌وکسه سهره‌لده‌دا که که‌وتوته ناو دنیای خوشه‌ویستی، نه‌وه بووه هو‌ی نه‌وه‌ی که خوشه‌ویستییه‌ک بی له‌و مه‌سه‌لانه‌ی که که‌س ناتوانی بشاریته‌وه:

شهرم مه‌که به‌ناوی پروت
ناوم یته پر به‌گرووت
با له به‌کتر ناشکرا بین
ناک‌ی له‌ناو ناگرا بین
نه‌تو(خوشکه‌ی) نه‌من(کاک‌م)
خوشه‌ویستی ده‌روون پاک‌م

لیرده‌دا مه‌سه‌له‌یه‌ک دیته‌ گورې جینگای خویه‌تی ناماژدی بو بکری، که پیوه‌ندی به‌ ده‌رووناسی جوولانه‌وه‌ی مروغه‌ هیه، نه‌ویش که پیاو ناتوانی خوشه‌ویستی خو‌ی بو یه‌ک ده‌قیقه‌ش بشاریته‌وه، به‌لام رقی خو‌ی چهند سال ده‌توانی بشاریته‌وه، که‌چی نافرت به‌ پیچه‌وانه‌وه خوشه‌ویستی خو‌ی پی ده‌شاردیته‌وه‌و رقی خو‌ی پی ناشاردیته‌وه. نه‌م تیگه‌یشتنه ده‌تواندری له‌ شیعری(کاک) وهریگری، که هرچه‌نده کچه‌که هر به‌کاک ناوی شاعری ده‌مینا، به‌لام شاعر گه‌یشت‌بووه نه‌و قه‌ناعته‌ی که نه‌و خوشی ده‌وی، به‌لام شهرمی کچانه و ترسی له‌ کومل و نه‌وه‌ک نه‌گر به‌ شاعری وت و به‌ناوی پروت ناوی هینا و نه‌وا شاعر به‌ چاویکی سووک ته‌ماشای بکات، چونکه له‌ کومل‌گای نیمه‌دا شتیکی ناشکرایه که زه‌مین به‌ خوشه‌ویستی ته‌سکو له‌ بارنیه و که‌سایه‌تی کچه‌که له‌سر نه‌وه پاده‌وستی که هه‌تا میزد ده‌کات خو‌ی له‌ هه‌موو شت بیاریزی، به‌ تاییه‌تی له‌ مه‌سه‌له‌ی خوشه‌ویستی، که زور تیروانینی ته‌سک و نا‌ناشکرای تی ناخاندراوه. نه‌گر میه‌وی- واته‌ نافره‌ته‌که- بشیکات ده‌بی به‌ نه‌ینی بی، نه‌گر نا نه‌وا کچه‌که به‌ چاویکی سووک ته‌ماشای ده‌کری و زورجار ده‌گاته نه‌و قوناغه‌ی کچه‌که ده‌مینته‌وه، که به‌م شیوه‌یه‌ش کومل تاکیک له‌ ده‌ست ده‌دا، نه‌مه‌ش چاره‌نووسی هه‌موو جیهانه و ناتوانین لینی ده‌ریازین نه‌گر به‌مانه‌وی هاوسه‌ری راسته‌قینه‌ی خومان هله‌بزیترین که پیش نه‌وه‌ی له‌گه‌ل پاره و سامانمان بدوی له‌گه‌ل گیانمان تیگه‌لاو بیی هر چونی بی، ده‌توانین هېچ نه‌بی به‌شداري هیوا و خوزگه‌ی شاعر بکه‌ین له‌که‌م کردنه‌وه‌ی موعانات و ناخوشییه‌کانی له‌وه‌ی هرکه‌س له‌لای

وه‌ک هېچ نه‌بوویه‌ک ته‌ماشای بکاو هېچ ریژیک بو هه‌ست و سو‌زی دانه‌نی و ریژ له‌ هه‌ست و نه‌ستی نه‌گری و هه‌مووکات وا هه‌ست بکا که کوره‌که سووتاوه، برژاوه، ناگری تیښه‌ریووه، تا بیته لای و کرپوش ببا که هینمای زه‌لیلپوون ده‌گه‌یه‌نی. له‌ کاتیکدا شاعر به‌ هه‌لویستی پولاین به‌رامهر نه‌و جه‌نگه‌ ده‌روونییه‌ی خوشه‌ویسته‌که‌ی بوته‌وه، هر له‌ شیعریکی دیکه‌ی به‌ناوی (له‌ ده‌ستم دی) ده‌توانی هه‌موو نه‌و نه‌ینیانه باس بکا که له‌گه‌ل کچه‌ بیوه‌واو هه‌لخه‌له‌تاوه‌که‌ی ناشکراو ریسوای کو‌ری عاشقانی بکا تا بیی به‌ پهند بو هه‌موو نه‌وانه‌ی که گالته به‌ سو‌ز و هه‌ستی ناشق ده‌کن و به‌ناوی پیروزی عیشقه‌وه له‌سر میزی قوماردا قومار به‌ چاره‌نووسیان ده‌کن، که‌چی رقی پیروزی شاعر پنگای نه‌داوه نه‌و شتانه بکاو هه‌رده‌م به‌ چاویکی ریژه‌وه روانیویه‌تیه نه‌و پابردووه و خو‌ی به‌ مروقیکی بی نه‌زموون و دل‌په‌ق و قینه‌لگر پیشان نه‌داوه، نه‌گر له‌ کاتیکدا بزاندري که رقی شاعر رقیکی پیروز و به‌رزه و له‌سر هه‌موو ماناییکه‌و قینه‌لناگری و خوشه‌ویستی و مانا پیروزه‌که‌ی بو مه‌به‌ستی تاییه‌تی خو‌ی به‌کارناهیی، ده‌شزانی هه‌موو جیهان پری کچه، به‌لام نه‌م له‌ دواي کچیکی واده‌گه‌ری که پیش نه‌وه‌ی له‌گه‌ل شتی تری شاعر تیگه‌ل‌بی له‌گه‌ل گیانی تیگه‌لاو ده‌بی:

له‌ ده‌ستم دی
کات‌میری گاه‌رافیت بوه‌ستیم
له‌ ده‌ستم دی
نه‌لته‌ی په‌نجه‌ت بی فری دم
نامه‌ی به‌خت بسووتیم
تا ده‌گاته نه‌وه‌ی که بل‌ی:
به‌لگه‌م پیته
هزار به‌لگه‌ی ناشکراو روون
به‌لگه‌ی چوارسال پیکه‌وه‌بوون

له‌ نه‌جامدا رقی پیروزی شاعر وای ئی ده‌کا بیر له‌ هېچ نه‌کاته‌وه، چونکه:
خوشه‌ویستیت
نه‌ه‌دیگه
خو‌نی هه‌لچووم ده‌خواه‌وه

نافره‌تیش ده‌بی نه‌و هه‌لویسته‌ی شاعر بنرخینی و هه‌ست به‌وه بکا که هه‌ستی شاعریش زور جیاوازه له‌گه‌ل هه‌ستی که‌سانی ناسایی تر، شاعر پیش نه‌وه‌ی جوانی و سامانی نافره‌ته‌که‌ی بویی، گیانیکی پر هه‌ستی ناسکی گره‌که و ده‌یه‌وی له‌ دواي نافره‌تیک بگه‌ری له‌گه‌ل گیانی بدوی. کاتی نه‌و نافره‌ته‌ی دیته‌وه نه‌وا ده‌وله‌مندترین که‌سه‌و ناو پر کچیکی تر ناداته‌وه ته‌نیا حیساب بو نه‌و نافره‌ته‌ ده‌کا که خوشی ده‌وی و له‌ پیناوی نه‌ودا ده‌وی و ده‌مری. به‌مه‌ش نامانجه‌کانی خوشه‌ویستی دیته‌دی و کو‌ر

خۆشه‌وێستی واش هه‌یه‌ که‌ به‌ ئەندازە‌ی سالیکی دوازدە‌ و‌ شه‌ ناچرینیتە‌ گۆی کۆرە‌که‌، زۆر قسە‌کردنیش مانای زۆر و‌خۆشه‌وێستی نییه‌، بێدە‌نگی جوړیکە‌ له‌ خۆشه‌وێستی. شاعیریش ئەو یروباوە‌پانە‌ی سەرە‌وێ له‌ شیعری (خۆشم ئەوێ) چرک‌دۆتە‌وه‌، که‌ ئیلهامی کۆیلە‌ی یە‌که‌می له‌ گۆرانییه‌کی گۆرانیبێژی عەرە‌بی فە‌یرۆز و‌ەرگرتووه‌:

خاتوونە‌که‌م

بێستووتە‌ ئاسمان چە‌ند دووره‌

من بارتە‌قاي دوری ئاسمان

خۆشم ئەوێ

گیانە‌که‌م تۆ نووسراویکی

دێرت به‌ قە‌د تالی پەرچە‌م

من چوار ساله‌ ئەتخۆشمه‌وه‌

چە‌ند بالی بیرم لێک ئەدە‌م

نە‌تیر ئەبم نه‌ تێت ئە‌گە‌م

زۆرجار رقی پیرۆزی شاعیرانە‌ تە‌نیا پە‌خنە‌ی له‌ کۆمە‌ل پێدە‌گری، بە‌لام ئەو شیعیرانە‌ی که‌ لە‌سە‌ری دواين لای ئێمه‌ به‌شیکە‌ له‌ شیعری عاشقانە‌ی ئەم‌ڕۆمان که‌ پێگا بو‌ لاوان پوون دە‌کاتە‌وه‌ و‌ پێشانیان دە‌دات چۆن خۆشه‌وێستی بکە‌ن. به‌ کورتی هونە‌ری خۆشه‌وێستییان فێردە‌کات.

له‌ پال ئەمانە‌شدا خۆشه‌وێستی لای شاعیر نە‌مره‌ و‌ بە‌رە‌وامه‌. له‌گە‌ل ئەو بۆچوونانە‌ی دەرمان‌پری (زمان و‌ شیوان) لای شاعیری ئەم لێکۆڵینه‌وه‌یه‌مان سادە‌یه‌ و‌ له‌ ئاستی هونە‌ریکی قوڵدانیه‌. ئە‌گەر به‌راورد بکړیت له‌گە‌ل (زمان و‌ شیوان) لای شاعیرانی وه‌ک (جە‌لال بە‌رزنجی، دلشاد عە‌بدوللا، هاشم سە‌راج، سە‌باح پە‌نجەر، ئە‌حمە‌دی مه‌لا، ئازاد سو‌جی) هە‌ست به‌ ئاستی جیاوازی هونە‌ری دە‌کړیت. ئە‌مه‌ش به‌لگە‌ی ئە‌مه‌یه‌ که‌ شاعیر له‌ قاوغيکی سەرە‌تایی ماوه‌تە‌وه‌ و‌ پێشکە‌وتنی زۆر سنوورداره‌.

ئە‌نجام

له‌ ئە‌نجامی ئەو لێکۆڵینه‌وه‌ماندا لە‌سەر چه‌مکی خۆشه‌وێستی له‌ شیعەرە‌کانی (عە‌بدوللا پە‌شیو) دە‌توانین ب‌لێن گە‌یشتووینە‌ته‌ ئەو ئە‌نجامانە‌.

١. زمانی شیعری خۆشه‌وێستی زۆر سادە‌ و‌ ئاسانە‌ و‌ دووره‌ له‌ زۆر له‌خۆکردن و‌ خۆخستنه‌ ژێر دە‌مامک و‌ لە‌ژێر پە‌رده‌یی و‌ دوو‌پوویی.
٢. هە‌ل‌پ‌یستی شاعیر زۆر پ‌ولاییه‌ و‌ خۆله‌دە‌ستدان و‌ خۆد‌پ‌اندنی تێدا نییه‌.
٣. مە‌سه‌له‌ی خۆشه‌وێستی لای شاعیر پ‌یروژه‌ و‌ بو‌ مە‌به‌ستی تاییه‌تی به‌کارنە‌هاتووه‌.
٤. عیشق لای شاعیر بە‌رە‌وام و‌ نە‌مره‌.
٥. زمان و‌ شیوان لای شاعیر له‌ ئاستی هونە‌ریکی قوڵدا نییه‌.

خۆیه‌وه‌ راستگۆیانە‌ و‌ بێ پە‌رده‌ پێوه‌ندی له‌گە‌ل یە‌ک ساز بە‌هین شاعیر له‌ زۆر پە‌فتاریدا دە‌یه‌وی مامە‌له‌یه‌کی ساکار و‌ بێ زۆر له‌خۆکردن له‌گە‌ل ئە‌قیدارە‌که‌ی بکا و‌ پێناسە‌ی خۆی بو‌ بکا و‌ خۆی بناسینی، به‌ سادە‌یی وه‌ک سادە‌یی ناوی نیشتمانە‌که‌ی که‌ کوردستانه‌. لێره‌دا ئەو پێکه‌وه‌گریدانە‌ی شاعیر پێشان دە‌دا، که‌ دە‌شیه‌وی (من+ کوردستان) ناشکرا و‌ پوونین و‌ شتی زیادمان نییه‌ و‌ له‌ مە‌سه‌له‌کانی پیاکاری و‌ خۆبه‌زلزانی و‌ خۆشاردنه‌وه‌ له‌ ژێر پە‌رده‌ و‌ دە‌مامک نازانین:

بە‌لێ سادە‌م

سادە‌م و‌ هە‌رسادە‌ش دە‌بم

و‌ه‌کو ناوی نیشتمان

شاعیر زۆر راستگۆیانە‌ مامە‌له‌ی له‌گە‌ل خۆشه‌وێستە‌که‌ی کردووه‌، بو‌ شاعیرانی پوون کردوته‌وه‌ که‌ ئەم-وانه‌ شاعیر- هە‌ردە‌م سادە‌ و‌ ساکارانە‌ دە‌مینێقه‌وه‌. شیعری سە‌رکە‌وتوو ئە‌وه‌ دە‌سه‌لمینێ که‌ راستگۆیانە‌ شتە‌کان دە‌ری‌پ‌ین، که‌ بە‌راستی شاعیر توانیویه‌تی ئەو خاڵه‌ بپێکی و‌ شیعریکی سە‌رکە‌وتوو بە‌ره‌مه‌به‌ینێ، ئە‌وه‌تا شاعیر چۆن خۆشه‌وێستە‌که‌ی ئاگادار دە‌کاتە‌وه‌ که‌ لێی نە‌گۆی و‌ بێته‌ لای و‌ خوشی بو‌، چونکه‌ نایه‌وی درۆزن و‌ فیل‌بازی و‌ سادە‌یه‌یه‌که‌ی خۆی بد‌پ‌رینێ و‌ هە‌ستی ئەو بشیوینی و‌ قوماڕ به‌ گە‌وره‌ترین و‌ پ‌یروژترین شت بکا که‌ هە‌ستی خۆشه‌وێستییه‌:

هە‌موو پ‌وژی

خوێنی (زین) لێک له‌ خە‌نجەرماندا دە‌چوێ

گەر بێته‌ لام و‌ریای خۆت به‌

خۆشت نە‌وێم لێت نە‌گۆی

زۆرکە‌س زۆر نا‌راستگۆیانە‌ و‌ به‌ د‌ل‌یکی ئاپاک دە‌یانە‌وی خۆشه‌وێستی بکە‌ن و‌ هەر بو‌ مە‌به‌ستی تاییه‌تی خۆیان پێوه‌ندی له‌گە‌ل ئافره‌ته‌که‌ دە‌به‌ستن و‌ تە‌نیا تە‌ماشای ئافره‌ته‌که‌ دە‌کە‌ن وه‌ک ئامرازیکی پ‌رکردنی شه‌ه‌وه‌ت و‌ سینکسبازی، بە‌لام شاعیر ئەو شتانه‌ قبوول ناکا و‌ زۆر راستگۆیانە‌ مامە‌له‌ له‌گە‌ل ئەو کچه‌ ده‌کا که‌ خوشی ده‌وی و‌ ده‌یه‌وی پ‌نی ب‌لێ که‌ ئەو خوشی و‌یستوی وه‌ک ئاسمان که‌ چە‌ند دووره‌ ئە‌وی به‌ ئە‌ندازە‌ی ئەو دووریه‌ی نێوان ئاسمان و‌ زه‌وی خۆشده‌وی و‌ به‌ قو‌لایی دە‌ریا و‌ به‌ قە‌د قو‌ولی گشت دە‌ریاکان هە‌روه‌ها ده‌یه‌وی خۆشه‌وێستە‌که‌ی به‌ نووسراویک ب‌چوونێ که‌ د‌ی‌ر‌یکی به‌ قە‌د تالی پەرچە‌م بو‌ ماوه‌ی پێکه‌وه‌بوونیان دە‌یخویننه‌وه‌، ئە‌وه‌تا شاعیر چە‌ند بالی بیرى لێکده‌دا که‌چی نە‌تیرده‌یی و‌ نه‌ دە‌شتوانی ب‌یخوینیتە‌وه‌، خۆشه‌وێستی راستە‌قینه‌ش ئە‌وه‌یه‌ هە‌موو ماناکانی له‌خۆگرت‌ب‌ی و‌ خۆشه‌وێستە‌کانی هە‌موو کات و‌ ساتی نه‌ له‌ د‌یتن و‌ قسە‌ی یە‌کتر تیر نە‌بن و‌ نە‌به‌ تە‌واویش له‌ یە‌کتر بگە‌ن. بە‌م شیوه‌یه‌ش خۆشه‌وێستی بە‌رە‌وام دە‌بی و‌ هە‌موو پ‌وژی زیاتر نو‌ی دە‌بێته‌وه‌ و‌ شتی نو‌ی ئی د‌یتە‌ بە‌ره‌م.

تێبینی:

٢. عەبدوللأ پەشیو: بتي شکاو، چاپی (١)، چاپخانه ی شیمال، کەرکوک (١٩٦٨).
٣. عەبدوللأ پەشیو: شەوانامە ی شاعیریکی تینوو، چاپی (١)، چاپخانه ی الجاحظ، بەغدا (١٩٧٢).
٤. عەبدوللأ پەشیو: شەو نییە خەوتان پێو نەبینم، چاپی (١)، چاپخانه ی الحوادث، بغداد (١٩٨٠).
٥. سمیر الشیخانی: حصاد الفكر العالمی، چاپی (١)، چاپخانه ی دار العلم للملایین، بیروت، (١٩٨٠).
٦. فاروق الشوشه: احلی (٢٠) قصائد فی شعر العربی، چ (١)، م دار العودة، بیروت (١٩٨٠).
٧. د. عزالدین مصطفی رسول: الواقعية فی الادب الكردي، چ (١)، م بیروت

ئەم بابەتە وەك لێكۆڵینەوێهێك بۆ وەرگرتنی بېروانامە ی بەكالۆریۆس پێشكەش بە سەرۆكایەتی بەشی زمانی كوردی كۆلیژی پەروەردە ی زانكۆی سەلاحەدین كرا، بەپلە (نیمتیا) وەرگیراوه و نمرەكە ی (٩٨٪) بووه كە بۆ سالی خویندنی (١٩٩٦-١٩٩٧) بە یەكەم دەرچوو لەسەر ئاستی بەشی زمانی كوردی. لێرەدا بەبێ هیچ زیاد و كەمكردنێك بلاوی دەكەمەوه.

ك. ح. د.

سەرچاوهكان:

١. عەبدوللأ پەشیو: فرمێسك و زام، چاپی (١)، چاپخانه ی شیمال، کەرکوک (١٩٦٨).

سەمەڭ شېئىر لەبەسنەلەك زووروودا قەسەك دىنەك لەسەر شېئىر (شەونۇزى نامۇپان) ۋە مەبدوللا پەشپو

جەبار سابىر

مىڭ تىكەلەيەكە لەسروشت ۋە مىڭ مۇقائەنى خۇدى
خۇي، سىروشت كاردانەۋەي سايكۇلۇزى سەنگىن لەسەر مىڭ
دادەنىت بەرادەيەك كەسروشت كۆتۈرۈلى ھەموو بوون ۋە كەينۈنى
مىڭ كىرەۋە، ئەمەشە ۋە مىڭ مۇقائەكات زۇر گىرۇدراۋى سىروشت
بىت بەجۇرىك خۇي بىكەتە قوربانى، ۋەك چۇن بەدىرۋىيى مىڭۋى
مۇقايەتى ھەمىشە مىڭەكان لەپىناۋى زىدو نىشتەمانى خۇياندا
جەنگاۋى ۋە شەمىد بوون ۋە بەردەۋامىش مىڭ ئەم ئامادەيەيى زىاتىر
لادروستەبىت. لىزەدا ھەردو لايەنى جەستەيى ۋە رۇخى مىڭ ئەم
ئامادەيە دەسازىن، چۈنكى مىڭ تالەپروۋى سايكۇلۇزىيەۋە
ئاۋىتە سىروشت نەبىت ئاتۋانى ۋەك جەستە بەناۋ ۋە سىروشتەدا
بەگىرەت ۋە گەشت ۋە سەيران سازكات ۋە ئاۋچەيەكى كۆيىستانى
بەداروۋ دەرەخت ۋە گۈل ۋە گۈلگىيا رازاۋە بىكەتە شوۋىنى ھەۋانەۋە
پشودانى خۇي.

گەر بۆكەسىكى ئاسايى نىشتەمان تەنيا شوۋىنى زىان ۋە
مىڭنىكى ئاسايى بىت، ئەم بۆكەسىكى ئەندىشەندو خاۋەن
پىرۇزەۋ بەرنامە بۇ خەمەتى نىشتەمان ۋە كۆمەلگەكى نىشتەمان ماناۋ
تىگەشەتنى زۇرتەۋ تەنيا بۇ مىڭ ۋە زىانە ئاسايەكە نىيە، ئەمەش
لەۋە ھاتوۋە ئەۋكەسەخاۋەن ھەستە دەپەۋىت بەھرە لەزىيان
ۋە گىرەت ۋە نىشتەمان لەپروۋى سايكۇلۇزىيەۋە ئاسوۋەيى بىداتە ئەم
ئەمىش لەپروۋى مادىيەۋە، ۋەك پىرۇزەۋ پىلاننى پىشەكەۋەن خاۋانە
خەمەتى نىشتەمان بىكەت. رەنگە بۇشاغىر سەختەين مەسەلە دورى
بىت لەنىشتەمان زىدى لەدايك بوون، چۈنكى شاعىران كەسانىكى
ھەستىارن ۋە زىاتىر سۆز بەسەرياندا زالە، ھەمىشە لەگىرەننىكى
بەردەۋامدان بۇ مەنالى ۋە نىشتەمان، شاعىر دەۋرات ۋە لەۋاۋى خۇيەۋە
نىشتەمان مەنالى جىدەھىلى. ئاليزەۋە دەگىرەت قەسەلسەر شىعەرىك
بەگىن كەشاعىرىك نوسىۋىتى زىاتىر لەسى سالا ئاۋارەۋ
پەراگەندەيە لەتاراكەدەۋى، كەمەر لەسەرەتاۋە ئەۋەمان
لادروستەبىت كەشاعىر ھەرچى بنوسىت رىشەكەكى دەچىتەۋە سەر
خۇشەۋىستى نىشتەمان ۋە گەرانەۋە بۇمەنالى ۋە بۇ زەمىنەك كەلىۋە
ھاتوۋە.

شەونۇزى نامۇپان ئەم شىعەرىيە كەدەمانەۋىت لىيىدوۋىن،
ئەم شىعە خاۋەنەكەكى (مەبدوللا پەشپو) ۋە لەۋسكۇ نوسراۋە،
كەنەۋەكات شاعىر ماۋەي چەندەسالىكە لەۋشارە دەۋى، زەمەنى
بلاۋبوۋەنەۋە خۇيىندەۋەي لەلەيەن خۇيىنەۋە زۇرداۋەكەۋتوۋە،
دور لەھەرچۇرە مۇجامەلە ھەمەسەتەك دەگىرەت ۋەك يەكەك
لەشىعە جۈانەكانى كورد لىيى بىرەن. ئەگىرەت ئاۋنىشانى شىعەر
ياھەر كارىكى تىرى ئەدەبى كىلىتەكى باش بىت بۇ كىرەۋە
شەونۇزى نامۇپان ئەم شىعەرىيە كەدەمانەۋىت لىيىدوۋىن،
ئەم شىعە خاۋەنەكەكى (مەبدوللا پەشپو) ۋە لەۋسكۇ نوسراۋە،
كەنەۋەكات شاعىر ماۋەي چەندەسالىكە لەۋشارە دەۋى، زەمەنى
بلاۋبوۋەنەۋە خۇيىندەۋەي لەلەيەن خۇيىنەۋە زۇرداۋەكەۋتوۋە،
دور لەھەرچۇرە مۇجامەلە ھەمەسەتەك دەگىرەت ۋەك يەكەك
لەشىعە جۈانەكانى كورد لىيى بىرەن. ئەگىرەت ئاۋنىشانى شىعەر
ياھەر كارىكى تىرى ئەدەبى كىلىتەكى باش بىت بۇ كىرەۋە
شەونۇزى نامۇپان ئەم شىعەرىيە كەدەمانەۋىت لىيىدوۋىن،
ئەم شىعە خاۋەنەكەكى (مەبدوللا پەشپو) ۋە لەۋسكۇ نوسراۋە،
كەنەۋەكات شاعىر ماۋەي چەندەسالىكە لەۋشارە دەۋى، زەمەنى
بلاۋبوۋەنەۋە خۇيىندەۋەي لەلەيەن خۇيىنەۋە زۇرداۋەكەۋتوۋە،
دور لەھەرچۇرە مۇجامەلە ھەمەسەتەك دەگىرەت ۋەك يەكەك
لەشىعە جۈانەكانى كورد لىيى بىرەن. ئەگىرەت ئاۋنىشانى شىعەر
ياھەر كارىكى تىرى ئەدەبى كىلىتەكى باش بىت بۇ كىرەۋە

سەراپاگىرە ئىنسان ھەموى واىە، ھەرسەيرانگەيەك ئاوى لىنەبىت ناپىتە سەيرانگەيەكەس روويتىناكات بەلام گىرتى كورد ھەرنەوئىيە بەتەنيا بەلكو ئەوئەشە كەلەئاوى كانىدا پاكىو بىگەردى دەبىننەتەو پىنوايە ئەوئەتەنيا ئاوى كانىيە دەتوانى تىنوتى ئىنسان بىشكىنى.

نەمى شاعىرىش ئەوئەندە گىرداوى نىشتانەكەيەتى كەھەرئاوئىك بىيىنى بى گۆندانە ئەتەككەتەو رەچاكردىنى دابو نەرىتى مۆسكۆ وەك خۆى دەلى بىنى پىو دەنى، بىن پىوئەنەنىش جالەتىكى سادەو ساكارى خەلكى گۆند نىشىنى گۆندە كەلەسەر كانىيەكە رادەكشى و دەم بەپووى ئاوەكەو دەنى و تاتىنوتى دەشكى ئا و دەخواتەو، لىرەدا دەكرى ئەو بىيىنەو لەپەشىوئا كەپىمان دەلىت مەركوپە سادەو ساكارەكەي (بىركۆت) مو لەخۆم نەگۆراوم. ئەو پىنوايە رىشەي ئەم ئاوە گەرلەكوردستانىش نەبىت ئەو شىرئاوەكەيان لەسەرچاوەي ئاوەكانى نىشتانەكەيەو دەى. لەھەر كۆى كانى بىيىم / دلم / وەك لەزوانى يەكەم / دادەخووبى، رادەچلەكىم / پىش ئەوئەي بىنى پىوئەي، / لەبەردەمبا / بەھىمنى چۆك دادەدەم، / قەزەي سەرى، / وەك شابىسكى شۆرە ئىك، / شانە دەگەم، / چۆنگە مەن وام بەبىردادى، / كەشیرئاوى گىت گانەكان / لەبىشمانى مەن رادىا گەر وردتر لەم وئە شىعەرپە كۆرتە بېوانىن ئەوسا پەي بەناسكى شىعەرەكەو سەلىقەي شاعىرەكە دەبەين لەوئەي چۆن بابەتەكان لەپەكتر نىك دەخاتەوئە بۇ خالى ھاوئەشىيان دەگەرپىت. كانى ياخود ئا و ھۆى بەردەوامى ژيانە، ئىنسان رەنگە بتوانىت دەستبەردارى ھەموو ئەوشتانە بىت كەلەسروشقا مەن ئىتەر خواردەمەنى بىت ياخود شەلمەنى، ئەتوانى گۆشت نەخوا وەك چۆن لەئىستادا دەيان دەستەو گروپ مەن بوونەتە رووئەكى وازيان لەخواردنى گۆشت و چەورپەكان ھىناو، ھەيە ھىچ شەلمەنى و شەربەتىك ناخو بەلام كەس ناتوانى واز لەخواردنەوئەي ئاوبىيىت و ئاوەخواتەو، لىرەو ئەوئەمان دەستەكەوئە كەئىنسان بى ئا و ھەلناكات، واتا ئا و بەردەوامى دەدات بەژيانى زىنەدەوران كەئىنسان سەرورەپانە. دواتر قەزەي سەر كانىيەكە بەشابىسكى ئىن دەچوئىنى، واتا كانى و ئىن لای پەشىو دەبەنە يەو بەردەوامى بەژيانى ئەم دەدەن، ژنىش وەك كانى ھۆى بەردەوامى و مانەوئەي ژيانى ئىنسانە بەتاپەت بۇ پىاو كەھەرگىز بى ئىن ھەلناكات و لەدواي ئا و تىنوتى پىاو ئىن دەيشكىنى.

سادەيى ئەوئەو رستەداو قولى لەپوانىن و ئاوەرۇكدا پاىەيەكى سەرەكى سەرەكەوتنى ھەرشاعىرىك پىكەدەھىنى، تەمومژ خوينەر لەھەرنوسىيىك دوردەخاتەو چجاي ئەو ئوسىنە شىعەرپىت، كەشىعەر بۇخۆي جەماوەرپىتىن ژانرى ئەدەبىيەو خەلكى سادەو خەلكى نوخبەش دەخويننەوئە ھەرىكەو بەجۆرىك چىزى ئىوئەردەگىر. پەشىو ھەر لەسەرەتاو تادەمى ئەمۇش بەسادەيى دواوئە ئەوسادەبىيەش ئەوئە گەياندۆتە ئەو پاىەيەي ئىستە لەشىعەرى كوردىدا ھەيەتى. فراندۆ دى سوسور پىنوايە (قەسەي شاعىر لەسىستىكى نىشانەيى جىاواز لەگەل سىستىمى

بەسەختىر قۇناغدا تىدەپەرى. شاعىرىش بەھۆى نەبوونى ھۆكانى پەيوئەندىيەو بەدەگمەن ھەوالى پىدەگەيشت و دەيتوانى ھەوالى خۆى بىزىرى لىرەشەوئە تاكە پەناگەي ئارام بۇ شاعىر شىعەرەو لەپىگەي شىعەرەو خۆى لەو سۆز و ھەستە خالىدەكاتەو كەبۇ نىشتان ھەيەتى، واتا لەنەبوونى كەسى دووئەدا ئەم شىعەر دەكاتە كەس و قەسەي خۆى بۇ دەكات شىعەرپىش وەك ھەمىشە بەدەنگىيەو دەچىت و لەتوئى وئەو دىرەكانىدا ھەست و نەستى ئەمى شاعىر تۆماردەكات و بەدەرىزايى سەردەمەكان ھەلەدەگىرت.

لەھەر جىتەك چابىيىم / دلم / وەك لەزوانى يەكەم، / دادەخووبى، رادەچلەكىم، / سەرسام دەوئەست لەبىئا، / وائەدەگەم، / لەجاي مەرا دەست پىدەگەن / چاىەكانى ھەموو دىئا! دەكرى سەرەتا لەخوئەو دەست پىكەيىن كەھالەتىكى زۆر دەگمەنەو زىاتر كەسەك باوئەرى پىيەتى كەزۆر عەشقى شتىك يا مەسەلەيەك بىت وەك لایەنىكى سۆفەگەرى يان عارفانە باوئەرى تەوايى پىنى ھەبىت، پەشىوئىش ئەوئەندە لەيادەوئەرى نىشتان و سروشنى نىشتانەكەيدا دەزى بەبىيىنى چىاواكانى كەدووسمبولى مانەوئەو جوانى نىشتانەكەي خۆيىن دەلەخوئەي پىدەكەوئىت. كوردو چىا پەيوئەندىەكى رۇحىيان پىكەوئە ھەيە، بەجۆرىك كورد مانەوئەي خۆى دەبەستىتەو بەبوونى چىاكانەو پىشى واىە تاجىابىيىنى كوردىش دەمىنى، ھەزاران سالە بەھۆى چىاكانەو خۆى لەبەردەم ھىرشى داگىرەران و دوئەمانىدا راگرتوئەو بەردەوام لەكاتى لىقەومان و ھەلاتندا چىاكان سىنگى رەقىيان بۇ كورد بۆتە باوئەشكىنى نەرمو ئاوەلاو دالەدى كوردىيان داو، ھەرنەمەشە واى لەكورد كوردوئە كەتەنيا چىاكان بەھاوئەي و پىشتىوانى خۆى بزانىت، ئەمە لای بىيانىيەكانىش سەلماوئەي يەكەك لەو رۇئنامەنووسانەي سەردانى ئاچەكەمانى كوردوئە لەسەر كوردىيان نوسىوئە و تىوانە كورد جەلەچىاكان پىشتىوانى تىرى نىيەو تەنيا چىاكان ھاوئەي كوردن. ياخود ئەوان لەنوسىنى خۆياندا دەلەين لەھەر كۆى چىا دەستىيىكرد كوردستانەو كوردەكان ئامادەن خوينى خۆيانى لەپىناوئا بېژن، بۆيە ئاسايىيە كورد ھەمىشە بەبىيىنى چىا خۆشحال و شاگەشكەبىت.

نەپىنەكان گىرنگىيەكى زۆرىيان بەئاوئاو لەژيانى ئىنساندا، بەرادەيەك لەقورئانى پىرۇزدا ھاتوئە (وجعلنا من الماء كل شيء حي) واتا ھەمووشىك لەئاو دروستبۇو بەخودى ئىنسانىشەو، دواتر زانستىش سەلماندوتى كەجەستەي ئىنسان چەندە پىوئىستى بەخوينە ئەوئەندەش پىوئىستى بەئاوئە ھەرنوايش پىكەيىنەرىكى سەرەكى جەستەي ئىنسانە. گەرچەئەو سەر ئەو قەسە نەستەقەي كورد كەدەلى ئاو و ئاوەدانى، ئەو تىدەگەين كەھەرئاوئەدانىيەك بەبى ئا و ھىچ ناگەيئەنى، يان بەمانايەكىت بى بوونى سەرچاوەيەكى ئا و ئاوەدانى دروستناپىت، چۆنكە ھەمىشە مانەوئەي ئىنسان بەئاوئە بەندەو كوردىش بەھۆى ئاوتەبوونى لەگەل سروشقا زۆرگىرداوى ئاو سەرچاوەكانى ئاوە، سەربارى ئەوئەش كوردستان زىاتر ئاچەيەكى كۆيستانىيەو سەرچاوەي ئاوى زۆر، ئەمە رەنگە ھەر بۇكورد وانەبىت بەلكو شتىكى

بەكارھىنراوى ئاخىۋەرىكى ئاسايىيەۋە سەرچاۋە دەڭرى) ۋاۋا
ئەۋەى شاعىر دەيلى رىشەكەى دەڭرەيتەۋە سەر ۋتەكانى كەسىكى
ئاسايى، ھەمان قەسەى كەسىكى ئاسايىيە بەلام بەجۇرىكىترو جىاۋان
لەڭرامەرو رىسانمانىيەكانى كەسى ئاسايى، چونكە دەبى باۋەرمان
بەۋەھەبى كەشيعر ملەكەچى ڭرامەر نايت بەلكو ڭرامەرو زمان
بەگشتى ملەكەچى شيعرن ۋ لەكانى شيعر ئاۋەدەخۇنەۋە، زۇر ۋشە
لەزمانى ئاخاۋتنى خەلكدا بىردەچنەۋە بەلام جارىكىترو شاعىر
دەيانەينىتەۋە نىۋرمان.

سەرمای گەلىك شارائى دى،/بەلام پەنجەم لەگۈنەچۈن،/ چونكە
سەرمای ھەموو جىيەك/ تىشكىك رۇزى/ نىشتمانى منى تىايە. گەرمای گەلىك
شارائى دى،/ بەلام گىيەك ۋەرس نەبو،/ چونكە گەرمای ھەموو جىيەك/
سروەبەگى/ نىشتمانى منى تىايە. سروشتى ئىنسان ۋايە بەگەرمای
زۇرو سەرمای سەختىش ھەراسان دەبىت، بەلام رەنگە بۇ ئىنسانى
عاشق سەرمای گەرماش كارىگەرى نەبىت چونكە عەشق ئىنسان
دەكاتە دەرويش ۋاى لىدەكات تەجەمولى ھەرنازارو دەردەسەرىيەك
بكات. پەشيويش عاشقى نىشتمانەۋە ھەست بەسەرمای بەستەلەكى
ژورور گەرمای ھەندىك ناۋچەى ترناكات كەپىشتىر لىتى ماۋەتەۋە
تىايدا ژياۋە. ئەمەش لەۋەۋە ھاتوۋە كەشاعىر ۋاھەستدەكات
سەرمای گەرمای ئەۋ شويىنانەش تىشكى رۇزى سروەكەى
نىشتمانەكەى خۇى تىدايە كەكوردستانە، كوردستان ۋەكلايەنى
سروشتى ۋلاتىكە ھەرچار ۋەرزەكەى سالى تىدا دروستدەبىت بۇيە
خەلكەكەى ھەم بەسەرمای ھەم بەگەرماكەشى رادىن، بەلام ۋلاتىكى
ۋەكو مۇسكو كەنەم شيعرەى تىدا نوسراۋە سال دۈزەدى مانگ
بەفرۋ كرىۋەيە، كەپەنگە بۇ ئىنسانىكى رۇزەۋەلاتى زۇرى بويت
تالەگەل ئەۋ بەستەلەكەدا ھەلبكات.

لاى سوكرات (چاۋ چراى لەشە) لەش ياچەستە ئەشكەۋىتىكى
تارىكەۋ چاۋ روۋناكى دەكاتەۋە، بەگشتى چەستەى ئىنسان چاۋ
تەۋاكەرىيەتى، ئىنسان رەنگە بىتۈن بى دەست ۋاچ درىزە
بەژيان بدات ۋ چىژ لەژيان ۋەرگىت، بەلام بەبى چاۋ ئىنسان ژيانى
بەزەجەمت لىدەگوزەرى ۋ چىژىش لەژيان ۋەرناگىت. سەربارى
ئەۋەش چاۋ سەرنىچ راكىشتىن بەشى چەستەى ئىنسانە ۋەك چۇن
ئىنسان لەچاۋەۋە دەبىنى، بەھەمان شىۋەش لەچاۋىشەۋە دەبىنى،
ھەمىشە گەركچىك بىيەۋى لەكوپىك بىروانى سەيرى چاۋى دەكات،
بۇ كوپىش ھەروايە بەر لەھەرىشتىك چاۋى كچەكە دەبىتە جىگەى
سەرنىجى. ھەرچاۋىش جوانى ئىنسان دىاريدەكات، ۋەسفى
ئىنسانىش بەبى ناۋەينانى چاۋ ھىچ ناگەيەنىت ۋ ناگاتە تەۋاۋ
كۆيى. چاۋىش رەنگى رەش ۋ شىن ۋ سەۋزۋ قاۋەيىشى ھەيە
كەزۇرچار بەھەنگىنى ناۋى دەنن، لەناۋچە ساردەكاندا چاۋشىن
سەۋز زۇرۋ بەدەگەمەن چاۋى قاۋەيى ۋ رەش دەبىنىت،
بەپىچەۋانەشەۋە لەناۋچەگەرمەكانى ۋەك ۋلاتى خۇشمان چاۋى

شىن ۋ سەۋز كەمەۋ دەبىتە جىنى سەرنىج.

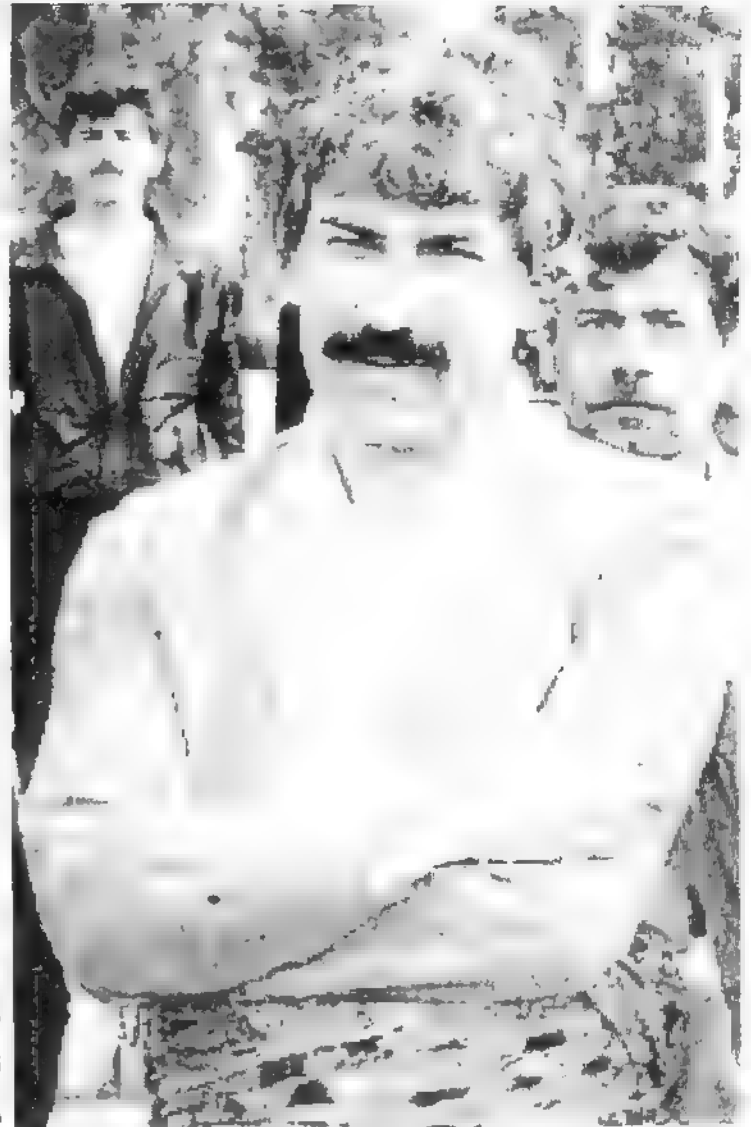
چاۋى كىزى ئەۋروپايى/ گەر شىنىش بى خۇش دەۋى/ گەر سەۋزىش بى
خۇش دەۋى/ ۋايتەگەم/ شىنرېن چاۋ،/ سەۋزىن چاۋ/ لەم دىنايە/
تۇزىك رەشى/ چاۋى كچى/ نىشتمانى منى تىايە! لەۋانگەى زانستەۋە
سۇماى چاۋ يان بىنايى لەدوۋ ئاۋى رەش ۋ سى پىكەتوۋە،
بەنەمانى يان كەمبۈنەۋەى ھەر يەككىكان چاۋى ئىنسان توشى
گرفت دەبى، سەربارى ئەۋەش لەھەر چاۋىكى سەۋزۋ شىنىشدا ئەۋ
دوۋ ئاۋە ھەرھەن ۋ لىرەشەۋە ئەۋ دەربىرنەى پەشيو دەچىتەۋە سەر
لىكەدانەۋە زانستىيەكە كاتىك پىيوايە لەھەر چاۋىكى سەۋز يا
شىندا تۇزىك رەشى چاۋى كچى نىشتمانەكەى ئەمى تىدايە.
لەسەرەتاي نوسىنەكەدا ۋتمان ئەۋ سالى ئەم شيعرەى
تىدانوسراۋە بۇ كورد زۇر سەختىۋەۋە ئەمى شاعىرى ئاۋارەش
جەستەى لەۋى ۋ رۇخى لىرەۋەۋە، بۇيە بەھىچ شتىكى ئەۋى
رانايات ۋ ھەمىشە خەيالى دەپىننىتەۋە بۇ ئەمىندەن، پىيوايە
چىكانى ھەموو دىنا لىرەۋە دەست پىدەكەن ۋ ئاۋى كانياۋەكانى
ھەموودىنا لەكانياۋەكانى كوردستانەۋە ھەلدەقولىن ۋ سەرمای
گەرمای ھەموودىناش رىشەكەى لىرەۋەيەۋە دواتر بۇيە كچە
چاۋشىن ۋ سەۋزەكانى مۇسكۇشى خۇشەۋى چونكە تۇزىك رەشى
چاۋى كچانى كوردستانەكەى خۇى لەچاۋى ئەۋاندايە، ئەمە رەنگە
لاى ھەندىك ۋەك مەيلىكى شۇقنىستى لىكەدريتەۋە بەۋەى
سەرچاۋەى ھەموو شتەكان بۇ كوردستانەكەى خۇى دەگىرپتەۋە،
بەلام بۇشاعىرىك كەمىندە گىردارۋى ۋلاتەكەى خۇبىت دەبىت
ھەروابى،

ھەموو ھەۋلى پەشيو لەم شيعرەدا بەرھەم ھىنانى گوتارىكە
لەمەر ناسنامەى خۇى، بەلام ئەم ۋەك ئەتەرە بىردەكاتەۋە ۋەك
نەتەرەش دەۋىت بۇيە ئەۋ گوتارەى بەرھەمىدىنى گوزارشت
لەبۇچۈنى كۆى نەتەرە دەكات. نىشتمان/ تۆ ۋەك قانەى لەسەر چاۋم/
تۆ ۋەك ئەمى،/ لەگشت لاۋە دەۋرەت داۋم/ تۆ ئاۋتەى/ لەناۋ تۆدا ھەموو
دىنا بەدى دەكەم،/ تۆ تەيمانى/ بەھۋى تۆۋە ھىچ ناينىم/ نەكەل دەينىم،
نەزەۋى/ نەۋادەينىم، نەناسمان/ جانازانم/ نەجىهان ۋەك تۆ بچۈكە/ نەتۆ
گەۋرەى بەقەد جىهان/ نىشتمانەكەم كوردستان. پەشيو نىشتمانى لىيۇتە
تائەۋ نەبۇى دەكرى لەگەلىدا ھەلكات ۋ نەلەدورى ئەۋىش
ھەلدەكات، نىشتمان ۋەك تەم دەۋرەى دەۋاۋ ھىچ ناينى، لىيەدەيىتە
ئاۋىنەۋ ھەموو دىنا لەكوردستانەكەى خۇيەۋە دەبىنى. بەھۋى
ۋىرانى كوردستان ۋ بىكەسى كوردەۋە ئەخۋا دەبىنى ئەناسمان ۋ
نەكەل دەبىنى نەزەۋى، رەگى ئەم شيعرە پىدەچىت بچىتەۋە
سەرشيعرىكى كورتى كەھەر لەۋ سالانەدا نوسراۋە كاتىك دەلى:
چاۋ مەگىرە بۇ ناسمان ۋ ئەستىرەۋ خۋا/ ئەۋى بىستىك خاكى نەبىت
خۋا ئەستىرەۋ ناسمانى كۋا.

قۇمار لەسەر كەركوك قۇمارە لەسەر

دۇارۇزى ھەموو كوردستان

ئارەزوومەندانە بىيات بىنى. ئەگەر لە رىفراندۇمىدا گەلى كوردستان بەرژوۋىدى خۇى لەمۇدا دىت لەگەل ئەو گەلانەدا بژىت، ئەوسا باس لە دەستۇر دەكرى، كۆنتراكىك يا گرېبەستىك لەنئوان دوو گەل دوو ناوچەى جوگرافىدا. بىنەماى ئەو

گرېبەستەش يەكسانىي لايەنەكانى فېدراسىيۇنەكە دەبى. لە حالەتى پىكىنئانى دەولەتى عىراقدا، نە پىئويست دەكا عەرەب بىتە ھەولېرو دەست لە كورد پان بكا تەرە، نە كوردىش بچىتە بەغدا سۈالى ھەندى مافى سادەو ساكارى خۇى بكا. ھاوسەنگىي تايەكانى تەرازووى بەرژوۋەندى دەبىتە تاكە فاكىزى سەرگرتنى گرېبەستەكە.

ئەو دەستۇرى ئىستا تەپل و دۆلى بۆلى دەدى، ئەنجامەكەى ھەر دىرەستكردنەوئى عىراقىكى وەك عىراقى جارنە. دىسان خەلىكى كوردستان برا گچكەن و عەرەبىش برا گەرەن. دىسان كەس لە گەلى باشوورى كوردستانى نەپرسى ئاخۇ دەيمەى لەگەل عەرەبدا بژى، يا نا. دىسان عەرەب لە مەركەزى پىرارەو كورد لە پەراوېن، دىسان نىشتەمانى كورد كەسايەتى و تايەتەندى دىار نىيەو لەناو دەولەتىكدا تواو تەرە كە بەشىكە لە ولاتانى گەلى سەردەست (ئەو ولاتانەى بەرجەستەن لە جامىيەى دەولەتانى عەرەبىدا). دىسان گەلى باشوورى كوردستان (بەكرەو) بەبەشىك لە نەتەرەيەكى تر دائىراو.

ئەو ھۆكارانەى واپان كرد لەماوئى ھەشتا سائدا عىراق ئارامى بەخۇيەو نەبىن، لە عىراقى بەناو تازەشدا ھەمان ھۆكار ھەن. يەكەم ھۆى سەرنەگرتنى دەولەتى عىراقى ئەوئە، عىراق دەولەتىكى ئاسادە (مەكب) يە. برىتىيە لە كۆمەلىك پىكەتەى ئىتىنى و ئاينى و مەزەبىي جوودا جوودا. ھەريەك لەو پىكەتەنەش قولايىي ھەيە لە دەرەوئى سەنورى عىراقدا. ئەگەر عىراق خۇى بەبەشىك لەھەر يەكەك لەو قولايانە دانى، ئەو پىرسىيى يەكسانى تىكەچى. كورد قايل ئابى عىراق بەشىك بى لە "نىشتەمانى عەرەب"، ھەروا سۈننە قەول ئاكا عىراق بەشىك بى لە جىھانى شىيە. .. ھتە.

نازانم ئەو ھەموو سۈرۈپوئەى عەرەب لەسەر عرووبەى عىراق لە سۈنگەى چىيە! كە سۈر دەزانن گەلانى ترى بەعىراقەو لىكنراو عەرەب نى؟! ئەوان قايل دەبن، عىراق بەشىك بى لە كوردستان؟ ئەدى بۇچى دەبى كورد بەو قايل بى عىراق بەشىك بى لە عەرەبستان؟! خۇ لە ھەموو دىيادا، كە فېدراسىيۇنىك پىكەدى، كەس باسى ھەرىمى گەرەو بچوك ئاكا! ھەمىيان يەكسانن.

نازانم، كەس بىستۈويە، نەساويەكان بلىن نەسا بەشىكە لە ئەلمانىاي گەرە، چۈنكە ھاوزمانن؟ خۇ پەيوەندى نەساو ئەلمانىا زۆر بەھىزترە لە ھى عىراق و مۇرىتانيا، يا لوبنان و

"قەسەيەكى زۆر لەسەر دىيەجەى دەستۇرى ئامادەكراوى عىراق دەكرى، كە مەزەبىي و ئاينىو بەھەموو شىوئەك ھەولداو خۇى لە باسكردنى دەسكردىتى عىراق، بووى كورد و كوردستان و مېزوى پىر چەوساندەوئى ئەو دەولەتە دوورىكرى. بىرواى ئىو چىيە لەو بارەيەو؟

-پىش ئەوئى وەلامى پىرسىارەكانتەن بەدەمەو، پىئويستە ئەو بلىنم، كە بۇ بابەيەكى وەك مەنى كوردستانى ئاسان نىيە باس لە شتىك بىكەم كە ھەر لە بىنەرەتدا باوېرم پىئى نەبى. مەن ھەموو ئاواتم ھەلەو شاندەوئى ئەو ولاتانەيە كە بەنامەق نىشتەمانى مەنيان داگىركردو. لەوئەتى خۇم ئاسىو، قەناعەت و ابوو ھەو ئىستاش ھەر وايە، كە نەتەرەيەكى سى-چەل ملىوون كەسى ئايتە خاوەنى كەرامەتى خۇى تا دەولەتى سەريەخۇى نەبى. يا دەبى، بەلاى كەمەو، لەگەل دراوسىيانىدا دەولەتىك لەسەر بناغەى يەكگرتىكى

سوودان!

داۋە. خۇيان لەكەس ئەشاردۇتەرە. مېدىكاكانىيان تەلاقىيان دەكەۋى ئەگەر ووشەي كوردستان بەبى (ھەرىم) و (غىراق) بەكارىيىن. ئىتر رۇڭى ھەزار چار ئەو خەلكە ھەزارە نەخوئىندەۋارە ناچار دەكەن لەباتى وشەي سووك و ساناو شىرىنى كوردستان، بلىن: (حكومەتى "ھەرىم" واهات و وا رۇيشت، سوپاسى حكومەتى "ھەرىم" دەكەين كە مووچەي دايىن، كە تانكىيەك ئاۋى يۇ ناردين! كە رىگەي دايىن بىيىنە سەيران! كە ئەۋەندە كىتپەي يۇ فلان قوتابخانە بەرئى كرا! ھەرىم و ھەرىم و ھەرىم...)

ئايا گەلانى بەلچىك قايىل دەپن بەۋەي ۋلاتەكەيان خۇي بەبەشيك لە فەرەنسا بزانى ھەر لەبەر ئەۋەي بەشيك لە بەلچىكەكان فەرەنسى زمان! ئەرى ۋلاتانى ئەمىرىكاي لاتىن، كە زۇرىيە ھەرە زۇريان ئىسپانى زمان خۇيان بە بەشيك لە ۋلاتى ئىسپانى دەزان! ئەو قسە قۇرە ھەر ناسىۋناليزمى فاشىستى تا سەر ئىسقان عەفەقى دەيلى و دەيلىتەرە، ئەۋىش ھەر بەنامانجى تۈۋەندەۋى گەلى كوردستان. جارىكى تىرىش دەيلىتەرە: تا غىراق خۇي بەدەۋەلتىكى ھەرەبى دايىن، قەت و قەت ئاسوودەيى بەخۇيەۋە نايىن. قەت و قەت! دەبۋايە سەرکردايەتى كوردستان، بىيەناۋ پىنج، ئەو ھەقىقەتە لە مست لايەنى ھەرەبى بىن، بۇ ئەۋەي ئىمەش و ئەۋانىش بتۈلۈن بەئاسوودەيى بژىن. لەمىزە كاتى ئەو موچامەلە سەخىفانە بەسەرچۈۋە كە دەيان سالە جگە لە كارەسات و مالىۋىرانى ھىچيان لەجى شىن نەبۈۋە. بەر راستگۇيە ئىمە دەتۈلۈن ئەك ھەر خۇمان لە درۋىەكى گەرە رزگار بگەين، بەلكو ھەرىمىش. ئاشكرايە، كە ھەرەبى غىراقىش ئەۋەندە خۇشيان لەۋ برايەتپىيە نەدىۋە!

خۇ ئەگەر كەسكە بەرىكەۋت ووشەي كوردستانى لە زار دەرچى ئەۋا يەكسەر ناچارى دەكەن دۋاي كوردستان (غىراق) ىش بەكارىيىن. لەم بۈرەدا رۇلى كۈنە ستالىنى (ئەك كۆمۇنىستى كوردستانى) و كۈنەجاش و كۈنە بەسەيىيەكانى ئاۋ مېدىاي كوردى ۋەك مانگ ديارەو ھەۋجە بەئەنگۈست ئاكا، ھىلى ئەۋان زالە بەسەر ھىلى ئەۋ رۇژنامەنۋوسە پاكانەدا، كە ھىشتا تاكو تووك لە مېدىكاكاندا ماۋن و كۇل نادەن.

يەك لە ھۆيەكانى ئەۋ ھەموو ئەھامەتپىيەنى تا ئىستا تووشمان ھاتۈن، نەبۈۋى دابۈنەرىت و كولتورى موفاۋەزات يا گىتۇگۇئى سەرکردەكانى كوردە لەگەل بەرامبەرەكەياندا.

جارىكان سەرکردەيەك لە چاۋپىكەۋتتىكىدا لەگەل رۇژنامەيەكى ھەرەبىدا گۈتۈۋى: (حتى لو فرض الانفصال علينا لرفضنا. واتا: ئەگەر جىابۈۋنەۋە بەسەرىشماندا بەسەپىنرى ھەر رەتى دەكەينەۋە). بەم دۋادۋايەش ھەندىكان تەنانت خەۋىيىنىش بەسەرىخۇيى كوردستان بەرەۋا ئازان. كەسپىش نىيە پىشتى مليان بگرى و ئىيان بېرسى: ئەي لە پىناۋ چى دەيان سال كۈرى خەلكەتان بەكۈشتىندا! لە پىناۋ چى ھەزاران گۈندى كوردستانقان بەۋىرانگۈردن دا....!؟

سەرکردەي حىزبەكان، لە سەردەمى خەباتى شاخ و شاردا، ئامادەن تەنانت لەگەل موختارى گۈندىكىش دانىش و گىتۇگۇ (موفاۋەزات) بگەن. ھەمىشە مەسەلى خاك و نەتەرەيەكى بىندەستيان بەدەمەقائىيەكى ئاۋ يەك خىزان زانىۋە. بەياساۋ رىئاسى ئوسۋولى دىۋەخان جوۋلۋەتەرە. ماچو موچ و رەقتارى ئارەسىمىيەنە بەشيك بوۋە لەر كولتورە دۋاكەتۈۋە خىلەكىيە. گىتۇگۇ ھەمىشە لەمالى دۋژمن كراۋە، ھەمىشە دۋو قۇلى بوۋە ھىچ دەسگەيەكى بىيانى يا ئىۋنەتەرەيى بەشدارى تىدا نەكۈدۈۋە. ھەموو شتىك زارەكى بوۋە كەم قەلەم و كاغەز بەكارھاتۈۋە. ھەمىشە سەرکردەكان خۇيان، ۋەك ئىنسىكلۇپىدىست (موسۋى)، ھەلگىرى ھەموو قايەكانى گىتۇگۇ بوۋە. بەسەرىيى مېژو ماۋەي موفاۋەزاتە عاجىباتپىيەكانى سەرکردايەتى ئەۋ حىزبانەن ھەر بۇ ئەۋ بەكارھاتۈۋە، كە ھوكۈمەتە تازەكانى غىراق دەستيان (بەقەۋى شىخ زانا!) لە ھوكم رابىن، چەك و تەقلى شەپ پەيدا بگەن، ھاۋپەيمانى تازە بدۋزەۋە، دەرەز بىخەنە ئاۋ رىزەكانى كورد، ئىنجا بەمىژو گۈپىكى تازەۋە يەكۈنە وىزەي شارو گۈندى ئىشتەمانەكەمان. بەداخەرە، سەرکردەكان، دۋاي رووخانى سۈلەيت و ھاتتە پىشەۋەي ھەلۈمەرجى تەۋل تازەش، بەخۇياندا ئەمەتتەرە. موفاۋەزاتە شەرماۋەرەكانى سالى نەۋەدو يەك و ئەۋنەي پاشترىش پاشترىن نمۈنەن.

سەرکردايەتى حىزبە كوردىيە غىراقىيەكان، ھىچ كاتىك و لەژىر ھىچ ھەلۈمەرجىكىدا، بىر لە ھىچ ئەلەرناتىفكە ئاكەنەۋە غەيرى خۇيەستەۋە بەدەۋەلتى داگىركەرى غىراقەۋە. گەر ئەۋان مەبەستى راستەقىيەيان ئەك ھەر سەرىخۇيى، بەلكو فېدرالى بەراستىش بۋايە، ئەۋا لە سالى ۱۹۹۱ ۋە چەندان چار ھەلۈمەرجى ناۋەكى و دەرەكى لەبار بوۋە بۇ دامەزلىنى دەۋەلتىكى دىفاكتۇزى ۋەك ئەبىخازىۋا كۇسۇلۋۇ چەندانى تر.

لە ۱۹۹۱ ۋە دەسەلەتلىرىنى كوردستان دەيانتۈۋى گەلىك لە سەرخان و بىخانى ئەۋ دەۋەلتە دىفاكتۇيە، يان ئەۋ ھەرىمە فېدرالە دانىن، ۋەك: كۆكۈرەۋەي ھەموو ئاۋچە ئازادەكان لەيەكەيەكى ئىدارىيدا، پىكەيخاننى لەشكرىكى يەكگرتۈۋى كوردستانى، ھەلۋەزلىنى پەرلەمانىكى راستەقىيەنى كارۋ فرەپەنگ، سازكردنى ھوكۈمەتتىكى پروفىشئال، دىنانى دەستۈۋرىكى ھاۋچەرخ، ھەلۋەزلىنى ئالا (ۋەك تاكە سىمبولى ھەموو گەلى باشۋورى بەكارھىخاننى، بىرەۋدان بەزمانى سقاندارت و لىك ئىزىككۈرەۋەي

لە ۱۹۹۱ ۋە دەسەلەتلىرىنى كوردستان دەيانتۈۋى گەلىك لە سەرخان و بىخانى ئەۋ دەۋەلتە دىفاكتۇيە، يان ئەۋ ھەرىمە فېدرالە دانىن، ۋەك: كۆكۈرەۋەي ھەموو ئاۋچە ئازادەكان لەيەكەيەكى ئىدارىيدا، پىكەيخاننى لەشكرىكى يەكگرتۈۋى كوردستانى، ھەلۋەزلىنى پەرلەمانىكى راستەقىيەنى كارۋ فرەپەنگ، سازكردنى ھوكۈمەتتىكى پروفىشئال، دىنانى دەستۈۋرىكى ھاۋچەرخ، ھەلۋەزلىنى ئالا (ۋەك تاكە سىمبولى ھەموو گەلى باشۋورى بەكارھىخاننى، بىرەۋدان بەزمانى سقاندارت و لىك ئىزىككۈرەۋەي

ھىزبەكانى باشۋورى كوردستان، ھەر بەۋەلتە ئا، بەلكو دىيالىكتەكان لەرىگەي مېدىياۋ پەرۋەرەۋە، دانانى كۆپى زانىارى و بەراستى غىراقىن. لە بەرنامەكانىياندا چارې غىراقچىياتى خۇيان دەزگاكانى تىرى رۇشنىرى، دانانى سىستەمى پۇست و بانكى

ناوخۇي كوردستان، بەھىز كوردنى ھۆيەكانى ھاتوچۇ لەنيو شارو گوندەكانى كوردستان و جۇشدانى بىرى سەربەخۇيخوۋانى، بىنايتقانى سەرھەتاي كۆمەلگەيەكى مەدەنى و دەستەبەر كوردنى نازادىي ژان و... ھتد. ئەمانەي مەن دەيانلىم و زۆر شتى تىرىش دەستكردى خەيال نىن. ئەگەر ئىرادەي سىياسى ھەبايە ئەمانە و زۆر دەستكەوتى دىكەش كارى كوردە بوون. ئەگەر تا سالى ۲۰۰۲ ئەو شتائە بىكرابانايە، ئەوا دواتر ئامادەيىمان تىدا دەبوو پىن بىنيە قۇناغى ھاتنى ئەمريكا بۇ ناوچەكە، جىيەكى ديارترمان دەبوو لە پرۇژەي (رۆژھەلاتى ناڧىنى گەرە). ئەمريكا پىيوستى بەھارەيەمانى بەھىزە.

بەرست، چما رىككەوتنى واشتۇنى ۱۹۹۸ بىنەما ئەبوو بۇ كيانىكى دىفاكتۇ؟ داوا لە كورد ئەكرا لە نىوان خۇياندا لەسەر حكومەتلىكى ھاويەش رىككەوتن و پەرلەمانىك بۇ خۇيان ھەلبەزىرن ئەمە بىكەن و ئەو بىكەن!...

ئەمەش لەكوئ؟ لە پايتەختى گەرەترىن و بەھىزترىن دەولەتى دنيا و بەشايەدىي ھەزىرى دەرەوى ئەو ولاتە كەچى، تانىستاش، ھەروا كۆبوونەمە دەكەن و باسى زەھمەتىي مىكانىزىمى يەكگرتنەمە ھەلۋىرو سىلەمانى دەكەن! ھەك بلىنى مىكانىزىمى يەكگرتنەمە ئەو چەند شارە بەدبەختە، لەرووى ئىدىيۇلۇزى و ئابوورى و سىياسى و فەرھەنگىيەمە، زەھمەتتر بىن لە يەكگرتنەمەي دوو دەولەتى زى و ھەك ئەلمانىاي رۇژاوا لەماوى چەند سەعاتىكدا!!!

پاش ئەو پىشەكەيە، با بىنە سەر وەلامدانەمەي پرسىيارەكانتان: پرسىيارەكەتان دەربارەي دىباچە بوو. دىباچەي دەستورەكە، ھەك زۆر كەسى تىرىش ئامارەيان پىن كوردو، دەقلىكى ئەدەبىيە. كۆكتىلىكە، ھەر پىكەتەيەك بەشى خۇي ئاويە كوردو. بۇ خەلگى كوردستان، ھىچى تىدا نىيە كە شايانى باس بىن. باسى ئەنڧال و ھەلەبجە كارەساتى بارزانى و فەيلەيەكان، ئەمانە كارەساتى گەرەن، بەلام ھەك چەند دىمەنىك، چەند رووداوينكى پىچر پىچرى ھەك شارۇچكەي دوجەيل و راگواستنى خەلگى گوندى بەشىرو سەركوتكردنى راپەرىنى شەعبانى ۱۹۹۱ى باشوورى عىراق باسيان كراو. ئەدەبوايە وابىن. ئەمەي تانىستا بەسەر خەلگى كوردستان ھاتو، سىياسەتلىكى پلانرۇزى سىستەماتىكى رىككەوتن بو، دەولەتى عىراق، ھەر لەسالى ۱۹۶۱مە، بەكارى ھىناو بەھەستى تەغرىپ و ژىنۇسايدى خەلگى كوردستان. دىباچەكە خۇي لە گەرەمى مەسەلەكە پاراستو، كە تەغرىپ و ژىنۇسايد و تىكدانى ژىنگەر وىزانكردنى ھەزاران گوندە. ئەوانەي رەشئووسى ئەو دەستورەيان داپشتو، ئەزانن چىيان كوردو! ئەو حىسابە قانۇنىيەي بۇ تەغرىپ و راگواستنى زۆرە ملى و ژىنۇسايد دەكرى بۇ چەند دىمەن و رووداوينكى پىچرپىچر ئاكرى، با رووداوەكان گەرەش بىن.

جگە لەمانەش، لە دىباچەدا ئە ھىچ حىسابىك بۇ كورد كراو ھەك ئەتەمە، ئەبۇ كوردستانىش ھەك چەمكىكى جوگرافى و دىرۇكى. ھىچ ئامارەيەكى دورو نىزىكى تىدا نىيە بۇ مافى چارەنووس، كە گرنكترىن مەسەلەي پىكەمە ژيانى ئارەزوومەندانەيە. ئەو سىنوورە دەستىشان ئەكراو كە سىستەمىي فیدرالى تىدا بەرقەرار دەكرى. دەبوايە ھىچ نەبى مەدەي سىيەمى دەستورەكەي عەبدولكەرىم قاسم پەسپىنن كە دەل: (كورد) عەرەب ھاوپىشكەن لەم ولاتەدا).

مەن ھەك چۆن قانۇنناس نىم و ئەمەي دەيلىم بىروراپەمكى سىياسىيە ئەك قانۇنى، ھەرواش مەن مېژووناس نىم، بەلام بايى ئەمەندە ئاگادارىم لە مېژو ھەيە، كە بزانم ئەو عىراقەي لە دىباچەدا باسى دەكرى (عىراقى ھامورابى) عىراقى ئەمەزى نىيە (عىراقى موقتەدا سەدرو لە خۇدانى عاشور).

عىراقى ئەمەزى لەرووى قەبارەي جوگرافى و پىكەتەي دىمۇگرافىيەمە عىراقىكى ترە. ئەو عىراقەي ھەيە دەستورى بۇ دادەننى تەمەنى ئاموبارەكى ھەشتا سالە. دەبوايە باسى ئەو عىراقە بىكرى كە دواي شەرى جىھانىي يەكەم بەزۆر دىروست كرا. باسى ئەو مېژو دەكرى چۆن كەمىنەيەكى رەگەزىرستى مەزەمبىخوۋانى مىلىتارىستى (عەسكەرتار) نەخویندەوار دەستىيان بەسەر ھەموو شتىكدا گرتىبوو. چۆن ھەشتا سالى رەبەق، لە دەولەتلىكى فەرنەتەمەدا، بىرى رەگەزىرستانەي يەك ئەتەمە سەردەست بوو...

*كورد بەشدارى دامەزاندنى دەولەتى عىراق و نووسىنەمەي دەستورەكانى عىراقى نەكردبوو لەرابرەوودا، ئەو نازىكى كورد بوو لەسەر مېژو، گەمەكى قانۇنى بوو، كەچى ئىستا بەشدارە لە نووسىنەمە دەنگدان لەسەر دەستورىك كە مافى چارەي خۇنوسىنى نەداو بەكورد ئەو چۆن لىكەدەمەو؟

- ھەك پىشتىرىش گوتە، رەشئووسى دەستور ھىچ ئىشارەتلىكى دورو نىزىكى بۇ مافى چارەنووس تىدا نىيە. جگە لەمەش تا ئىستا بەدۇستى دوزمەنمان دەگوت: (عىراق دەولەتلىكى دەستكردەم بەزۆر بەشلىكى كوردستانيان پىيەمە لكاندو)، ئەدى لەمەولا بلىنن چى؟! بلىنن چى، كە خەلكانىك بەناوى كوردەمە بەشدارى لە دامەزاندەمەي دەولەتى داگىركەرى عىراقدا دەكەن و دەستورىشى بۇ دادەنن؟ زەمانەتلىكتان بۇ خەلگى كوردستان پىيە كە دەولەتى عىراق سەبەي خراپترىشان پىن ئاكا!؟

* ھەك بايەخىتەمەركىي زمان چۆن دەروانىيە مەسەلەي زمانى كوردى لەو رەشئووسى دەستورەدا!

- مەسەلەي زمان، بۇ گەلى كوردستان يەكەكە لە مەسەلە ھەرە بىنچىنەيەكان. زمان نىشانەي ھەرە ديارو بەرجەستەي جوداكرەنەمەي كوردە لەنا كورد. لە دەستدان يان لاوازكردنى ئەو نىشانەيە مەوداى ئىنكاركردنى كورد لەلايەن دراوسىكانىيەمە

ھەنگاۋىگە بۇ پىشموھ. بەلام ئابىن دىلخۇش بىن. چونكى كە لە بېگىيەكى ترى ھەمان ماددەدا بەكارھىنانى زىمانى ەرىبى لە "ھەزىم" دا دەكاتە مەرجىك بۇ ئەو ئووسراۋەنى پەيوەندىيان بەبەغداۋە ھەيە، بەھەموو ۋەزارەت و دامودەزگاكانىيەۋە! لىرەدا تىدەگەين كە ھاۋسەنگىيى زىمانى كوردى و ەرىبى درۆيەو ئەو يەكسانىيەى لە دىباچەو مېياچەدا باسى كراۋە كەس بەقروشىك ئايكېئ. زىمانى كوردى ھەر زىمانى برا بچوۋكەكى چارائە. ھەر ئەو زىمانە پاشكەۋتوۋەيە، كە بەبىن دارشەقى زىمانى ەرىبى ئاتۋانى ھەنگاۋ ھەلبىئىن. خوشمان ھەرۋاى دادەننىن.

من ترسم ھەر لە بېگىيەكى دەستور ئىيە، ترسى گەرەم لە جىبەجىكردنى لايەنى باشى ماددەكەيە، ئەك ھەر لەلايەن دەۋلەتى مەركەزىيەۋە، بەلكو پىش ھەموۋان لەلايەن كورد خۇيەۋە.

كە تەماشاي رەۋشى ئىستاي زىمانى كوردى دەكەين، كاتى لەر ھەموو نەھامەتتىيەنە ورد دەيىنەۋە كە لە سالانى دوايىدا توۋشى ھاتوۋە، ئانومىدى دەمانگىئ. ئىمە ۱۲ سالە ئەك ھەر نەمانتۋانىۋە زىمانى خۇمان يەك ھەنگاۋ بېيەنە پىش، بەلكو خەرىكىن ئەۋەش وىران دەكەين كە ۋەچەكانى پىش خۇمان بەكۈرەۋەرى دروستىيان كورد.

ئىتر چى لە ماددەيەكى سەقەتى ئاۋ دەستور بىكەين؟ ئەمۇ تۇ دەبىن بەچراى گەرچەك، لە ھەموو مىدىيى كوردى، بەدۋاى رستەيەكى رەۋانى كوردىدا بگەرىئ. ئەو پىنۋوسەى كە ھەبوو خەرىكە لە بەين دەچىن. رۇزى دەيان وشەى ئامۇ بەزىمانى كوردى لەلايەن خەلىكىكى ئەخۈندەۋارەۋە دروست ئەكرىن. رۇژنامەگەرى بوۋەتە كاسىيەكى حەرام. دوو سىن تەلەفۇزىۋى ئەنتىكە ھەن، كە لەسەر حىساباتى ھەژارانى كوردستان دامەزراۋن، ھەرچى زىمانى دىياۋ دىيالەكتىك و وشەى عاجباتى كوردى ھەيە لەۋان دەيىسى. بابەتى ئەو تەلەفۇزىۋانە زۇر تايبەتەۋ بەدەيان بەرگ كىتب تەۋاۋ ئابىن. باۋەر ئاكەم لە مېژۋى رۇژنامەگەرى دىيادا عاجباتى و ھەبىن. زىمانى كوردىيان سوۋك و چىروك كوردوۋە. كار واپروا، تا چەند سالىكى تر ئەۋەى ھەيە ئەۋىش دەۋا.

بانگەشەى بەكارھىنانى ئەلفوۋىيى توركى، لەباتى ئەو ئەلفوۋىيەى ھەموو ئەدەبىياتى كوردى پىن ئووسراۋە سەدەيەك زىترە خەمەتەن دەكاۋ سازىنراۋە لەگەل سترۋكتورى فۇنىكتىكى زىمانى كوردى، مەترسىيەكى ترە. ئەگەر خۈندەۋارانى كورد بەنكا نىن و جىرتۇفرتى كەمالىستەكان سەر بگىئ، ئەۋا بەتەۋارى مالىمان وىران دەبىن و دەكەيىنە سەر ساجى ەلى. بەتايبەتەش ئەۋانەى دەيانەۋى ئەو "ئەرك" جىبەجىن بىكەن پىسپۇرى ئەو مەيدانە نىن. جەمال نەبزو تۇلىق ۋەھبى نىن!

لە ھاۋەى ئەو سىن سالەدا كە بەعس ئەۋاۋە بوۋىنەۋە بەغىراقى، كەس ئىيە ھەست بەگەرەنەۋەى زىمانى ەرىبى ئەكا بۇ ئاۋ ژيانى رۇژانەى خەلك. تەمانەت زىمانى رۇشنىپرو

فراۋاترو تەختىر دەكا. بىرى ئەتەۋەيى ەرىبى لەسەر بىچىنەى زىمان ھەلچىراۋە. ۋاتا، ەرىبايەتى رەگەزو خۈيۋن و رەنگى پىست و شتى لەم بابەتە ئىيە، بەلكو رۇشنىپرىيە. شادەمارى رۇشنىپرىيەكەش زىمانى ەرىبىيە. ئەم پىرنسىپە ھەر لە رۇژانى يەكەمى ئىسلامەۋە پىيادە كراۋە تا دەكاتە ساتىع ھوسەرى و ەفەلقو ئەلىياس ھەرخ و بىلادىن. لەبەر ئەۋەى ەرىبى زىمانى قورئانى پىرۋزە، ئەم فەلسەفەيە كارى كوردوۋەتە سەر ەرىبى رەمەكىش. چى ھەيە سوۋدانىيەكى رەشپىست و قۇ زەردىكى لىبانى و ئەسەرىكى يەمەنى بەيەكەرە بېستىن زىمانى ەرىبى نەبىن! "ئاخۇ ئەۋەى ەرىب پىنى دەلق (نىشتىمانى ەرىب) لەپوۋى ئىتتىپاقە ۋە چەندى ەرىبە؟

من لەگەل ەرىباندا خۈيۋندوۋەمەن دۆست و برادەرى باشىش لەۋايداندا ھەن. بەگۈيرەى تاقىكردنەۋەى خۇم، بۇم دەركەتوۋە، كە ەرىبىك قەت لە دىلۋە ئاتۋانى تۇ بەنەۋەرەب قەبوۋل بىكا، ئەگەر بەۋەرىيە لەگەلىدا بدوۋى. ئەو ئاتۋانى لەۋە بىكا كە تۇ ەرىبى ۋەك ھەر زىمانىكى بىگانە دەزانىت، ئەك ۋەك زىمانى دايك. ھىچ مەرجىش ئىيە ئەمەى لەپىياۋ خراپى بىن. بەلكو زۇرچار ئەو ەرىبايەتەت ۋەك شەرەف پىن دەبەخشىۋ دەيەۋى بەمە گەرەت بىكا. ئەو ئازانى بىرىندارت دەكا، لەلىبىيا چەندەن چار لەگەل برا ەرىبەكانەدا، كە باشەكانىيان بوۋن، توۋشى كىشە دەھاتم. لەسەر چى؟ تەنبا لەسەر ئەۋەى لەگەل مىدالەكانى خۇمدا بەكوردى قسەم دەكرد. دەيانگوت تۇ ەرىبى لە ئىمە باشتر دەزانى، بۇ بەۋەرىيە قسە ئاكەى؟ فەرقى چىيە؟ مەنىش دەمگوت، بەخۋا ھىچ فەرقى ئىيە، دەئىۋە، مالىتان نەشۋىۋى، بەكوردى لەگەل مىدالەكانى خۇتاندە قسە بىكەن!

خىزىي بەعس، بەناشكرا لە پىرۋگرامى خۇيدا ھەموو ئەۋانە بەۋەرىب دادەننى كە بەۋەرىبى دەپەيغۇن. ەرىب كەمىنەيەكى داگىرەكىرى باكوۋرى ئەفرىقا نەبوۋ؟ ئەمۇ، دۋاى سەپاندنى زىمانى ەرىبى بەسەر ئاۋەرىبەكانەدا، باكوۋرى ئەفرىقا بەبەشىكى دانەپراۋى "جىھانى ەرىبى" دادەننى، ئەو جىھانى لە "مۈھىت" ۋە دەست پىن دەكاۋ لە "خەلىج" بەكۇتايى دى (بەگوردستانى ئىمەشەۋە).

ئەگەر كورد بىيەۋى خۇى بەگەلىكى جودا لە ەرىب دانى، دەبىن پىش ھەموو شتىك، پىن لەسەر زىمانى شىرىنى خۇى دابگىئ. دەبىن زىمانى ەرىبى، ئەگەر پىۋىستى كورد، ۋەك ھەر زىمانىكى بىگانە بىناسى و بىزانى. پىرۋگرامى خۈيۋندىن ۋە ھۈيەكانى راگەياندن ۋە سەرچاۋەكانى رۇشنىپرى بىكوردىنئ... ھەرىكە لەۋ مەسەلەنەى سەرۋە پىۋىستىيان بىلىۋاننى تايبەت ھەيەۋ باۋەر ئاكەم سەركىدايەتى كورد ئاگەى لەۋ كەربازارىيە بىن كە رۇشنىپرىي كوردى بەگەشتى و زىمانى كوردى بەتايبەتى دوۋچارى ھاتون.

لە ماددەى چۈرەمى رەشنىۋوسى دەستوردا دەلق: (زىمانى كوردى و ەرىبى دوو زىمانى رەسەين....) ئەمەيان باشەۋ

سىياسەتتە دارانى خىزىپەكانىش گۇپراۋە. تۇپەل تۇپەل وشەو زاراۋەو رستەي غەربى دەردەقۇتتىن. ئەگەر كوردىك غەربى نەزائى تىيان ناگا

مامۇستايەك بىتە كوردستان بۇ دەرس گوتتەۋە لە كۆلۈنۈكدا، دەبى ھەموو قوتايانى كۆلۈنۈككە بەغەربى قسە بگەن، ئەك مامۇستاكە خۇي قىرى زىمانى خەلكى ئەو ۋلاتە بگا كە ھاتۈۋم كارى تىدا بگا. تا ئىستا لە كوردستاندا ھىچ ياسايەك ئىيە سەبارەت بەپىۋىستىي قىرۋوۋى زىمانى كوردى بۇ ئەو كەسانەي بۇ كاركرن روو دەكەنە كوردستان. ياساي ۋا لە ھەموو دىيادا ھەيە.

لە فىنلاند تۇ ناتوانىت ھىچ كارىك بگەي ئەگەر فىنلەندى نەزائىت. لە پروسىيا ئەو دووكاندارە سزا دەرى كە تابلۇ سىەر دووكانەكەي بەغەيرى زىمانى روسى بى. لە ھەموو دىيادا خۇرك، داۋدەرمان، رىكلام... ھتد بەزىمانى زىگماكى خەلكى ۋلاتن. لە ئىستۇنيا، دراى رىزگارۋوۋى لە داگىركارنى شوورەي، لەماۋى ۱۲ سالى سەرىخۇيىدا، بەپىي دەستۈۋو كۆمەلەك ياسا، ھەموو شتىك كرايە ئىستۇنى. لەۋى، كە جارن ھەموو شتىك بەرووسى بوو. يەك تابلۇ ئابىنىت بەغەيرى ئىستۇنى، لە باخچەي مىندالانەۋە بگەرە تا دوا قۇناغى خۇيىند ھەموو ھەر بەئىستۇنىيە. بەكورتى ئەو چەند سالەيان بەكارھىنا بۇ ژياندەنەۋەي زىمان ۋ كۆلتۈۋى خۇيان.

لەبەر ئەۋەي بەشى زۇرى سەركردەكانى ئىمە كوردى نازان، خواخوایانە دەرفەتى قسەكرىنيان ھەبى بەغەربى. ئەوان پاراستنى زىمانى كوردى بەكارى خۇيان نازن. ئەوان زىتر لە بەرپۈۋەبەرى كۆمپانىيا دەچن ۋ عەۋدالى قازانچى كۆمپانىياكانيانن. زۇر جار بىرم لەۋە كرىۋتەۋە، بۇ ھەندى لە سەركردەكان خۇيان مەشغۇلى فېرۋوۋى زىمانى كوردى ئاكەن؟ بۇ كەسىكى ۋەك عەزەز گەردى يان كوردىزائىكى تر بانگ ئاكەن خولىكى زىمانى كوردىيان بۇ بگاتەۋە؟ ھەندى جار كە گۆم لە سەرانى كورد دەبى چ لەو زىمانە شىرىنە دەكەن، بەدل جەز دەكەم بەھەر زىمانىكى تر قسە بگەن ئەك كوردىي. ئەدى كاك حەبىب كەرىم، كە دەيان سال بوو لەناۋ پىشەمەرگەي رەشۋېۋوتى كورد دەژيا، ھەر بەغەربى قسەي ئەدەكرى؟! كەي زانېن ۋ نەزائىنى زىمانىكى دواكەۋتۈۋى ۋەك كوردى ئەۋە دەھىنى پىياۋ بىزانى؟

زىمانى كوردى يەككىكە لە زىمانە ھەرە دولەمەندەكانى دىيا. لەناۋ ۵۰۰۰ تا ۶۰۰۰ زىمانى دىيادا يەككىكە لە ۴۰ زىمانە گەۋرەكان. ھىچى كەمتر ئىيە لە غەربى ۋ توركى ۋ فارسى ۋ ھەر زىمانىكى تر، زىمانى كوردى زۇر شلكەو تۈۋاناي پىشەكەۋتنى زۇرە.

كاتى لە ۋلاتىكدا چەند گەلى جىياچيا دەژىن، بەچەند شىۋەيەكى جىياچياش مەسەلەي زىمان چارەسەر دەكرى. يەك لەو شىۋانە ئەۋەيە زىمانى ھەموو پىنكەتەكان لە سەرجەمى ۋلاتدا رەسمى بى، ۋەك لە فىنلاند. زۇر جار باسى ئەزموۋى فىنلاندەم كرىۋە. لېرە،

سۈيىدىيەكانى ئەم ۋلاتە تەنيا ۶٪ خەلكى فىنلاندن. كەچى زىمانى سۈيىدى، فىنلەندى ئاسا، لە سەرانسەرى ۋلاتدا رەسمىيە. ھەر سۈيىدىيەك دەتۈۋى لەھەر كۆپرە دىيەكى ۋلاتدا بەزىمانى خۇي يەيىقى ۋ كارۋىارى رەسمىي خۇي جىبەجى بگا. ئەگەر لەۋى تىي نەگەيشتن ئەۋا ناچارن ۋەرگىز بىنن. ھەر لە پەرلەمان ۋ حەكمەتەۋە تا دەگاتە شوۋى بلىتقۇۋشتن تۇ دەتۈۋىت بەھەر يەككى لەو دوو زىمانە قسە بگەي، يان كارۋىارى خۇت جىبەجى بگەيت، لەھەر شارىك دەيان ۋەرگىز ھەن. ھەر كۆپۈنەۋەيەك، ھەر كۆنفرانسىك ساز دەكرى، بەو زىمانە دەپەيقت كە باشتى دەزائىت ۋ قسەكانت تەرجەمە دەكرىن.

لە فىنلاند لە ھەموو شارەكان، تەمانەت كۆلان ۋ گەرەك ۋ ستۇپى پاس ۋ چى ۋ چى ھەموۋىان بەدوۋ زىمانن. ھەر كالاپەك دىتە ئەم ۋلاتە بەگۈرەي ياسا دەبى بەھەردوۋ زىمان لەسەرى بىۋوسىرى.

بەكورتى، ئەگەر ئىمە رىز لە زىمانى خۇمان بگرىن، ئەۋا شتىكى كەمىش لە دەستۈۋ دەقۇزىنەۋە، ئەۋەپەي كەللى لېۋەردەگرىن. خۇ ئەگەر بەچاۋى نىزم سەيرى كۆلتۈۋو زىمانى خۇمان بگەين ئەۋا ھەزار ماددەي باشىش لە دەستۈۋدا ھەبى دادمان نادەن. ئىمە ۋەك گۆم، ۱۲ سال زىترە خۇمان حەكىمى خۇمان دەكەين، كەچى قەت ۋ قەت رۇشنىرى ۋ خۇيىدەۋارى ۋ زانست ۋ زىمان لەو رەۋشە مەترسىدارەي ۋەك ئەمرو ئەۋۋە.

«ھەستانەي شىعەگەرتى بەياسايى كراۋە لەو دەسۋورەدا، ۋەك ھەنگاۋىك بۇ بالكىشانى تەۋاۋى لە ئاينەدە؟»

«دەريارەي چەۋسانەۋەي مەزەبى، نازام. مەگەر شىعەكان فېرى سىنگكوتان ۋ لەخۇدان ۋ ئەۋ جىۋەرگە رەشە دىلتۈندەكرانەمان بگەن. مەگەر شايى ۋ مۇسىقامان ئى قەدەغە بگەن! لە ئازادىي ژنانىش ناترىسم، چۈۋنكە ئى ئازادىيان ئىيە تا لە دەستى دەن! كۆمەلگەي ئىمە كۆمەلگەيەكى نېرەكى (نكورى) يە: يانەكان، چايخانەكان، سىنەماكان، شەقامەكان، چىشتخانەكان، گەشتۋوزار، سەفەر، بىزنىس، مەگەت... ھتد، ئەمانە ھەموو بۇ پىياۋان تالىيانى لاي خۇمان چما چى بۇ ئىن ھىشتۋتەۋە تا شىعە لىي بىنىنەۋە!»

«كانى خۇي لە ۋاتركىندا لە (مىدى)دا نوۋسىۋوت راپرسىكرن لەسەر ئاينەي كەركوك قۇماركرنە لەسەر شارىكى كوردستانى ۋ نەدەۋوا قىۋلېكرى ۋ دوۋبارەكرنەۋەي ئەزموۋە ھەلەكانى راپردوۋە لەم دەستۈۋەش كە تاۋەكو ۲۰۰۷/۱۲/۳۱ دانراۋە بۇ چارەسەرى مەسەلەي كەركوك چۈن لىكەندەۋە؟»

«رىككەۋتنى ۱۱ى ئازار بوۋە پىشەيەيەكى پىشتىشكىن بۇ مەسەلەي كەركوك.

ھەلگىرنى كىشەي كەركوك بۇ چوار سالى ئاينەدە (۱۹۷۰- ۱۹۷۴) ۋ قايلېۋون بەپاندىنەۋە ساخكرنەۋەي مەسەلەكە لىرىگەي سەزىمىزىيەۋە بوۋە بىناغەي دلەراۋكى ۋ شلىكرنى ئىرادەيى خەللى كوردستان ۋ ھاندانى داگىركەران.

كردىيان. ئەوان، كە يەكەم ھەليان بۇ ھەلگەوت، گەرماوگەرم يەك گورجىيان لەشارى سوخومى نەھىشتە و دەريان نان نىتر نىشتەجىكردنەو قەرەبوو كىردنەو ھاوارەكان بوو نىشى حكومەتى گورجىستان خۇى. سەرىشى گرت. ئىستا سوخومى پايتەختى ئەبخازىيەكانەو با گورجىستانىش ھەر سىر بخواو زورنا لىدا!

ھەر لەسەرەتاو سەرانى كورد نەدەبوايە ئەو قومارە لەسەر كەركوك بگەن. جوگرافىيە و لاتان وا دەستىشان ناكىر. گرنگ نىيە چەند كورد، عەرەب يا توركمان لە كەركوك دەژىن، گرنگ ئەويە ئەو شارە لە تانوپۇى جوگرافىيە و مىژبىي كوردستاندايەو لىنى جودا نابىتەو. جا خواى دەكرد سەد لە سەدى عەرەب يا توركمان دەبوو. بۇچى ئەگەر شارى بەغدا ھەمووشى بىيئە كورد عەرەب قومارى رىفراندۇمى لەسەر دەكەن؟ يا دور نەپۇن، كە ئىستۇنيا لە روسىيا جودا بوو، شارىكى وەك (نارفا) كە زىتر لە ۹۵٪ ئەودەو پىنج لەسەتانى روسن، ھەر كەوتە سەر ئىستۇنيا. چونكە لەرووى جوگرافىيە و مىژبىيەو ھەمىشە شارىكى ئىستۇنى بوو. جا گرنگ نىيە ئىستا كىنى تىدا دەژى. ھەر بەر پىيەش كورد نابى لگەل برا توركمانەكان بكا تەشتوموپ كى زۇرىنەيو كى كەمىنە. خواى دەكرد كەركوك سەد لەسەر سەدى توركمان دەبوو، خواى دەكرد ھەموو ئىدارەى كەركوك لەدەست ئەوان دەبوو، بەلام كەركوك شارىكى كوردستانىيەو توركمانىش وەك خەلگى كوردستان ھەموو مافىكىان ھەيە. لەو مافانەش ئىدارەكردنى ئەو شۇنەنەى ئەوان زۇرىنەيان پىكدىنن.

ئەگەر كوردستانىكى ئارام و ئازاد دىمۇكرات و گەشەكردو ھەبايە، ئەگەر دامودەزگاي مەدەنى و لاتىيان ھەلسوراندەيە، ئەگەر تەواى بىزنىس و دىنامۇى ئابورى لە دەست مافىكان نەبايە، ئەگەر دەسلەتە ھەردو حىزبەكە، يەك لە سەدى ئەو ھەيە لە مىللەتى دەنن و پروپاگەندەى دواكەوتوانەى سەرف دەكەن بۇ كەركوك تەرخان بىكرابايە، رەوشى كەركوك ئىستا بەشىوئەيەكى تر دەبوو. تەنەت برا توركمانەكانىش شانازيان بەو دەكرد بىنە پال ھەرىمىكى تىرو تەسەلو پىشكەوتوو. دەتوانن دەيان نەمۇنە بىنەنەو بۇ راستىي ئەم بۇچوونە. چما روسەكانى شارى (نارفا) ئىستۇنى، كە پىشتەر باسەم كىرد، رازى دەبن شارەكانى بگەوتە سەر روسىيا؟ نەخىرا! چونكە ژانىيان لەگەل ئىستۇنيا ئارامترو تىترە وەك لەگەل ھاوژمانەكانىيان لە روسىيا. چما زۇربەى خەلگى و لاتى ئەوروپاي رۇژەلات، ئەگەر سەرىشك بىن، نايانەو بىنە ھەقولاتى دەولەتلىكى ئەوروپى رۇژناوا؟ بىگومان گەلى توركمانىش ھەروا. بەلى، رەنگە كەسانىك ھەبن، رەگەزەرسەت بىن، با سەر بە مېتى توركى بىن، بەلام ئەمانە كەمىيەنن. زۇربەى ھەرزورى توركمانەكان وەك ئىمە مەوۇن و دەيانەوئ لە ولاتىكى ئارام و پىشكەوتودا بژىن.

رازىبوون بەپىرسىي سەرىمىرى، يا راپىرسى، ماناى گومانەو دەرەوگەنە. لە دەرەگەدانى قومارخانەيەكە كە ئىختىمالى بىردنەو دۇراندنى تىدەيە.

ئەگەر ۲۴ سال پىش ئىستا، لە بارودۇخىكى ئاوەكى و دەركىي زۇر جىاوازدا، سەركردايەتىي كوردستان، لەگەل ھەموو دىسۆزىيەكىشى بۇ مەسەلەى كەركوك، بەناچارى مىلى دابى بۇ سەلماندى سەرىمىرى بۇچى دەبى ئەمەو، لە ھەلومەرجىكى تەواو جىاوازدا، كەركوك بىيئە كارتى قومارىك كە ئەنجامەكەى ديار نىيە!

قومان لەسەر كەركوك قومارە لەسەر دوارۇزى ھەموو كوردستان. لەم قومارە خەتەرناكەدا، ئەگەر نىسبەتى ئىختىمالى دۇراندن يەك لەسەر سەدىش بى، ھەر كارىكى ترسانكە.

لەسەرەتاو، نەدەبوايە حىزبەكان مەسەلەى باشورى كوردستان وەك ئەم شارو ئەو شار رەپىش بگەن. زنجىرە چىاي ھەمىشە سەورىكى سەوشتى بوو بۇ لىككردنەو ھەي عىراق و خاكى كوردان.

بۇچى جارىكى تر خۇمان تووشى قومارى ماددەى ۵۸ كىرد؟

سنى سال زىتر بەسەر رووخانى رۇنى بەسەدا تىپەپىو، كەچى ھىشتا عەرەبە داگىرەكان ھەر لەسەر زەوىي كوردانن و ئاوارەكانىش ھەر لەبن خىوئەتان بەزەلىلى دەژىن. تا دى زىتر و زىتر عەرەبە داگىرەكان مەمانە بەمانەو ھەي خۇيان دەكەن و خەلگى بىدىفاع و پىشتگوىخراوى كەركوك تىرۇر دەكەن.

دەبوايە، ھەر لەگەل رامالىنى بەسەس، داگىرەكانى شارەكەش، كە پىاوى بەسەس بوون، بەرەو ولاتى خۇيان رامالدىن. ئەمە خەيال نىيە. لە رۇژانى يەكەمدا زۇربەى عەرەبەكان بەخواستى خۇيان دەيانوىست دەرباز بىن، بەلام حىزبەكان لەرقى يەكتەر كەوتنە پىشپىشى كىردن بۇ سەروك عەشیرەتەكان و پسولەى (عدم التەرض) يان دانى. لەولا داووت دەكران و لەملا گوئىيان ھەلدەسەنگىرا، رۇژىك لە ھەللىرو، رۇژىك لە سلیمانى بانگ دەكران و باسى دىموكراسى و مافى مەوۇق قانۇن و قەرەبوو كىردنەو ھەي ئەگەل دەكرىن، بەمەش ھانىيان دان بىنەنەو.

من باسى رامالنىم كىرد. دەزام ئەوانىش مەوۇق. بەلام خۇ ئىمە نەچوینەتە سەر مالى ئەوان، ئەوان بەپىنى خۇيان ھاوون و مالى ھەزارانى كورد و توركمانىيان داگىرەكردو. ناكىر ئەوان لەو ئەگەشەتەن بۇچى ھاوون! جگە لەمەش، ئەدى ئەو كوردانەى دەركرابوون و سائەھى سال ژيانى زەلىلىيان لەبن خىوئەتان بەسەر دەمىرد، ئەوانىش مەوۇق نەبوون؟ من لەگەل ئەودەم قەرەبوو بىرىنەو، بەلام ئەو موشكىلەى كورد نىيە. ئەوان دەتوانن بچنەو ولاتى خۇيان و لەوئ داواى قەرەبوو كىردنەو بگەن و كوردىش پىشتىان بگىر.

ئىمە دەبوايە ئەو بگەن كە ئەبخازىيەكان بۇ شارى سوخومى

بەكورتى من ھەر ۈك پىرەنسىپ باۋەرم بەماددەى ٥٨ نىيە. ۈك گوتم، ئەم ماددەيە قومارەو قومارېش ئەگەرى دۇراندى تىدايە. دۇراندنى ھاكىش ۈك دۇراندنى شتىكى تر نىيە، قەرەبوو بىرئەۋە. جگە لەمەش جىيەجىكرندى ئەو ماددەيە، بەغىيى لايەنى دەۋلەتى مەركەزى، تارادەيەك لەسەر سەركردايەتى كورد خۆيەتى. بەلام ئىرادەى دەۋى ۈ لو سى سالى رابردوشدا، مخابن، ھەست بەو ئىرادەيە نەكراۋە.

*گىۋگۇگارانى كورد دەلئىن لەبەر ترى ۈ دلەراۋگىيى ەەرەبەكان لە وشەى (فیدرالى) وشەى (اتحادى)مان بەكارھىتەۋە، باشە يەكك ناۋەكەى قبول نەبى چۆن ھازر دەبى ناۋەرۈكەكەى جىيەجىكك؟

-بەلئى، راست دەفەرموى، وشەى (اتحادى) قەت ھىزى (فیدرال)ى نىيە. ترىس لەم وشەيە ماناى ترىسە لە ناۋەرۈكى وشەكە!

*چۆن دەروانىيە ئەو مەسەلە گەد. فوناد مەسوم گوتى بۆيە "جاربامەى كەردوونى مافى مەۋ" لە دەستوردا نەبەنى ئەكرا چۆنكە ھەندىك لە ەەرەبەكان پىناۋابو ھەندى لە ماددەكانى دى شەرىئەتى ئىسلامە؟

-ۈك پىشتىرىش گوتم، ئەم دەستور ە دەستورىكى سىكۇلار (علمانى)، نە دىنىيە. كۆكتىلىكى سەيرە. پىم وانىيە ماددەيەكى تىدا بى، دواتر بەماددەيەكى دەستەخوشكى پوچەل نەكرايئەۋە! چ لە دەستورىك چاۋەرى دەكەى كە بۇ ۈللىكى فرە ئايىن ئاينىك بكا تە رەسمى (ماددەى ٢)؟ بۇ ۈللىكى فرە نەتەۋەش زمانو رەچەلەكى يەك لەو نەتەۋانە بكا تە سەردەست (ماددەى ٣)؟ چ لە دەستورىك دەكەى باس لە دامودەزگاي مەدەنى بكا، كەچى بايەخىش بە بوژاندەۋەو پىشتىگرىكرندى خىل ۈ ۈزىدا (ماددەى ٤٣)؟

*بانگەشەى دەنگدان بەو دەستور ە نىۋە جىزبەكانى كوردستاندا لە ئاستىكى زۆر گەرمدايە، چۆن لەۋە دەروانى؟

-جىزبەكان ھەقى خۇيانە بانگى خەلك بگەن دەنگ بۇ ئەو دەستور ەدەن. ئەوان، ھەر لەگەل روۋخانى رىمدا، يەكسەر دابارىنە سەر شارەكانى عىراق ۈ سەرمایەيان لەۋى خستە گەرو كۆشك ۈ تەلار ۈ دامودەزگاي رىمىيان داگر كورد دەستيان بە (يا عىراق يا عىراق) كود! ئەوان ھەر لەسەرەتارە، بى ئەۋەى ھىچ رىككەونىك. يا گرېبەستىك، لەگەل لايەنى عىراقدا ھەبوۋى، ۈك چەند جىزبىكى عىراقى ھەلسوكەوتيان كود

ئەوان پىش دروستكرندەۋەى عىراق كەۋتن. ھەرەشەو چاۋسوركرندەۋەو خۇگىفكرندەۋەى ناۋە ناۋەى سەرانى كورد ھەر بۇ گەرمكرندى بازارى ناۋخۇيە ۈ ھىچى تر، كە تۇ پىشۈەخت برىارت دابى بەشيك بىت لە ۈللىكى تر ۈ ھىچ دەرگەيەكى دىت بەكراۋەى نەھىشتىيئەۋەو بىرت لە بچووكترىن ئەلەرناتىف (بەدىل) نەكردىيئەۋە، ئىتر لايەنى دلئاي عىراقى چ باكى بەو ھەمو ھىلە سوورانەى تۇ ھەيە، كە جاروبار دىاندەنى؟!

من رەخنە لە جىزبەكان ناگرم، ئەوان ھىچ كاتىك باسى شتى ترىان نەكردۈۋە. ئەوان راستگۇن. ئەوان دوو جىزى عىراقىن ۈ ھىچكاتىك ئەمەيان نەشاردۈتەۋە. كىشە لە نامۇشيارى زۆرىەى خەلكەكەيە سەركردەكانى ئىمە يەك پۇژ ناتوان لەۋللىكى ۈشيار ۈ خويئندەۋاردا ۈك بگەن.

ھەلەتە، لە كوردستاندا، دەنگ بە (بەلئى) بۇ دەستور ەكە دەدى. مەكىنەى مىدىاي جىزبەكان دەكەۋىتە شۆردنەۋەى مىشكى خەلك ۈ چۆنيان بوى ۈ ئاراستە دەكەن. چا با من ۈ تۇ ھەر لە گوى خۇمان بەدىن! ھەر سىر بۇيىن ۈ زوپنا لىدەين!

*پىشكىچى دەلئى كوردستان لەخوار پلەى كۆلۈنى (مستەمرە)دايە چۆنكە سنوۋرەكانى بەياسايى ديار نىن، باشە ئەو دەستور ە ۈ بارودۇخەى عىراقدا دەرەتەك نەبوو بۇ چەسپاندنى ئەو مەسەلە گرنگە؟

-بەلئى دەرەتەك بوو، بەلام نەقۇزايەۋە. كە ئىمە ھەر لە

ئەساسدا برىارى عىراقىبوۋنى خۇمان دابى ۈ ھەمىشە بەغدامان بەپايتەختى خۇمان دانابى ۈ كىشەكەمان ھى ئاۋ يەك مال بوۋى. باسى كام كۆلۈنى (مستەمرە) دەكەى؟ جگە لەمەش تۇ "ھەرىم" ت ھەر لەسەر كاغەز ھەيە. لە راستىدا دەسەللىك لە سلىمانى ھەيە، دەسەللىكى ترىش لە ھەلىرو دھوك. بەشىكى ترى ئەو "ھەرىم" ت، كە زىتر لە ٤٠ لە سەتانى ھاكى باشورى كوردستانە، لەبى دەستى عىراقە. بەشىكى كەمىشى لەدەست لەشكرى توركيوا چەند كىلۈمەترىكىشى پ. د. ك ۈكەى دەكا.

بەكردەۋە خودى ھەرىمەكە، ۈك يەكەيەكى ئىدارى، نىيە تا بىكەين بەكۆلۈنى يا نەيكەين! تا ئەو دوو ئىدارەيە نەبەنە يەك ۈكۈمەتى راستەقىنە، ئەۋا ئىمە لە خراپەۋە بەرەو خراپتر دەچىن. ئەمە نىشانەى ئەۋەيە كە ئىمە ھىشتا يەك گەلى ھاۋ چارەنوس نىن، بەلكو كۆمەللىك ەشايرو گروپ ۈ بەرەبايىن. كۆلۈنى ھالەتلىكى پىشكەرتوتترە لەۋەى ئىمە. خەلكى كۆلۈنى ھەست بەيەكىتى چارەنوسى خۇيان دەكەن. ھەست بەئىننىما دەكەن بۇ يەك ھاك، يەك ۈللىك، يەك كۆلتور، يەك مېژو، يەك ئالا... ھتد. ئىمە وانىن.

ئىمە لە سەردەمى بىستۈيەكەمدا لە ھەرەتى شارچىياتى ۈ دىالىكتچىياتى ۈ جىزبىزبانىدايىن ئىمە، لەو كەركۈكەى بەقودس ۈ دللى دادەننىن، ئامادە نىن لەسەر ئاۋلئانى قوتابخانەيەك يا كۆللىك رىككەۋىن. ئىمە زۆر لەو پەرتترىن خۇمان بەخەلكى يەك كۆلۈنى دانىيىن. ئەمەى من دەللىم قەسەيەكى زۆر ئالە، بەلام پىۋىستە بگوترى، پىۋىستە لىتى ورد بىنەۋە، بۇ ئەۋە ئا كە ۈرە بەرىدەين، بەپىچەۋانەۋە، بۇ ئەۋەى خۇمان راست كەينەۋە خۇراستكرندەۋە يەكەم ھەنگاۋى سەركەۋتە.

*ھەندى گەس پىۋايە دوا رستەى دىياجەى دەستور بەماناى مافى چارەى خۇنۋوسىن دىت، لەكاتىكدا يەكك لە يەكەمىن ئەرك ۈ دەسەلەكانى ۈكۈمەتى ئىتخادى لە بەغدا پاراستى (يەكپارچەى) ھاكى عىراق، ھەرۈما ھەموو سۆند خواردلىك پاراستى (سلامة الاراضى العراقية) ە تىدايە!

عبدالله بشيو

طأطيء بهامتك، وصنع الإكليل

البح روبة مضببة، تحجب عني كوشي
السرمدى،

لم تبق إلا خطوات، صعوداً،
وخطوات نزولاً.

لكن، كيف أخطو إليها

والأرض تمسك برسغي، التماساً لهبة؟
أتأمل حائراً.

أية هبة سأقدمها للأرض، قبل الرحيل؟
موسكو ١٩٩٢/٧/١٣

دوآر الشمس

وطني: عش الشمس، وخميلة النور،

وراسي زهرة عباد الشمس

تلك التي دائماً تدور.

13/ 4/1989 طرابلس

ميلاد الرئيس

كان ذلك في القرن الثالث عشر،

حين مرّ هولوكوب كردستان كالطاعون.

كان العصر مثل عصرنا

يلفّض بالتكاي والدفوف والقباب

كان الشيع كنبة الحمص، قرمة

والحزن فارغاً كمنذنة.

عندما أصاب هولوكوب بغداد

وبنى إصطبلأ على أنقاض محراب

عندما أسند ترسه ورمحه

أهدته ساحرة من أهل المقبرة بيضة أفعى،

وفي وكر دامس، رطيب

رقدت عليها ذئبة مسعورة

وأخيراً

في القرن العشرين

فقسّت البيضة

ولاح رأس التنين.

10/ 3/ 1989 طرابلس

إلى هادي العلوي

في زمن يحكمه الأقرام

من أين لك قامتك الفارعة؟

في زمن دب فيه القحط

من أين لك هذا الموسم الأخضر؟

كيف سمعت أنين علي

وأنت محاصر بجلجلة حلي قریش، وهریر

سیوفها؟

كيف جاءتك تاوهات ماریا القبطية

والانسان يعشق الجواهر والذلىء،

يبحث عنها في قيعان البحار، وذرى الجبال،

أما أنا، فأعثر كل صباح على كنز،

حين أرى ضفائرك المحلولة

تغطي نصف وسادتي.

أوديسة ١٩٨٩/٨/١٠

ثرياً وشمعة

هناك من يكتب على ضوء ثريا باهرة،

ليجد دريه إلى قلب السلطان،

وأخريكتفي ببقية شمعة

ليوقدها، ويعثر على الذات.

لذا، كلما قصدت قلمي،

أتمهل قليلاً، وأتأمل:

هذه ثريا، وتلك شمعة،

أيهما تشتعل في داخلي.

موسكو ١٩٨٤/٨/١٢

عاصفة ثلجية

هبت عاصفة

كانت الدنيا في غسق،

جعلت من كفي عشاً لندف ثلج مشردة،

حدقت بها كمغرم

حين ذابت، عرفتتها:

في كردستان

كانت ذات يوم، قطرة في نبع.

12/1/1981

تأملات

تلك كانت البداية،

أشعل الفجر النار في أطراف ثوب السماء،

حشا مسامات روعي بهسيس اللهب،

وبعث لي مع الشفق زاد السفر،

وأوما بأصبغه إلى دربي المتعرجة،

وها قد أقبل المساء،

وأدركني إعياء الطريق،

يلامس قامتي شحوب خافت،

أقف منغرساً في حومة العرق والغسق،

أرهف السمع إلى وقع خطوات النجوم،

. مواليد ١٩٤٧ قرية " به ركوت"، التي

أصبحت الآن جزءاً من هولير، كردستان.

. خرج من كردستان عام ١٩٧٣، إلى

السوفييت.

. ماجستير في الترجمة (إنكليزي - روسي) من

معهد موريس تورين، في موسكو، عام ١٩٧٩.

. حاصل على الدكتوراه في الأدب الكردي،

من معهد الدراسات الشرقية في موسكو، عام

١٩٨٣.

. عمل استاذاً محاضراً حول الأدب المقارن

في جامعة الفاتح في طرابلس الليبية.

. نشر أولى قصائده في جريدة أسبوعية، في

هولير عام ١٩٦٣.

. أول عمل شعري مطبوع له عام ١٩٦٧، في

مدينة كركوك.

. له ثمانية أعمال شعرية مطبوعة.

. ترجمت قصائده إلى اللغات: الروسية،

الفلنندية، السويدية، الدانماركية، الأرمنية،

الانكليزية، الألمانية، العربية. الفارسية،

والتركية.

. مقيم في فنلندا منذ عام ١٩٩٥.

المختارات

إن عثرتُ على تفاحة

إن عثرتُ على تفاحة،

سأشطرها بالتساوي إلى نصفين؛

نصف لك، ونصف لي.

إن عثرتُ على بسمة،

سأشطرها بالتساوي إلى نصفين:

نصف لك، ونصف لي.

وإن عثرتُ على حزن،

سأكتمه عنك

وأستنشق بهشراً، كالنفس الأخير.

براغ ١٩٨٣/١٢/٣

كنز

منذ بدء الخليقة،

ودندنة عائشة، وحفصة تصم الأذان؟!

متحف

سوف ابني في كوردستان

أكبر متحف في أرجاء المعمورة

وليكن لكل عصر جناح

الأول اسميه:

"جناح عصر ما قبل التاريخ."

واكتب على بقية الأبواب

أجنحة الحراب والمخالب والأنياب.

16/11/1988 طرابلس

كم أخاف

كم أخاف عندما أعود

أن تخبريني بشيء مر، غريب

كم أخاف، حين أضمتك إلى صدري

أن يضوع منك رائحة عطر غريب.

كم أخاف، عندما أعود

أن أحس بأن

قواعد لغة الأحداق

ومفاتيح الإيماءات قد تغيرت

ودفع الأنامل لم يعد كما كان

بل أخاف أكثر

عندما أعود

أن تبقى أنت، كما كنت

وأنا يغيرني الزمان.

28/1/1980 فيينا

الجندي المجهول

عندما يذهب وقد ما إلى مكان ما،

يضع إكليلاً من الورد،

على نصب الجندي المجهول،

وإذا زار وقد ما وطني، وسألني:

أين ضريح جنديكم المجهول؟!

سأقول له: ياسيدي

ضع إكليلك على ضفة أي جدول

عتبة أي مسجد

باب أي بيت

أية كنيسة

في أي كهف

على صخرة أي جبل

وعلى شجرة أية حديقة، تريد

في كردستانتي..

فوق أي شبر من أرضها

وتحت أية بقعة من سماها،

لا تهب، طاعلىء هامتك خشوعاً

وضع إكليلى وردك.

الترجمة عن الكردية: مجموعة من

المترجمين، ومراجعة الشاعر

٥

بازئێش هه لوه دێ

نیازم.. وابوو

سکه م .. به چه پکه نێرگزر

بۆ سه ر مێزم

له سه رمای شه وی زستانه

گه رست کاته وه... نامێزم!

نیازم.. وابوو

نه و سته گی سه رینی نازه

شه و.. له سه ری بهێنمه وه

که زی ی زه ردی شیرێ تازه!

نیازم.. وابوو

پرچت بکه م به هیلانه

روومه تم تیا بدات .. نووچنی

گه ردت بکه م به مؤمێک

له شه وانی هۆنراوه دا

بۆم رووناک کاته وا.. سووچنی!

نیازم.. وابوو

تا نه و رۆژه ی

له یه کترمان نه کا مردن

شادی... بکه م به گه ردانه

بیالینه شووشه ی گه ردن!

نیازم.. وابوو

بۆت ده زگیرکه م

نه ستیره ی ئاسایی زه به ند

په لکه زلرینه ت بۆ بگرم

بۆتی بکه م به که مه ر به ند!

نیازم.. وابوو

گه ر به هاری نه م جاره بێت

په ساپۆرنی ده ریاووی بسووتینم

له ده ستم دێ

له ده ستم دێ

کازمێری کامه رانیت بوه ستینم

له ده ستم دێ

ئه لقه ی به نهجه ت پێ فری ده م

بامه ی به ختت، بسووتینم

له ده ستم دێ

هه موو شتیك ئاشکرا که م

کام شه وت گه ش و رووناکه

ئه و شه وه هف له چرا که م

له ده ستم دێ

به دوو ووشه

دلی زاوای نوستوت.... ره ش که م

له خووشاوی

شه وی په رده تان .. پێ به ش که م

نا مه کانت

په ک په ک ماوون

دباری په ساده کانت

په ک په ک ماوون

چاوێان شوژه

ده ست له سه ر سنگ بۆم وه ستاوون

له ناوی ئه و کاره ساته م

ئاره قه ی شه رم نه تکیین

مۆری حه زکی ئاگرین

به ناو چاوونه وه... نه لکین

تالیک پرچت نه ماوه

تیر تیر بۆم نه کردین

حی ی ده رزیه ک

له سنگی برسپت نه ماوه

په نهجه م په ی پێ نه بردین

CONDITION

No, I am not against dictators!
Let them multiply across the earth
Like the shadow of God.
But on one condition--
Let the children be dictators!

THE FREE WORLD

The free world has listened for so long
To the pulse of oil deep in the heart of things
It has become humpbacked,
Stone deaf.
It doesn't hear the mountains burning.

THE DAGGER

I am a bare dagger!
My Motherland is a stolen sheath.
Don't think I am bloodthirsty!
Go; find fault with the one,
Who unsheathed me!

IF YOU WISH

If you wish your children's pillows
To bloom pink,
If you wish your gardens
To be fruitful,
If you wish heavy clouds
To send green messages to your fields
And raise the sleepy eyelids of spring _
Then liberate
Liberate the bird
That nests on my tongue!

THE UNKNOWN SOLDIER

If someday a delegate comes to my land
And asks me:
"Where is the grave of the Unknown Soldier here?"
I will tell him:
"Sir,
On the bank of any stream,
On the bench of any mosque,
In the shade of any home,
On the threshold of any church,
At the mouth of any cave,
In the mountains on any rock,
In the gardens on any tree,
In my country,
On any span of land,
Under any cloud in the sky,
Do not worry,
Make a slight bow,
And place your wreath of flowers."

THE TREASURE

Since the beginning of the earth
Man has been seeking after
Pearls, gold and silver
Searching the depth o oceans
And the peaks of mountains.
But, every morning, I discover a treasure,
When I see your plaits
Covering half of the pillow.

PARTING

Every night, when a pillow
Invites our heads
As the two poles of the earth
To the feast of sorrow,
I see the parting lies between us
Shining, Like a dagger,
I remain awake,
Staring at it.
Do you see it, as I do?

LUSTRE AND CANDLE

Some need a magnificent lustre
To find the way to the Sultan's heart.
Some need a piece of a candle
For self seeing and self burning
Therefore, before taking up my pen,
I examine
What is lighting inside me:
The lustre, or the candle!

POETRY

Poetry is a capricious woman
And I have fallen deeply in love.
Promising each day to come to me
She comes rarely, or not at all.

IF AN APPLE ...

If an apple falls to my lot
I will cut it into two pieces:
One for me,
One for you,
If I win a smile, I will cut it into two pieces:
One for me
One for you.
If I come across grief
I will inhale it as deeply
As the last breath!

IF I RETURN ONCE MORE

If I return once more,
In the mornings,
I will frolic in the lush fields like a lamb
I will chew a blade of bitter grass
And dampen my feet in the dew till I fall.

If I return once more,

I will climb the nut-trees, like a squirrel
Like a low cloud, I will drift over green meadows.
Like a sad willow,
I shall bow over streams,
Touching the stones on their banks tenderly.
Oh, only to return once more?

If I return once more

With staring eyes I shall watch
How the heads of corn yellow;
How the apples and the pomegranates ripen,
How the birds make their nests;
How the young ones learn to fly;
How the migrant swallows sit in a row
On the telegraph wires;
Where brooks originate
And where they stream!

If I return once more

I will drink a sip of water
From the breast of each spring
To make them all my mothers.
In every cave
I will lay my head on a stone each night
To make them all my cradles.

If I return once more

I shall bring tongues of fire
To those who cannot speak
I shall bring wings of fire
To birds which cannot fly

If I return once more

I won't allow the young to rip up flowers
To place in dead vases
I will teach them how to place them
On the breasts of their lovers
Before embracing them.

If I return once more

I'll celebrate the birthdays of the children
Who have known no celebrations,

Instead of candles,
I shall burn my fingers
I shall burn the pupils of my eyes
I shall burn the youngest of my verses.

If I return once more

I shall bow over any cradle
I come across
Ah, children, if only I return once more.

I LOVE YOU BOTH

Since I'll only live once
I love both of you
Since I'll only live once
I offend neither the sunray,
Nor the moonbeam!

If I lived twice

I would have loved you in this life
And loved the other in that life.
Since I only live once,
I have no choice.
I love both of you.
I offend neither the sunray
Nor the moonbeam.

SUNFLOWER

My Homeland--is the nest of the sun,
And the meadow, where rays bloom
My head--is not a head,
But an ever inclined sunflower!

ON THE FUNERAL OF A POEM

My head was sea,
Thoughts, like small fishes,
Sank and floated till the morning,
I threw my net into the sea:
It fished a single
And that one,
Turning from side to side, died!

YEARNING

I am in a hurry
It is high time to get
Some leaves of trees,
Some blades of grass,
Some wild flowers from that land.
I am not afraid to forget their names
I am afraid to forget their fragrance.

TO A COLD BEAUTY

I admit--you are beautiful,
Like a drop of dew on a petal.
I admit--you are a temple for every eye,
Like a drop of dew on a petal.
Yet still I am bored with you,
As if you were my false passport--
I am mountainous!
The slightest touch
Boils my blood like a flame
And you are cold,
Like a drop of dew on a petal!

SNOW-STORM

It was a snowstorm.
In the dusk, I made a nest of my own palm
For a wandering snowflake.
I gazed on it like a lover.
When it melted, I recognized it--
A drop of water in Kurdistan!

YOUTH AND OLD AGE

However I may try
I cannot distinguish youth from old age.
I worship both:
At dawn-the sunrise
At evening-the sunset
Ravish me.

MARTYR

Last night I left my bed,
Held up my thunderful head
Towards the sky.
I saw thousands and thousands of stars,
Scattered about,
Like seeds of pomegranate.
I came back, and remained sleepless
With sorrow for those stars
That fell down prematurely.
Translated by: Abdulla Pashew and Rikki Ducornet

عبدالله بشيو

منذ ميلادي، وأنا أحلم

(مقطعات)

منذ ولدت، وأنا أرى
أحلاماً مخملية، زاهية،
عالية كالنجوم،
خاطفة كالصوت والضياء.
***

والنجوم في أوائها، تقشّر الظلام،
متدلية كثمر السفرجل،
من أغصان السماء.
***

منذ ولدت، وأنا أزرع الأحلام،
يوماً يوماً، عاماً عاماً،
تخوماً تخوماً، بيتاً بيتاً،
أزرع الأحلام.
***

في صحوي،
نبدو قطرات من ماء مذعور،
تحت وهج الشمس،
في غفوتي
أرى بأننا نرتوي بالشعاع،
ونجري كالنهر الهادر.
***

حيناً، عندما أكتب،
كلمات، أراها تتمرد هنا وهناك:
جفلة، نائية،
(أحاول إمساكها، لكنها تفرّ،
وإن غفوت،
وجدتها قفيرة نحل، يحبك في قحف رأس
خلايا الشعر،
وحيناً، أرى سنجاباً وجلاً،
يهرب مني، من غصن إلى آخر.
وإن غفوت،
وجدتُ السنجاب نفسه، يرقص فوق كفي.
***

منذ أن ولدت، وأنا أحلم:
حلمتُ بحبيبتني،
(ربيلية سمراء،
كانت تنتظرني في المطار،
في يدها باقة من الحندقوق،
قبل أن انهمر عليها بالقبل،
قبل أن أشدّها إلى صدري،
تسألني عن أمسياتي الشعرية في ديار بكر،
وفي لحظة أخرى..
أقرا قصائد رخيمة في مهاباد، فتصفق قامشلي.
***

كنتُ دوماً، هكذا..
ولازلتُ، كما كنتُ:
منذ أن ولدت، وأنا أحلم.
منذ أن ولدت، وأنا أزرع الأحلام.
حيناً أتجسس نبض جبل "حميرين"، بيد،
وبالثانية أسرح موجات بحيرة "وان".
في غمضة عين
أغرس إحدى قدمي في "هورامان"،
وأرفع الثانية صوب عفرين،
لأزّين جيد "اللاوك"، بشال "السياجمانه".
***

حرب النجوم،
تشيرنوبل،
إطلال حلبجة،
قناع مايكل جاكسون،
زرع الانسان في الأنابيب الزجاجية،
الأنترنيت، والتقوب في طبقة الأوزون
كلها، تفرّعنني في صحوي،
لكن، حين أغفو،
أرى الكون جنة عذراء

ثم هبَّت الريح،
وخفق قوس قزح، مثل راية.
***

منذ ولدتُ، وأنا أرى
أحلاماً مخملية، زاهية،
عالية كالنجوم،
خاطفة كالصوت والضياء.
منذ ولدتُ، وأنا أزرع الأحلام،
يوماً يوماً، عاماً عاماً،
تخوماً تخوماً، بيتاً بيتاً،
أزرع الأحلام.

٢٠٠٤. ٤. ١٩٧٧، هيلسنكي

أشارات:

- * وان: بحيرة قريبة من مدينة وان، شمالي كردستان.
- * هورامان: منطقة جبلية شاسعة، تقع على طرفي الحدود الإيرانية والعراقية الرسمية.
- * اللاوك: لون غنائي شعبي كردي، خاص بقاطني شمالي وغربي كردستان، الناطقين باللهجة الكرمانجية
- * إشارة إلى قصيدة الحاج قادر كوي - القرن التاسع عشر - التي بعثها من استنبول إلى صديقه الشاعر الحاج عبدالله جليزاده، حيث يذكره فيها بدراستهما في منطقة بالك، وهم حفاة.
- * خاني: الشيخ أحمد خاني، أكبر شاعر كردي كلاسيكي، من القرن السابع عشر، صاحب أشهر ملحمة شعرية: "مم وزين".
- آ هذه القصيدة، مختارة من كتاب شعري للشاعر، معد للطبع بالعربية، وهو الكتاب، يشمل مختارات شاملة من أعماله، وترجمها إلى العربية نخبة من الشعراء والمترجمين، وقام بإعادة صياغتها من جديد الشاعر عبدالله بيشو، ومحمد عفيف الحسيني.

منذ أن ولدتُ، وأنا أحلم.
منذ أن ولدتُ، وأنا أزرع الأحلام.
أرى نفسي في بريد مدينة "بايزيد"،
المح "خاني"، محاطاً بهالة من النور،
أقرب منه،
أندھش وأبهت،
أراه مرتبكاً مثلي،
أنا، حياءً من جلاله وهيبته،
وهو، كي يبعث بالأكسبريس زوج حذاء
لتلميذه الكويسنجقي إلى "بالك".
***

منذ أن ولدتُ، وأنا أحلم.
منذ أن ولدتُ، وأنا أزرع الأحلام.
حلمتُ بأنَّ برقاً صعقتني،
مددني أصدائي على دكة غسل الموتى،
تحت ظل شجرة البطم.
تجمعت السيول حولي، واستحالت إلى جداول،
والجداول إلى نهر هادر،
تطير فوقها أسراب الكراكي،
امتزج الرذاذ بالشعاع، والشعاع بالضباب،
هبَّت نسمة سماوية، فهزَّت أرجوحة الكون،
كانت أوراق الياسمين رذاذاً،
والسماء تنثر نجوماً بلون البطم.
عندما كُفُونِي...
انفتح الكفنُ فجأة،
وارتفع رويداً رويداً...
حتى صار قوس قزح،

چەند نموونە یەک لە شیعەرەکانی پەشیۆبە رینووسی لاتینی

WANEYK BO MINALAN

Minalakan!
Ewey denke genimêkî çand,
Gule genimî dirwêne kird.
Ewey dilopêk xwênî çand.
Tabloyêkî bo xoy nexşand.
Ewey tenya hawarêkî le dem der çû.
Gwêy le seday dengî xoy bû,
Ke çî ême,
Kaseser û çaw eçênî,
Baranî xwên be seryana ebarênî
Hêştâ werzî dirwênesman diyar niye.
Ta gule genimêkî kelgey ew xwênesman diyar niyel

Minalakan!
Ba ew cogeye bigorîn
Ke xwênmanî pêda derwat,
Ba ew zemîneş bigorîn
Ke çaw û kaseser dexwat
Înca, werzî dirwênetan bo rist dekem!

Minalakan!
Ke wanekan exwênînewe,
Eger roj bû,
Le kuncêka kip heltûtên
Eger şew bû,
Ba çirakan kiz bisûtên
Çak ezanim,
Gewrekantan bitanbînî,
Daxtan eken
Wanekanim esûtênî,
Dên dûbare
Cesitey Hellac edenewe le sêdare.

TABLOYEKÎ ZISTANÎ

Em şew destim bo ferhengî nîweşey bird,
Wişekanî mêrûle bûn,
Le ber demma rayan dekird.
Ew minaley êware dîm,
Le sêbarî mizgewtêka,
Bîrsêtiy le xoy lûida bû,
Dawelî xway xoy depêka;
Em şew, lay min, mîwanêke,
Le bin miçî jûrekema rakîşawe;
Be pence lawazekanî estêrekan desrêtewe.
Berî kilawrojney girtûm,
Lê nagerê,
Bo biskoley kirawey mang bikrêtewe

Ey mîwane biçkolekem!

Bo man degrî?
Çit lêm dewê?
Were xwarê,
Beyanî zû klafey rê dekemewe,
Qasey asot bo deşkênim,

Kulêrey zêr derdehênim,
Were xwarê,
Serî estêrekan mabire,
Lêfey Eyyûb be xot da de
Ta dirûşmî ser taqekan desûtênim
Çîlkey pencey tîrsnokî şaîrekan,
Kursî w mêzî jûrî koske samnakekan desûtênim
Beyanî zû,
Le bîr nakem;
Klafey rê dekemewe,
Qasey asot bo deşkênim,
Kulêrey zêr derdehênim.
Were xwarê...
Serî estêrekan mabire,
Berî kilawrojney megre
Ey mîwane biçkolekem

**

RASTÎ PERWANEYEKE

Rastî perwaneyeke
ger detewêt pêy bigeyt
dagirsêne çiraket!
To dîlî,
çon dîl dekuji?
Hey hezar tîf û lanet
le gewrêy to û biraket

PÊŞEKÎ DUWEM

Bûkiyan dizî,
Zûnaman xoş!
Bûkiyan kirî,
Deholman xoş!
Bûk êwe xoş,
Helperkêy naw seholman xoş!
Zawa hêsel!
Hêse, rabel!
Zurnakanyan wird û xaş ke
Zimanekanyan le aş ke!

**

LI BER DERGE Şew reşika

Ejnom şil bû
Mang be taqî asmanewe helpirûka Dergeketim lê
bikewe.
Em şew hatûm
Bo çinî nî çepke nêrgizekî çawit,
Bo nûçdanê,
Bo xewnê... toze giryanê,
Le ser hewrî qijî xawit.

Em şew hatûm,
Tîrûskey şarî yadigar bangî kirdûm
Legel xemî şorebîma
Hatûm û nagerê mewe,
Ya pêdekem
Ya wek momêk, desûtêm û detiwê mewe!

Dergeketim lê bikewê
Her dildarekey caranî
Her kêlgekey ber dergetim,
Her tîniwekey kirewê w lêzimey baranim.
Dergeketim lê bikewê,
Min ew kesem,
Ta dwênê bû
Le naw geruy rûnakî da detişardimewe
Le naw camî metirsî da detxwardimewe.
Kat
Le jêr balî asman da,
Xerîke bawêşk dedat,
Şwên
Qulereşekî kipe
Dergeketim lê bikewê
Şitêk niye şîrintir bê.
Le xişpey pê w cirpey cipe!

Dergeketim lê bikewê,
Kift û mandûy rêgey dûrim;
Wekû caran
Kemêk le lat demênimewe w radebûrim

Şew raşika,
Ejnom şil bû,
Mang be taqî asmanewe helpirûka; Dergeketim lê
bikewê
Dar û berdî ber dergetan hatne dika!
**

LE DAYIKBÛN

Gwêm le hawarî netewekeme
Belam dilniyam,
cîhanî sibey guşad û rûne.
Le dayikbûnî minalim diwe;
Boye dezanim,
qîrew lîngkutan
yekem nîşaney le dayikbûne
**

EWPERÎ TÎNWÊTÎ

Maqît dekem
Ey giyanî xom maqît dekem.
Qortî çenaget maç dekem
Nermanî gwêt,
Goy memkekanit maç dekem.
Zor tînûtim
Le gel ewey, cak dezanim,
Memkekanit, wek tope xwê,
Te maçiyar kem,
Nemamî zerdî tînwêtî
Le êskimda pitir derwê!
Ey giyanî xom
Le yekem korsî ewîn da
Memkekanit fêryan kirdim

Rêzî befrî çiyakan bigirim
Çawekanit fêryan kridim,
Rêzî kaniy binarî şaxekan bigirim
Demewê bigerêmewe.
Bo ser textey qutabxane:
Çawrêt kem,
Le duwern kosrî ewîn da,
Fêrim bikey memkekanit biparêzim,
Fêrim bikey cawekanit biparêzim.

**

BO QERECÊK

Yekem:
Bes temaşayî naw lepim ke!
Xo min namewêt pê mîley,
Debim be bawî çend minal;
Zengîn debim, yan her wa lat.

Tenya ştêkim pê bilê!
Ta mirdin wek to dejîm,
yan debim be xawen wilat?

**

BOM NANÛSRÊ

Bom nanûsrê.
Be xwên nebê bom nanûsrê
Nûkî rimekantan tîjken,
Xencertan siwarî hesan ken
Serapay leşim bikene kêlgey birîn,
Min rahatûm,
Xwên bikeme merekebî şî'r nûsîn...!
**

ASMANÎ TO BER PÊY XOTA

Serit porke!
Milit keçke!
Çaw megêre bo estêrew asman û Xwa!
Ewey bistêk xakî nebê
Xwaw estêrew asmanî kwe?
**

ALBUM

Giftit damê
Wênay ewanan nîşandey
Ke mom asa,
Le şewgarî jinta helbûn, hiy ewaney xoşit dewên,
Hiy ewaney xoşit wistûn.
Lew rojewe giftim daytê
Le soraxî albomê kam, ke wa dû toy
Wênay hemû afretanî
Em cîhane bigre te xoy!

Waakzaamheid

Tweederde van de nacht is voorbij
Slaap mijn kind
Nestel je in mijn schoot
Rust in mijn armen
Wacht niet op mij
Vannacht zal ik waken
Ik zal niet slapen
Je vat de slaap gemakkelijk
De natuur is bars en haar adem is luid
Ik ben bang dat het huilen van de wind
Het ruisen van de bomen
De bulderende wolken
De stortregen
Jou wakker zullen maken
Of je in je dromen zullen storen
Slaap mijn kind
Nestel je in mijn schoot
Slaap in mijn armen
Wacht niet op mij
Ik zal over je waken
Ik zal niet slapen

Abdullah Pasheev

De onbekende soldaat

Wanneer een buitenlandse delegatie een land bezoekt
neemt zij een krans van bloemen naar de graftombe
van de onbekende soldaat.

Als morgen

een delegatie naar Kurdistan komt

vroeg: Waar

is de onbekende

Zal ik zeggen

aan de oever

op de bank van

voor de deur

voor

op iedere

zonder alle

op

de elk

veel

eg

لە راستەوھ بۇ چەپ: مەحمود زامدار، عەبدولقادر مەھمەد ئەمىن، پەشىوھ، مستەفا شىئو

لە راستەوھ بۇ چەپ: ئەناسراو، ماجد عەبدوللا، عەبدوللا پەشىو،
عەبدولقادر مەھمەد ئەمىن ئەناسراو

لە راستەوھ بۇ چەپ: ئەناسراو، ئەناسراو، عەبدولقادر مەھمەد ئەمىن، عەبدوللا
پەشىو، ماجد عەبدوللا

لە راستەوھ: عەبدولقادر محەممەد ئەمىن، ماجد عەبدوللە، عەبدوللە پەشىۋو

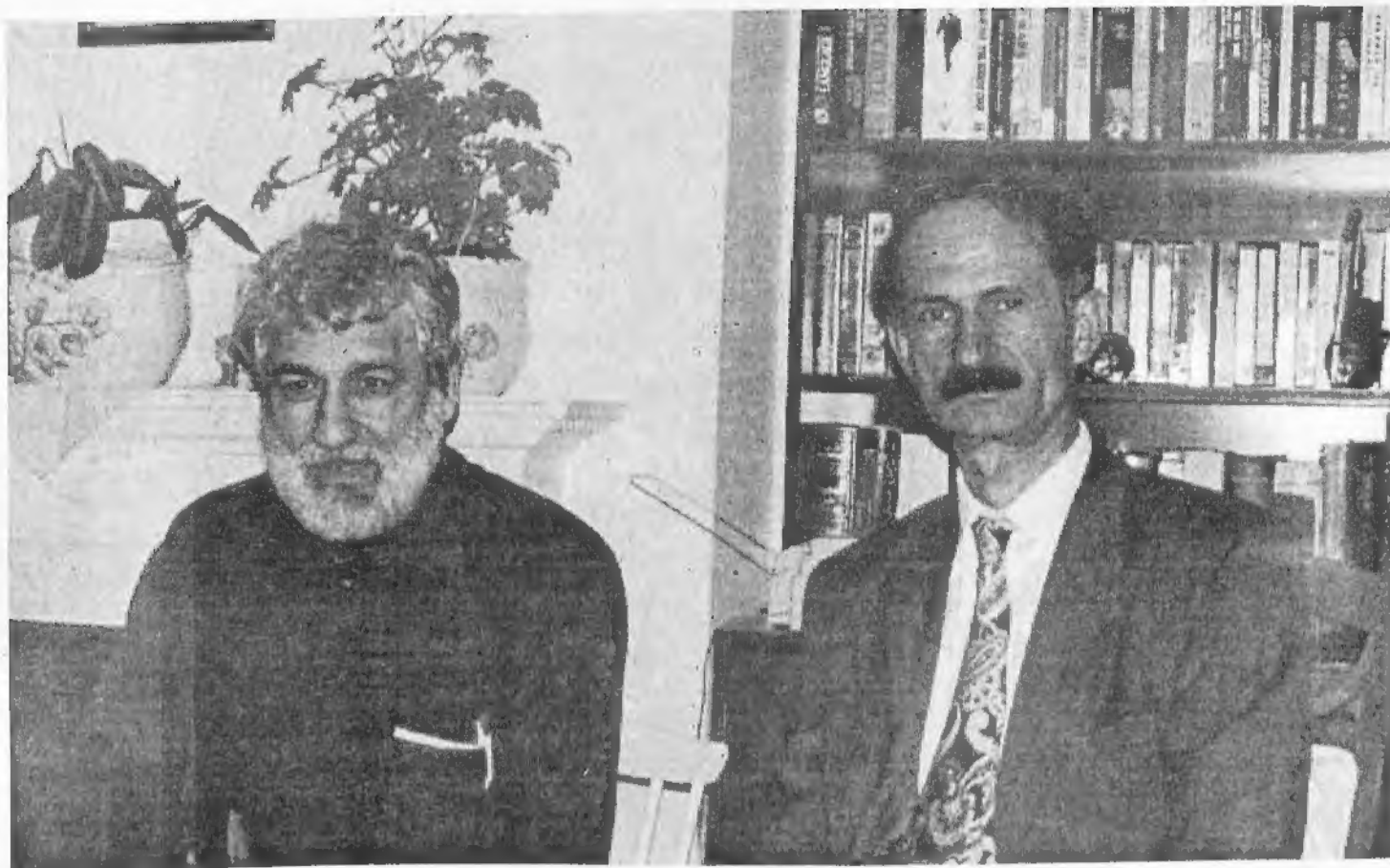
لە راستەوھ: ئەناسراۋ، عەبدوللە پەشىۋو، ماجد عەبدوللە،
عەبدولقادر محەممەد ئەمىن

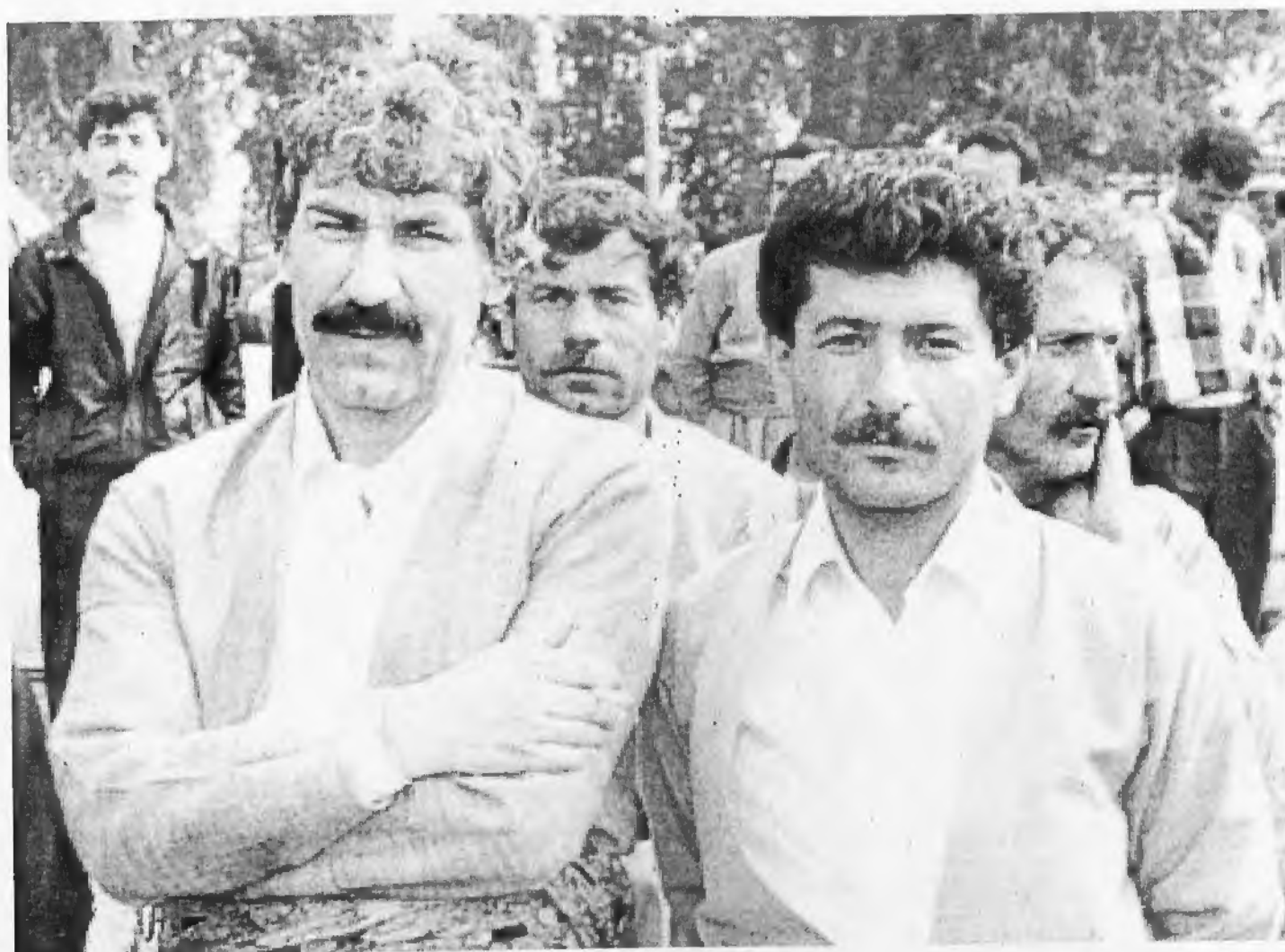
دانىشتۇۋەكان لە راستەوھ: عەبدولقادر محەممەد ئەمىن، عەبدوللە پەشىۋو،
ئەناسراۋ، تەھا، ئەناسراۋ، ئەناسراۋ، تەھسىن، بەكر كۆيى

دانىشتۇۋەكان لە راستەوھ: قادىر پىر داۋد، عەبدولقادر محەممەد ئەمىن، تەھسىن، بەكر كۆيى، عەبدوللە پەشىۋو

لەراستەو: نۇرخانى غالىب، عەبدوللا پەشىۋ

بەفرەلۈك

دەشاد عەبدوللا

قوتابخانەكەمان دوو نەۋىسى بەرزو خەشەيەكى گەرەى ھەببو، نىۋەى چىمەنتۆۋ نىۋەكەى تىرى گل بوو، من خەزم لە پىياسەى ناو خەوشە گلەكە بوو، بەتايىبەتى كە لەۋنۋە چىاي سەفەن بەجوانى لەر دورەۋە دىاربوو. ھەۋايەكى پاك لەلەى باكورەۋە دەھات و ھەناسەمانى پىردەكرد لە بۇنىكى خۇش، بۇنىك كە ئىستا نازام ھى چى بوو؟ ھى گۈلە پىرتەقالى مائەكانى دەۋرەبەرى قوتابخانە، يا ھى دەشت و دەربوو دەھاتە ناو شارو يەكەم جار بەر لووت و ھەناسەى ئىمە دەكەوت! لەبەر ئەۋەى لە مائەۋە شوۋنى خويندەم زەھمەت بوو، بۇيە دۋاى دەۋامىش پىشۋىيەكى كەم دەداۋ ئىتر بۇ خويندەم دەچۈمەۋە ھەمان قوتابخانەۋ لەبن دىۋارەكان دا بەھاتۋوچۇ دەرسمان دەۋر دەكرەۋەۋە چەند برادەرىكىشمان دەدى و لەكاتى پىشودا قىسەۋباسى جۇراۋجۇر دەھاتە گۆرى. رۇڭكىيان برادەرىك دەقتەرىكى شىعەرى فەرىد زامدارى بۇ ھىنام كە بەدەست خەتتىكى جوان و بەجۇرەھا پەنگ نووسراۋوۋە، خويندەمەۋە. پىندەچۈ ھەمويان چۈرپىنە بن و لاساىى ئەۋ شاعىرانەى تىدا كىرەپتەۋە كە چۈرپىنەيان نويسىۋە، بەگشتى شىعەركەن دلدارى بوون. پىندەچۈ ئەۋ كات فەرىد تازە دەستى بەشىعەر نووسىن كىردى، چۈنكە لەۋ دەستىۋوسە ئەۋ ھىمايە دىاربوو. لەۋ ماۋەيەدا ھەندىك لە دىۋانى شاعىرانى كلاسىكى كوردەم خويندەۋە لەگەل دىۋانىكى كامەران موكرى. دواتر بۇ خويندەم دەچۈمە كىتەپخانەى گشتى كىتەپى نۇرتىر ھەمە جۇرتەم دەست كەوت و كىتەپخانەى سەلامە موساۋ ھەندىك لە دىۋانەكانى بەدر شاكىر سەياب و بەياتى و نزار قەببائىم خويندەۋە. كە عەبدوللا پەشىۋىشەم ناسى سوۋدى زۇرم لە كىتەپخانەكەى ۋەرگرت و لەۋى ھەندىك كىتەپى مەنەلۋى و چىم دى ئەھمەد خۋاجەۋ فرمىسىكى نەپنى جەمال شارپاۋىزى و ھەندىك لە كىتەپخانەى جەبران خەللىل جەبرانم خويندەۋە. برادەرايەتىم لەگەل عەبدوللا پەشىۋىدا لە قۇتاغى ئامادەيىدا دروست بوو. پەشىۋى بۇ مەنىماى شاعىرىيەتى بوو، چ لە قىسەكردن و ھەلسۈكەوت و چ لە ئوۋسىندا. زامانىكى پاراۋ و پەۋان و بى گرى، رىستەكانى كورت و پىر، بەناسانى دەچۈنە دلو بەزەھمەت دەھاتنە دەرى. ئەۋ بەتەمەن لەمن گەرەتر بوو، بەلام زۇر پوۋخۇش و متۋازىع بوو، ئەۋەندەم ھەۋەس پىر دەھات كە گۆبى ئى دەگىرەم كاتىك پاراۋ سەرنجىكى خۇم دەردەبەرى، يا گەفتۈگۇم دەربارى بابەتەك درىژە پىندەدا. دورەكەۋتەۋەى پەشىۋى لە تەمەنىكى زودا لە ھەۋلىر زىيانكى زۇرى بەبارى ئەدەبى ئەۋ شارە گەياند، ئەگەرچى كەسايەتى پەشىۋى ۋەكى ھەمو ھەۋلىرىيەكى تر لىۋانلىۋ بوو لە نامۇبى و جۇرىك لەشەرم و گۆشەگىرى و ھەر ئەۋەش ۋاى لىكرد نەتۋاننى پەيۋەندىيەكانى لەگەل ئەدىبانى ئەۋ شارە پەرەپىندەت، ئەۋىش دۋاجار بچىتەۋە ناو بازەنە سوۋتەنەرەكەى نامۇبى و دورو نىزىك پاىەخ پەۋانەش نەدات كەلە دۋاى ئەۋ لە شارەكەيدا شىعەريان ھەلگىرساندۋە لەناۋ شەۋەزەنگى پىندەنگىدا.

پەشىۋى لە شىعەردا پەۋى دەمى لەكۇ بوو، بۇ كۇ دەپنۋوسى. لەدەرەۋەى خۇيدا دۇن كىخۇتە بوو. شەمشىرى لەپەۋى زولمى كۇمەلەيەتى ھەلگىشە بوو، لەپىنى موعانائى عەشق و دلدارىيەۋە گىرەتەكانى لەگەل دەسەلاتە پاۋەكان گەيشتەۋە لوتكە. پەشىۋى شاعىرىكى ياخى بوو لە بەرانبەر ئەۋ زولمەى يەكەمجار لەخۇدى خۇى كرابوو، بارەقاي ئەۋ زولمە شىعەرى دەھۇنىۋە. لاي ئەۋ ھاۋكىشەى (ژەن-نىشتەمان) فرە پەنگ و فرە مەنابوو، بەلام كام ژەن و كام نىشتەمان؟ ژنىك كە پەشىۋى لەژيانى خۇيدا ۋەفاۋ خىانەتەكانى دەپىتە، پىندەرىستى ۋەلخەلەتەندەن و ئاستگۆيەكانى، پەشىمان بوۋنەۋەۋە گەرەنەۋەكانى، نىشتەمانىش بەھەمان شىۋە. ھەر تەنبا ئەۋ ئالاىە نەبۋو كە بەدەستى شۇرشگىرىكەۋە دەشەكايەۋە، بەلكو ئەۋ شەمشىرەش بوو كە بەسەر تەۋقى سەرەۋەۋە ھەردەم ھەپشەى مردن دەكا. نىشتەمانىش پەيمان دەبەستىۋە پەژىۋانىش دەپىتەۋە، پۇلەكانى دالە دەداۋ بى لائەشيان دەكا!

پەشىۋى ھەمىشە ۋەكى گۈلە بەرۋزە مىلى لاركىردۋتەۋە بەرەۋ لاي ژەن و نىشتەمان.

